

TÜSİAD

**1978 YILINA GİRERKEN
TÜRK EKONOMİSİ**

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

**1978 YILINA GİRERKEN
TÜRK EKONOMİSİ**

İSTANBUL

20 OCAK 1978

(Yayın No: TÜSİAD-T/78.1.53)

Cumhuriyet cad. Dörtler Apt. No. 18/2 Elmadağ - İstanbul, Tel. : 46 24 12

İ Ç İ N D E K İ L E R

<u>1977 YILINDA TEMEL SORUN: DÖVİZ</u>	9
Ödemeler Dengesi	11
<u>DIŞ BORÇLAR-TRANSFER TAAHHÜTLERİ-REZERVLER</u>	15
IMF Tanımına Göre Uzun Vadeli Dış Borçlar	15
Toplam Dış Borçlar	16
DÇM (Dövizle Çevrilebilir Mevduat)	17
İthalat Bedelleri Transferi Sorunu	19
Döviz Taahhütleri	21
Döviz Rezervi	22
<u>ÖDEMELER DENGESİNİ ETKİLEYEN GELİŞMELER</u>	25
Sermaye Hareketleri Dengesi	25
Görünmeyen Kalemler	25
Turizm Gelir Gideri	26
İşçi Gelirleri	27
<u>FİYATLAR</u>	29
a. Temel Mal ve Hizmet Fiyatları	29
b. Türk Parasının Fiyatı (Döviz Kuru)	34
c. Türk Parasının İç Fiyatı (Faiz Haddi)	39
d. İkili Fiyat Uygulaması	40
<u>PARA-BANKA-KREDİ</u>	41
Emisyon	41
Para Arzı	42
Mevduat	43
Banka Kredileri	45
Merkez Bankası Kredileri	48
Sermaye Piyasası	51
<u>ÜRETİM</u>	53
Tarımsal Üretim	53
Sınai Üretim	55

<u>DIŞ TİCARET</u>	61
İhracat	62
İthalat	66
<u>MİLLİ GELİR</u>	71
1978 Yılında Millî Gelir	75
<u>YATIRIMLAR</u>	77
1977 Yılında Kamu Sektörü Sabit Sermaye Yatırımları	80
Kamu Projelerinde Maliyet Artışı Sorunu	83
Özel Sektör Yatırımları	84
Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (DBYKP) Yatırım Hedefleri	87
1978 Yılı Programı Yatırım Hedefleri	88
Kamu Kesimi Yatırımları	88
Özel Kesim Yatırımları	89
Toplam Yatırımlar	90
<u>KAMU MALİYESİ</u>	93
Genel Denge	93
1977 Bütçe Uygulaması	95
1977 Konsolide Bütçe Harcamaları	96
1977 Konsolide Bütçe Açığı	97
Kamu İktisadi Teşekkülleri (KİT) Finansman Dengesi	
1978 Bütçesi	98
	101

1978 YILINA GIRERKEN TÜRK EKONOMİSİ

Özet ve Sonuç

1978 yılının başında Türk ekonomisinin temel sorunu "ekonominin işlerliğini kaybetme tehlikesi"dir.

Geçmiş yıllardan süregelen sorunların ekonomiye getirdiği yükler yanında 1977 yılında "dış para ile ödeme olanaklarının" tükenmesi, "işlerliği kaybetme tehlikesinin" ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Önemli olan "ekonominin işlerliğini kaybetmesi" halinde "tekrar işlerliğin teminini sağlayacak faturanın ağırlığı" dır.

Alınacak tedbirlerin bütünlük taşıması, dengeli olması bu nedenlerle büyük önem taşımaktadır.

1978 yılına girerken özel sektör sanayi kesiminin durumu kaba çizgileriyle şöyledir:

- Yatırım "pipe-line"nında son iki yıldır ortaya çıkan duraklama devam etmektedir. Büyük ölçekli -ekonomik açıdan önem taşıyan yeni projeler "pipe line"a girmemektedir.

Bunun başlıca nedenleri şunlardır:

- . Sanayileşme stratejisinde belirsizlik devam etmekte, özel teşebbüsün hangi üretim konularına yönelmesinin teşvik edileceği açıklıkla bilinmemektedir.
- . 1960'ların altyapısı, 1978'lerin sanayiini kaldıramaz hale gelmiştir. Özellikle enerji, haberleşme ve ulaşım sistemleri ile kuruluş yeri sorunu büyük ve ciddi projelerin geliştirilmesini güçleştirmektedir.
- . İşbarışındaki ve mevzuattaki (kıdem tazminatı gibi) olumsuz gelişmeler, müteşebbis gruplarının fazla sayıda işçi çalıştırmalarını engellemekte ve emek-yoğun-yatırım girişimlerini ertelemelerine neden olmaktadır.
- . Döviz sorununun hem yatırım ve hem de işletme safhasında projenin yürümesini engellemesinden endişe edilmektedir.

- . Mali aracı kuruluşlar kesimi büyük projelerin finansmanına katkıda bulunacak nicelik ve nitelikte faaliyet gösterememektedir.
 - . Kur politikası, üretimi ve ihracatı değil ithalatı teşvik eder biçimde işlemektedir.
 - . İç piyasa koşulları ve sınai ürünlere uygulanan fiyat kontrol sistemi, sınai üretimi değil ticareti verimli ve cazip kılmaktadır.
 - . Sanayi ve ihracatın bürokrasisi, müteşebbisi yeni sınai yatırımlara girmekten yıldırmakta, mevcutların tevsini ve ihracatın gelişmesini engellemektedir.
- Sınai üretimin hiç olmazsa belli kesimlerde duraklaması veya gerilemesi sözkonusudur.

Bunun başlıca nedenleri şunlardır:

- . İşçi-işveren ilişkilerindeki olumsuz gelişmeler gün geçtikçe ciddiyet kazanmaktadır.
- . Doğrudan veya dolaylı ithal hammadde ve ara malı temini büyük sorun olmaktadır.
- . Enerji darboğazı işletmelerin düzenli ve verimli çalışmasını engellemektedir.
- . İdari fiyat tayinlamaları, ciddi sınai kuruluşların üretimi artırmalarını ve hatta sürdürmelerini gereksiz kılarken piyasada anormal fiyat farklarının vergi dışı kazanç şeklinde belli araçlarda kalmasına neden olmaktadır.

Bu sorunların tümünün kısa sürede etkin biçimde çözümü beklenemez. Fakat önceliklerin tesbiti ve ciddiyetle üzerine gidilmesi zorunludur.

1978 yılının başında ekonominin sorunları arasında önceliği olan "döviz sorunu"dur.

Türkiye kısa sürede "döviz kasası"nı işletmek durumundadır. Döviz kasasındaki tıkanıklık Türkiye'nin "borçlarının fazlalığı"ndan değil, "kısa vadeli borç idaresindeki hatalardan" kaynaklanmaktadır.

Türkiye'nin 1978 yılının başındaki sorunu "kısa vadeli borçların tahkimi" ve döviz kasasını işler hale getirecek ek kaynakların bulunmasıdır.

Bu konuda başarılı bir uygulamanın temel koşulu, Türkiye'nin normal "döviz gelirlerini" artıracak bir uygulamaya yönelik kararlılığını ortaya koymasıdır.

Döviz girişini artırmak, "döviz gerçek değer fiyatı"nı ödemek ile sağlanabilecektir. "Döviz gerçek değer fiyatı" ödenmediği sürece ihracat gelirini, işçi girişlerini artırmak mümkün olamayacağı gibi, herhangi bir malı ithal etmek Türkiye de üretmekten daha cazip olmaya devam edecektir.

"Döviz gerçek değer fiyatı" verilirken, diğer mal ve hizmet ve para (faiz) fiyatları üzerindeki idari tayınlama uygulamasına son vermek ekonomik fiyatların işlerliğini sağlamak, yatırım ve üretimde dengeli ve sağlıklı bir gelişmeyi sağlarken, anormal aracı rantlarını da ortadan kaldıracaktır.^{1/}

Hükümet herhangi bir yana ağırlığını koymadan, tam bir tarafsızlık içinde işçi-işveren ilişkilerinin düzelmesine yardımcı olmak, işbarışının sürekliliği için kanunlar çerçevesinde, tam bir tarafsızlık içinde kamuya düşer görev ve sorumlulukları tam ve zamanında yerine getirmek zorundadır.

Tüm kamu yatırımları içinde enerji yatırımlarına öncelik vererek kurulu kapasitelerin ekonomiye katkılarını sağlamak için özel program uygulamasında büyük yarar vardır.

Sanayi kesiminde yatırımın, üretimin ve ihracatın bürokrasisini en aza indirmek için dağınık kuruluşlardaki görev ve sorumlulukların belli idari birimlerde toplanması ve objektif ve süreli uygulama esaslarının önceden belirlenmesi tüm müteşebbislerin yaygın dileğidir.

1978 Yılı başındaki özel koşullar bir "geçiş programı"nı zorunlu kılmaktadır.

Bu geçiş programında şu noktalara ağırlık verilmelidir.

- Özel kesimde her yeni yatırımı teşvik yerine, başlanmış ve ülke ekonomisi açısından önemli projelerin tamamlanmasına öncelik verilmeli, sanayideki mevcut kapasitenin tam kullanımını

^{1/} Devletin tüketiciyi korumak amacıyla fiyat kontrol görev ve sorumluluğu ile, idari kararlarla fiyatları sun'i olarak tayınlama uygulamasını birbirine karıştırmamak gerekir.

sağlayacak bir uygulamaya yönelinmelidir.

- Kamu kesiminde enerji, haberleşme ve ulaştırma yatırımları ile işletmeye kısa sürede açılacak ve döviz kazandıracak yatırımlar dışında kalan ve kamuya yük getirecek projeler ayıklanmalıdır.

Burada ağırlığı olan bir başka nokta "büyümenin gerektirdiği ve büyümeyi besleyici" yatırımların (örneğin demir çelik yatırımları, petrol arama ve çıkarma faaliyetleri ve petrol ürünleri sanayii gibi) bilinçli ve ciddi bir programlamaya tabi tutulmasıdır.

- Fiyat artışlarının % 50'ye yaklaştığı bir yılı takip eden yıl içinde fiyatları normal artış sınırlarına hemen düşürmek imkansızdır. Kademeli bir artış hızı yavaşlaması uygulamasındaki başarı büyük önem taşır.
- Burada en önemli araç, emisyon politikası olacaktır. Kamu harcamalarının gerçek kaynaklardan finansmanı, zorunlu ve gönüllü tasarrufları artıracak tedbirlerin yıl içinde süratle uygulamaya konulması fiyat artış hızının düşmesini sağlayacaktır.

Türkiye'de özel kesim imalat sanayiinin tarihi pek gerilere gitmemektedir.

- 1950'lerden sonra uygulanan politika tarım kesimindeki nüfusu pazara eklemiş, ekonomide monetizasyonun genişlemesine imkan vermiştir.
- Sanayiîin gelişmesini sağlayacak alt yapı 1960'lara doğru tamamlanmıştır.
- 1968'lerde sanayiîin gelişmesine imkan verecek teşvik düzeni hazırlanmıştır.
- Başlıca sınaî kuruluşlar 1970 yılından sonra üretime başlamışlardır.

1978'lere girerken Türkiye'de yaklaşık 800 bin kişiye doğrudan istihdam imkanı sağlayan yaklaşık 400 milyar liralık üretim gerçekleştiren bir büyük imalat sanayii yapısı ortaya çıkmıştır. Bu yapıda en önde gelen 100 kuruluşun toplam ciroları 102 milyar liradır. Bunların 17'si KİT, 83'ü özel kesime ait kuruluşlardır. 100 önde gelen firma arasındaki özel kesim kuruluşlarının ortalama ciroları 750 milyon lira, ortalama istihdam hacimleri 1.300 işçidir.

1978'lerde bu sanayiın özelleştirisi yapılırken eleştiriler özellikle şu noktalarda toplanmaktadır.

- Sanayi büyük ölçüde dışa bağlı olarak kurulmuştur.
- Sanayi iç pazara yönelik üretim sürdürmektedir.
- Tüketim malı yatırımları ilk aşamada daha cazip görülmüş ve yatırım malı ile ara malı sanayii ihmal edilmiştir.

Acaba eleştirilen bu sınai yapı nasıl ortaya çıkmıştır?

- KİT'lerin projelerini hazırlayan, gerçekleştiren ve KİT'leri işleten kamu kesimindeki bürokrat ve teknokratlardır. Yıllardır bunların sorunlarını ortaya koyan, devamlı çözüm arayan ve bir türlü bu sorunlara çözüm getiremeyenler gene aynı görevlilerdir.
- Türkiye'de özel kesimdeki yatırımların hemen tamamı dolaylı bir biçimde kamudan alınan "lisans"lara dayalı gerçekleştirilir:
- . Yatırım ve üretimin bir safhasında, müteşebbis ithal lisansı için muhakkak kamunun olurlarına ihtiyaç duyar.
- . Kamu, kredi kontrol araçlarını kullanarak yatırımın yapılmasını veya yapılmamasını sağlar.
- . 1968 yılından buyana tüm yatırım projeleri teşvik belgesi uygulaması ile kamunun kontrolüne ve "lisans"ına bağlı hale gelmiştir.

Bu açılardan değerlendirildiğinde bugün gerçekleştirilen tüm sınai yatırımların, veya başka bir deyişle mevcut sınai yapının eğer bir çarpıklığı var ise bu sorumlulukta, bu yapının meydana gelmesine imkan veren kamu kuruluşlarının ve yetkililerinin de büyük ölçüde payı olsa gerektir.

Geriye dönük değerlendirmeler, tenkitler soruna çözüm getiremeyeceğine göre amaç Türk sanayiini bugün beğenilmeyen yapıdan daha iyi bir yapıya doğru yönlendirmek olmalıdır.

Bu nasıl yapılabilir? Bunun yapmak kolay mıdır?

- Alt yapı, sanayi in gelişmesine imkan vermeyecek düzeyde kalmıştır. 1960'ların ihtiyacına göre düşünülmüş alt yapı, öncelikle enerji, ulaştırma, haberleşme, su, şehirleşme konularında 1980'lerin yükünü kaldıramamaktadır.
- İç tasarruflar, sınai yatırımların nicelik ve nitelik açısından gelişmesine imkan vermemektedir.
- Mali aracı kurumlar kesimi, sanayi in büyümesinin finansmanını sağlayacak gelişmeyi gösterememekte, tersine engeller nitelikte işlemektedir.
- Gelişmenin dış para gereğini düzenli ve yeterli biçimde karşılayabilecek bir ödemeler dengesi yapısına ve büyüklüğüne yönelinememiştir.^{1/}

İşte bu nedenlerle Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planının stratejisi ve 1978 yılı "geçiş programı" büyük önem taşımaktadır.

1/ Bu büyüklük, DBYKP döneminde asgari 10 milyar dolarlık ithalat ve 8 milyar dolarlık ihracat hedefi olmalıdır.

Prof.Dr.Kenan Bulutoğlu'nun çalışmalarına göre, nüfus büyüklüğü ve fert başına gelir yapısı itibariyle Türkiye'nin dünya dış ticaret hacmi içindeki yeri DBYKP dönemi başında dünya dış ticaret hacminin asgari % 1'i dolayında olmalıdır. Bu asgari 10 milyar dolarlık bir ithalat ve ihracat hacmini gerektirmektedir.

Halbuki 1976 yılı itibariyle dünya dış ticaret hacmi içinde Türkiye'nin ithalatının payı % 0.5 ve ihracatının payı % 0.2 dir.

Konuya bir başka yaklaşım da GSYİH içinde ihracatın payıdır. Bu pay, Türkiye'ye benzer ülkeler için ortalama % 15-16 dolayındadır. Bu ülkelerde sanayi ürünleri ihracatının GSYİH' ya oranı ise % 7'dir. Halbuki Türkiye'de toplam ihracatın GSYİH'ya oranı % 4.2 ve sanayi ürünleri ihracatının GSYİH' ya oranı % 1.5 dolayındadır.

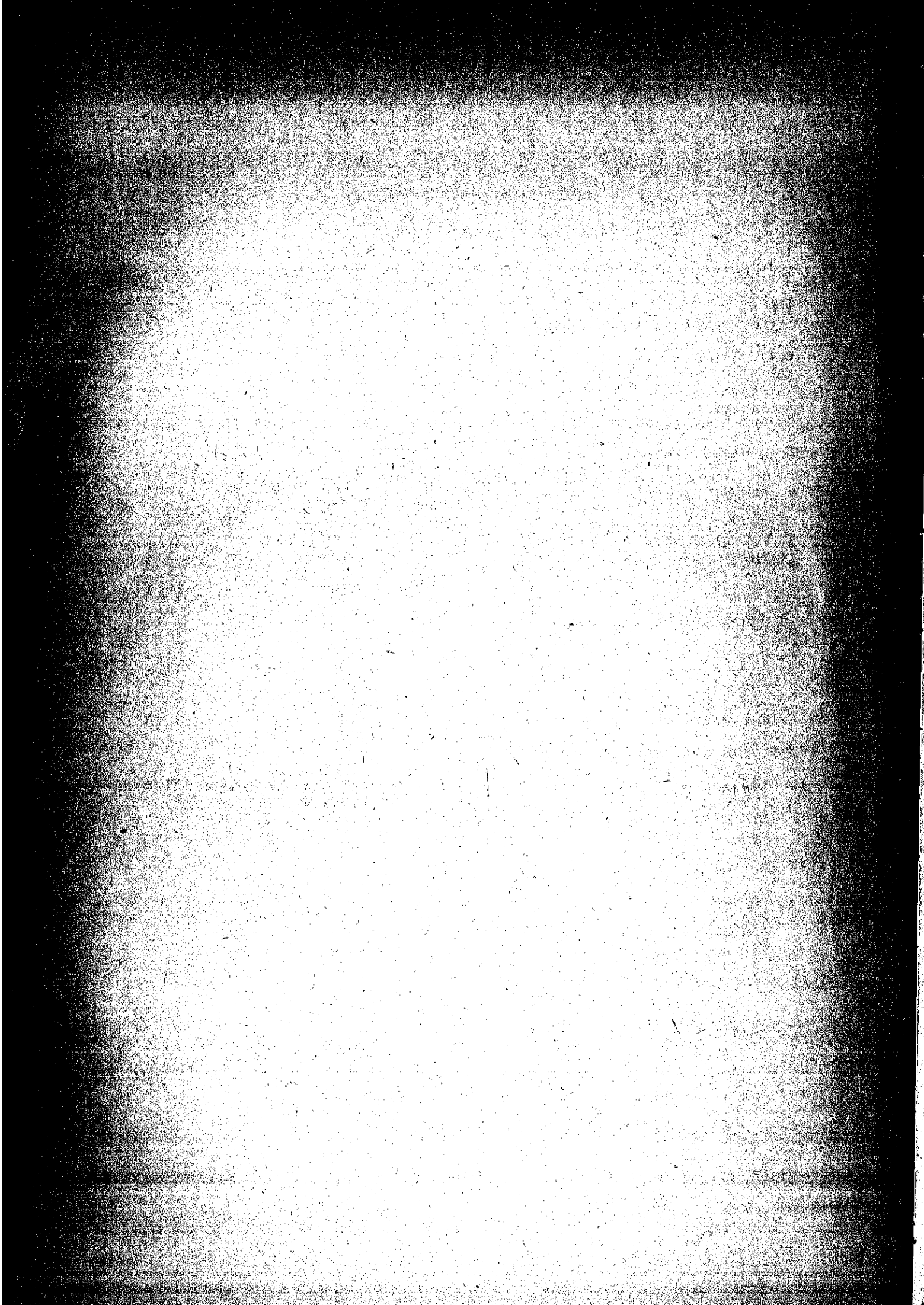
TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER

	1975	1976	1977	% Değişimler	
				1976	1977
GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA (Milyar TL)					
GSMH (Cari Fiyatlarla)	535.8	670.0	817.4	25.0	22.0
GSMH (1968 Fiyatlarıyla)	181.4	195.3	205.1	7.7	5.0
Tarım	40.9	44.0	44.1	7.6	0.1
Sanayi	44.3	48.4	51.7	9.3	6.9
- İmalat Sanayii	38.5	41.9	44.5	9.0	6.0
TARIMSAL ÜRETİM (Bin Ton)					
Buğday	14.750	16.500	16.650	11.9	0.9
Arpa	4.500	4.900	4.750	8.9	-3.1
Tütün	193	314	254	62.7	-19.1
Şeker Pancarı	6.949	9.400	9.400	35.3	-
Pamuk	480	475	600	-1.0	26.3
Ayçiçeği	488	550	457	12.7	-16.9
Fındık	317	245	273	-29.4	11.4
PARA-BANKA-KREDİ (Milyar TL.)^{1/}					
Emisyon Hacmi	40.9	52.1	80.1	27.2	53.9
Para Arzı	118.5	151.5	196.7	27.8	29.8
Mevduat	132.4	162.8	193.5	23.0	18.9
Banka Kredileri	139.0	183.8	216.7	32.2	17.9
M.B.Kredileri	54.7	96.8	168.7	76.8	74.3
DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER (Milyon \$)^{2/}					
İthalat	4.738.0	5.128.6	5.580.0	8.2	8.0
İhracat	1.401.0	1.960.2	1.700.0	39.9	-13.3
Diş Ticaret Dengesi	-3.337.0	-3.168.4	-3.380.0	-	-
İşçi Dövizleri	1.312.3	982.7	1.000.0	-25.1	1.8
FİYAT ENDEKSLERİ^{3/}					
Toptan Eşya	8.0	22.0	33.3	-	-
- Gıda	10.8	22.1	29.0	-	-
- Sınai Hammadde	3.3	21.8	41.2	-	-
İstanbul Geçinme	17.2	17.4	44.9	-	-
SABİT SERMAYE YATIRIMLARI (Cari Fiy.)					
(Milyar TL.)					
Kamu	53.8	75.2	106.4	39.8	41.5
Özel	52.9	70.7	90.1	33.6	27.4

1/ 1977 yılı rakamları 2 Aralık 1977 itibariyledir.

2/ 1977 rakamları geçicidir.

3/ Kasım ayı itibariyle 12 aylık % artışlardır.



1977 YILINDA TEMEL SORUN: DÖVİZ

"Döviz" konusu son 25 yıldır Türkiye'nin en önemli sorunlarının başında yer alagelmıştır.

1970 yılından buyana Türkiye'nin Genel Dengesi aşağıdaki şekilde bozulmuştur:

1970	+	242	242	milyon dolar
1971	+	235	235	
1972	+	152	152	
1973	+	918	917	
1974	-	460	429	
1975	-	1.303	1360	
1976	-	1.766	1447	
1977	-	2.620	2.217	

Ekonominin büyümesine ve entegrasyonuna bağlı olarak önemi nicelik ve nitelik yönünden bozulan denge, 1977 yılında temel sorun haline gelmiştir.

1977 yılı sonunda Türkiye'nin döviz kaynakları, harcamaları ve döviz açığı aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

	DPT ve Maliye tahmini	TÜSİAD Tahmini
Harcamalar	6.067	6.257
1.İthalat	5.400	5.580
2.Borç taksitleri (DÇM çıkışları dahil)	187	187
3.Faiz ödemeleri	350	350
4.Kâr transferleri	70	70
5.Turistik Harcamalar Açığı	45	55
6.Diğer Giderler	15	15
Kaynaklar	4.246^{1/}	6.257
7.İhracat	1.750	1.700
8.İşçi geliri	1.100	1.000
9.DÇM Net Artışı	-	275
10.Proje ve Program Kredileri	557	557
11.Banker Kredileri	..	247
12.IMF Özel Çekme Hakkı	59	14
13.Özel Yabancı sermaye ve off-shore	65	65
14.Diğer görünmeyenler	225	225
15.Bedelsiz ithalat	90	90
16.Kredili ithalat	..	1.515
17.Döviz Rezervi Kullanımı	400	569

^{1/} DPT tahmininde kısa ve orta vadeli krediler ile net hata ve noksan toplamı 1.821 milyon doların kaynaklar arasında dağılımı yapılamadığından fark ortaya çıkmaktadır.

U Sarıay *harcamaları* *bulunmaktadır*

ÖDEMELER DENGESİ

(Milyon Dolar)

	D P T		T U S İ A D	
	1977 Tahmin	1978 Program	1977 Tahmin	1978 Program
I. CARI İŞLEMLER				
A. Dış Ticaret				
1. İhracat (FOB)	1.750	2.400	1.700	2.200
2. İthalat (CIF)	-5.400	-4.850	-5.580	-4.870
Dış Ticaret Dengesi	-3.650	-2.450	-3.880	-2.670
B. Görünmeyen İşlemler				
1. Dış Borç Faiz Ödemeleri	- 350	- 434	- 350	- 434
2. Turizm ve Dış Geziler	- 45	35	- 55	- 25
3. İşçi Gelirleri	1.100	1.250	1.000	1.000
4. Kâr Transferleri	- 70	- 75	- 70	- 75
5. Proje Kredileri Hizmet Öd.	- 15	- 25	- 15	- 25
6. Diğer Görünmeyenler	225	270	225	270
Görünmeyen İşlemler Dengesi	845	1.021	735	711
C. Enfrastrüktür ve Off-Shore Gelirleri	15	19	15	19
Cari İşlemler Dengesi	-2.790	-1.410	-3.130	-1.940
II. SERMAYE HAREKETLERİ				
1. Dış Borç Ödemeleri	- 187	- 270	- 187	- 270
2. Özel Yabancı Sermaye	50	50	50	50
3. Proje Kredileri	550	850	550	600
4. Bedelsiz İthalat	90	100	90	100
5. Program Kredileri	7	5	7	5
Sermaye Hareketleri Dengesi	510	735	510	485
Genel Denge	-2.280	- 675	-2.620	-1.455
III. REZERV HAREKETLERİ (+Azalış)	400	-	569	650
IV. ÖZEL ÇEKİŞ HAKLARINDAN KULLANMA	59	-	14	130
V. KISA VE ORTA SÜRELİ KREDİLER	1.800	675	2.037	675
VI. NET HATA VE NOKSAN	21	-	-	-

Ödemeler Dengesi:

1. 1977 yılı ihracatının 1.7 milyar dolar dolayında gerçekleşmesi beklenmektedir. Ocak-Kasım dönemi gerçekleşmesi 1487 milyon \$'dır. Bu yıl da 1976 yılının Aralık ihracat değerlerine ulaşılabilirse ancak 1700 milyon \$'lık değer gerçekleşebilir.
2. İthalat için verilen 5.2 milyar dolarlık rakamın döviz darboğazı nedeniyle daha fazla büyüemeyeceği kabul edilmiştir. Aslında (Ocak-Kasım) onbir aylık dönem gerçekleşmesi 5.218 milyon \$'dır. Yıl sonu ithalatının 5.580 milyon \$ dolaylarında olabileceği kabul edilmiştir.
3. İşçi dövizleri için 1 milyar dolarlık bir tahmin daha gerçekçi görünmektedir. Ocak-Kasım gerçekleşmesi 907 milyon \$ olmuştur. Bayram ayı olduğu halde Kasım ayında gelen işçi dövizleri 64 milyon \$ dolayındadır. Aralık ayı için, 1976 Aralık rakamı alındığında yıllık girişler ancak 1 milyar \$ olmaktadır.
4. Özel çekiş haklarından kullanım DPT'nin yıl sonu tahminlerinde 59 milyon dolar olarak alınmıştır. Ancak bu değer 45 milyon dolarının IMF'den yıl sonuna kadar geleceği tahmin edilmekte idi. Ancak IMF görüşmeleri tamamlanamamış ve yıl sonuna kadar bu meblağ kredi sağlanamamıştır.
5. 1977 yılı genel denge açığı 2.620 Milyon dolar şöyle karşılanmaktadır:

a. Kısa ve orta vadeli krediler

	1977 Ocak-Eylül gerçekl.	1977 Yıl sonu Tahmini
DÇM	100	275
Röpor Muameleleri ^{1/}	110	110
Özel Kaynaklı Dış Krediler	7	7
Dresner Bank	107	130
Banker Kredileri	-71	-
TOPLAM	253	522
Fiili ithalat ve ödeme farkları	1.738	1.515
(Kredili ithalat)		
GENEL TOPLAM	1.991	2.037

^{1/} Röpor Muameleleri: Vadesi gelmiş bir hesabın ileride belirsiz bir güne ertelenmesidir. Kısa vadeli kredilerde ve borsa muamelelerinde uygulanır

b. Rezervlerden 569 milyon dolar azaltılacaktır.

c. IMF özel çekme hakkından 14 milyon dolar kullanılmıştır.

6. 1978 yılı için ödemeler dengesi bekleyişleri şöyledir:

a) DPT'ce 2.4 milyar dolar olarak tahmin edilen ihracat rakamının 2.2 milyar dolar düzeylerinde kalması daha gerçekçi bir bekleyiş olur. 1977 yılına kıyasla 1978 için tahmin edilen 2.200 milyon \$ lık ihracat % 29.4 oranında bir artış yansıtmaktadır.

Ihracat (Milyon \$)

	<u>1974</u>	<u>1975</u>	<u>1976</u>	<u>Tahmin</u> <u>1977</u>	<u>Tahmin</u> <u>1978</u>
I.Tarım ve Hayvan- cılık Ürünleri	851.9	792.6	1.254.4	1000.0	1400.0
II.Madencilik ve Taş- ocakçılığı	79.0	105.6	110.0	110.0	110.0
III.Sanayi Mamulleri	601.3	502.9	595.8	590.0	690.0
Genel Toplam	1.532.2	1.401.1	1.960.2	1.700.0	2.200.0

1978 yılına devreden bir kısım ihraç edilebilir tarımsal ürün stokları şöyle tahmin edilmektedir:

Pamuk 350.000 ton
tahmini fiyatı 1.25 \$ kg.
Değeri 437.500.000 \$

Tütün 95.000 ton
tahmini fiyatı 3.20 \$ kg.
Değeri 304.000.000 \$

Buğday 1.000.000 ton
tahmini fiyatı 100 \$/ton
değeri 100.000.000 \$

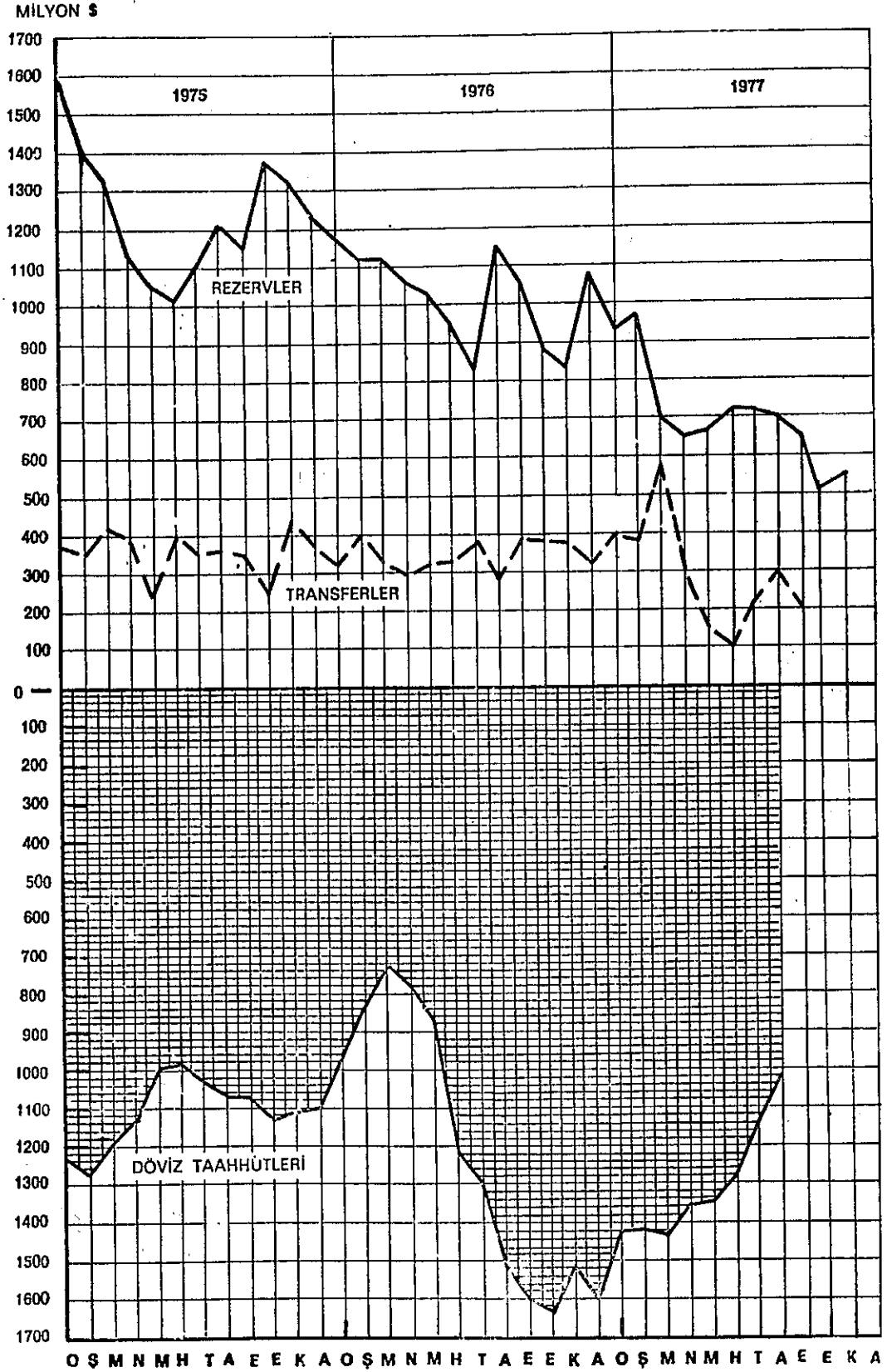
Üç ürün stokunun ihracı halinde elde edilecek tahmini gelir 841.500.000 \$'dır.

- b) İthalat değeri, yalnız mevcut tesislerin ihtiyacını temin edebilecek miktarda ithalat yapıldığı takdirde ham petrol ve akaryakıtla birlikte 4.870 milyon dolar dolayında tutulabilir.

<u>İthalat (Milyon \$)</u>	<u>1974</u>	<u>1975</u>	<u>1976</u>	<u>Tahmin</u> <u>1977</u>	<u>I</u> <u>1978</u>	<u>II</u> <u>1978</u>
Tüketim maddeleri						
- Akaryakıt	762.6	811.3	1125.7	1600.0	1.750	1.750
- Nebati Yağ	16.6	123.4	103.8	20.0	70	70
Ara Malları						
- Kimyevi mad (ilaç vs.)	280.4	423.7	459.0	450.0	500	500
- Demir çelik mamul.	530.6	679.1	545.7	550.0	450	450
- Taşıt araç parçaları	245.9	332.1	517.8	550.0	300	300
- Plastik, Lastik, Kauçuk	135.2	152.4	182.9	250.0	300	300
- Gübreler	100.9	48.4	98.2	250.0	300	300
- Diğer ara malları	836.5	813.1	616.0	550.0	600	600
Yatırım Malları	811.1	1256.9	1344.0	1250.0	600	1.000
Bedelsiz ithalat	57.8	98.2	135.5	110.0	-	-
Genel Toplam	3777.6	1438.6	5128.6	5580.0	4870	5.270

- c) Turizm ve dış gezi gelir gider farkı olarak 25 milyon \$ lık bir net gelir tahmin edilmiştir. 1977 yılının -55 milyon dolarına kıyasla 1978 değeri pek gerçekçi görülmemektedir. Bu nedenle 1978 yılında yine eksi gelir kalemi ile karşılaşılacağı tahmin edilebilir. Burada dış seyahatlerle ilgili mevcut uygulamanın korunacağı varsayımı vardır.
- d) 1250 milyon dolar olarak tahmin edilen işçi gelirleri gerçekçi değildir. Yıllardan beri azalma eğilimi gösteren bu kalem uygulanan politikalarda köklü bir değişiklik gerçekleştirilemezse 1000 milyon \$ düzeyinde kalabilir.
- d) Proje kredilerinin 1978 yılında 600 milyon \$ olabileceği daha gerçekçi görülmektedir.
- e) 1977 yılında IMF ile yapılan görüşmeler sonucu alınacak olan 45 milyon \$ lık kredinin 1978 yılında sağlanabileceği varsayımı ve bunu takip eden diğer kredi kolaylıklarının temini ile 1978 yılında IMF kredisi olarak 130 milyon \$ lık bir meblağın kullanılabileceği tahmin edilmektedir.

TRANSFERLER-REZERVLER-DÖVİZ TAAHHÜTLERİ



DIS BORCLAR-TRANSFER TAAHHOTLERİ-REZERVLER

IMF Tanımına Göre Uzun Vadeli Dış Borçlar

Türkiye'nin "Uluslararası Tanımlara Uygun", "Uluslararası Karşılaştırmaları Esas" alan ve IMF tarafından da kabul edilen formüller çerçevesinde hesaplanan, dövizle ödenecek uzun vadeli dış borçlarını Maliye Bakanlığı yıllar itibarıyla şöyle vermektedir:

1970	1.929	milyon dolar
1971	2.210	
1972	2.300	
1973	2.654	
1974	2.901	
1975	3.012	
1976	3.822	
1977	4.030	(9 aylık)

Bu rakamlar fiilen kullanılan borç miktarını vermektedir. Borçların, borçlulara ve alacaklılara göre dağılımı ise şöyledir:

	<u>Fiilen Kullanılan Dış Borçlar</u>
A. BORÇLULARA GÖRE TOPLAM	4.030.6 (Milyon \$)
a)Devlet Bütçesi Toplamı	2.951.3
- Genel Bütçe	1.644.5
- Katma Bütçe	305.7
- Karşılığı Tahsil Edilecekler	1.001.1
b)Bütçe Dışı Kamu Sektörü Toplamı	632.3
- Devlet Yatırım Bankası	0.1
- İktisadi Devlet Teşekkülleri	632.1
- Diğerleri(Resmi sektör Krd.İth.)	0.1
c)Özel Sektör Toplamı	441.8
- Sınai Kalkınma Bankası	171.3
- Ereğli Demir Çelik Fab.	42.5
- Diğerleri	228.0
d)Konsolide Ticari Borçlar	<u>5.2</u>

B. ALACAKLILARA GÖRE TOPLAM	4.030.6
a) Milletlerarası Kurumlar Toplamı	1.205.3
- Dünya Bankası (IBRD)	442.6
- Milletlerarası Kalkınma Bir. (IDA)	178.3
- Avrupa İskan Fonu (ERF)	86.6
- Avrupa Yatırım Bankası (EIB)	375.6
- Milletlerarası Finansman Kur. (IFC)	122.2
- Ku, (IFC)	
b) Yabancı Hükümetler Toplamı	2.263.6
- A.B.D.	1.175.9
- Almanya	534.0
- İngiltere	71.1
- Diğerleri	482.6
c) Avrupa Serbest Para Piyasası	343.1
d) Yabancı Firmalar (Kredili İth.) (Özel Yabancı Sermaye İkr.)	213.4
e) Konsolide Ticari Borçlar	5.2

Toplam Dış Borçlar

IMF Tanımı çerçevesindeki uzun vadeli dış borçlar yanında Türkiye'nin toplam dış borçları hakkında yetkili kuruluşlar toplu bilgi yayınlamadığı için son zamanlarda değişik tahminler yapılmaktadır:

Mevcut verilere göre, 1977 Yılı Aralık ayı sonu itibariyle Türkiye'nin döviz ile ödenecek toplam borçları, yuvarlatılmış rakamlarla şöyle tahmin edilmektedir:

DIŞ BORÇLAR

(Milyon Dolar)

<u>Uzun Vadeli</u>	5.425
Konsolide Bütçe Borcu	3.400
İktisadi Devlet Teşekkülleri	1.300
Özel Kesimin Kullandığı Krediler	475
Özel Dış Krediler	250
<u>Kısa Vadeli</u>	4.255
Kredili İthalat	1.515
Banker Kredileri	.750
D Ç M	1.990
TOPLAM	9.680

Döviz ile ödenecek borçlar dışında, Türkiye'nin özellikle konvertibl para birimine sahip olmayan Doğu Bloku ülkeleriyle ilişkilerinden doğan değişik ödeme şartlarına bağlanmış dış borçları vardır. Örneğin, İskenderun Demir-Çelik, Seydişehir Alüminyum Projeleri, Polonya ve Romanya'dan yapılan bazı ithalat bu tip kredilerle gerçekleştirilmiştir.

DÇM (Dövizle Çevrilebilir Mevduat)

1967 yılından buyana Türkiye'de bir tür kısa vadeli borçlanma şeklinde önem kazanan DÇM hesaplarının 1977 yılına kadar seyri şöyle olmuştur:

D.Ç.M. HESAPLARI

(Milyon ₺)			
	Girişler	Çıkışlar	Fark
Yıllar itibarıyla			
1967	9.1	1.6	+ 7.5
1968	27.1	5.7	+21.4
1969	41.6	16.3	+25.3
1970	49.2	30.3	+18.9
1971	90.2	28.1	+62.1
1972	380.5	52.9	+327.6
1973	30.7	347.1	-316.4
1974	36.9	120.0	-83.1
1975	1.029.0	117.5	+911.5
1976	1.296.5	558.3	+738.2
1976 yılı sonu bakiyesi	2.990.8	1.277.8	1.713.0
1977 Ocak	74.0	48.6	+ 24.4
Şubat	180.1	41.5	+ 138.6
Mart	168.0	31.7	+ 136.3
Nisan	101.4	19.3	+ 82.1
Mayıs	65.2	41.3	+ 23.9
Haziran	51.9	85.6	-33.7
Temmuz	66.4	106.1	-39.7
Ağustos	66.5	81.1	-14.6
Eylül	63.1	70.7	- 7.6
Ekim	43.7	76.8	-33.1
Kasım	26.0	25.9	+ 0.1
Aralık ^{1/}	35.0	37.5	- 2.5
1977 Yılı Toplamı	941.3	666.1	275.2
1977 Yılı Sonu Bakiyesi	3.932.1	1.943.9	1.988.2

^{1/} Tahmin

1977 yılında tüm olumsuz koşullara rağmen DÇM giriş ve çıkışlarının dengeli kalması ve bakiyesinin yıl sonunda net 275 milyon dolar fazlalık göstermesi önemli bir gelişmedir.

Üzerinde en fazla tartışılan konulardan biri de DÇM hesaplarının faiz yüküdür.

Aşağıdaki tabloda aylık ve yıllık olarak 1976 ve 1977 yıllarında DÇM hesaplarının faiz ödemeleri verilmektedir.

ÖDENEN DÇM FAİZLERİ

	(000 Dolar)	
	1 9 7 6	1 9 7 7
Ocak	1.115	6.071
Şubat	309	5.224
Mart	467	3.987
Nisan	415	3.046
Mayıs	67	5.400
Haziran	22.961	12.960
Temmuz	5.617	28.704
Ağustos	5.538	29.547
Eylül	4.097	5.635
Ekim	7.362	10.250
Kasım	5.957	2.002 ^{1/}
Aralık	11.993	12.174 ^{1/}
Toplam	65.898	125.000 ^{1/}

^{1/} Tahmin

Görülebileceği gibi 1977 yılının faiz yükü kabaca yıllık % 6.2 dolayında bir faiz yükünü ifade etmektedir.

DÇM uygulamasını özellikle son gelişmeler karşısında savunmak imkansızdır. Fakat mevcut borç yükünün belli bir düzenleme içinde tasfiyesinin mümkün olabileceği yukarıda verilen tablolarda açıklıkla görülmektedir.

İthalat Bedelleri Transferi Sorunu

Merkez Bankasının transfer işlemlerine ilişkin bilgiler sınırlı olduğundan 1977 yılının ilk aylarından itibaren hiçbir transfer yapılamadığına ilişkin yaygın inanışlar vardır.

Merkez Bankasının verdiği bilgilere göre geçen yılkinden düşük düzeyde fakat devamlı biçimde döviz transferleri devam etmiştir.

Önemli olan yılın ilk aylarından ve yarısından sonraki aylarda aylık transfer rakamlarının nisbi gerilemesidir.

Aşağıda, Merkez Bankasının son üç yıl itibariyle aylık transfer rakamları verilmektedir:

DÖVİZ TRANSFERLERİ			(Milyon \$)
	1975	1976	1977
Ocak	366.4	317.7	400.3
Şubat	353.5	400.3	378.3
Mart	421.0	328.4	580.7
Nisan	387.4	289.8	302.2
Mayıs	236.0	318.9	144.3
Haziran	396.8	323.3	100.1
Temmuz	346.3	374.9	214.7
Ağustos	355.9	278.3	304.2
Eylül	326.0	391.6	202.9
Ekim	243.7	378.5	
Kasım	435.5	375.9	
Aralık	373.7	322.6	
Yıllık Toplam	4.242.1	4.100.2	
9 aylık Toplam	3.189.3	3.023.2	2.627.7

Gerçekte Merkez Bankasının transfer mekanizmasının işleyişinin özelliğine dayalı olarak belli bir dönem içindeki fiili ithalat ile transfer rakamları arasında genellikle birkaç aylık bir zaman farklılığı bulunmaktadır.

Ayrıca unutulmaması gerekir ki kendi kendini finanse eden ithalat ile anlaşmalı ülkeler ithalatı için ayrıca döviz transferi yapılmasına gerek bulunmamaktadır. Gerek bu nedenlerle ve gerekse fiili ithalatın giderek artan bir seyir gösterdiği dikkate alındığında, transferlerin fiili ithalattan bir miktar geri kalması normal sayılmaktadır. Önemli olan bu geri kalmanın oranıdır.

Aşağıda son beş yılda Ocak-Eylül dönemlerinde transferler ile fiili ithalat arasındaki nisbi ilişki verilmektedir.

Fiili İTHALAT VE TRANSFERLER
(Ocak-Eylül)

(Milyon \$)

	Fiili İthalat	Transferler	Transfer Oranı (%)
1973	1.461	1.330	91.0
1974	2.538	2.534	99.8
1975	3.561	3.189	89.5
1976	3.738	3.023	80.8
1977	4.499	2.627	58.4

Görülebileceği gibi yılın ilk dokuz ayındaki döviz transferi rakamları fiili ithalatın % 58.4'ünü oluşturmaktadır. Bu oran son beş yılın oranlarına göre önemli ölçüde geri kalmayı ifade etmektedir.

Bu geri kalma rakamsal olarak şöyle ortaya konabilir:
Bu yılın ilk dokuz ayında geçen yılın aynı dönemine göre % 20.3 oranında daha fazla ithalat gerçekleştirilirken geçen yılkinden % 13.1 oranında daha düşük transfer yapılabilmektedir.

Gerçekleştirilen fiili ithalata karşılık yapılan transferlerdeki gerileme, bir yandan kredili ithalat mekanizmasının daha yoğun kullanımı sonucunu verirken, diğer yandan da Merkez Bankasının röpor muamele sonunda banker kredisi kullanımına neden olmuştur. Bilindiği gibi, banker kredilerine dönüştürülen röpor muameleleri sonucunda yüksek maliyetli ithalat kaynağı yaratılmaktadır.

1977 yılının Ocak-Ağustos döneminde gerçekleştirilen ithalat transferlerinin ise 1.973 milyon doları Merkez Bankası, 397 milyon lirası da döviz pozisyonu tutmaya yetkili bankalar tarafından gerçekleştirilmiştir. Merkez Bankası tarafından yapılan ithalat transferlerinin 1.424 milyon doları liberasyondan yapılacak ithalata, 549 milyon dolarlık bölümü Tahsisli ithal malları listesine yapılmıştır. Bankaların gerçekleştirdiği transferlerin ise 383 milyon doları liberasyondan, 14 milyon doları da tahsisli ithal malları listesinden yapılan ithalat için ayrılmıştır.

Döviz Taahhütleri

Merkez Bankasına göre aylar itibariyle döviz taahhütleri bakiyeleri şöyle seyretmektedir:

DÖVİZ TAAHHÜTLERİ			
	(Milyon \$)		
	1975	1976	1977
Ocak	1.235	971	1.417
Şubat	1.267	838	1.421
Mart	1.192	734	1.434
Nisan	1.132	782	1.363
Mayıs	998	876	1.345
Haziran	989	1.213	1.280
Temmuz	1.027	1.302	1.147
Ağustos	1.069	1.518	1.022
Eylül	1.077	1.599	
Ekim	1.130	1.636	
Kasım	1.106	1.507	
Aralık	1.102	1.594	

Bu rakamlar fazlaca iyimser görünmektedir. Çünkü, döviz taahhütlerinin izlenmesi için kullanılan bir başka kaynak olan Resmi Gazete'de yayınlanan Merkez Bankası Haftalık Vaziyetlerinde görülen (Muhtelif Mahiyette Depozitolar) kalemindeki rakamlar, yukarıdaki rakamların üzerinde seyretmektedir.

Örneğin, Hazine Ekonomik Göstergelerinde Ağustos ayı sonunda döviz taahhütleri 1.0 milyar dolar olarak verilmektedir.

Aynı tarihteki Merkez Bankası Hesap vaziyeti (Muhtelif Mahiyette Depositolar Kalemi) 33.4 milyar Türk Lirasıdır. Bu hesap döviz taahhütlerini kapsıyor ise, döviz taahhütleri rakamının 1.6 milyar dolar dolayında olması gerekir.

Merkez Bankası Hesap Vaziyetindeki Muhtelif Mahiyetteki Depozitolar kaleminin Kasım ayı sonu itibariyle bakiyesi 44.6 milyar Türk Lirasına yükselmiştir.

Döviz Rezervi

Merkez Bankasındaki altın mevcudunun değeri 146.4 milyon dolar üzerinden rezerv hesaplarına girmektedir. 146.4 milyon dolar, altın mevcudunun kayıtlara giriş tarihindeki değeridir. Gerçekte, altın mevcudunun cari dünya fiyatları üzerinden değerlendirilmesi halinde rezerv hesaplarına yaklaşık 350 milyon dolarlık bir ilâve yapma imkanı doğacaktır.

Kasım ayı sonu itibariyle Merkez Bankasındaki döviz birikimi 320 milyon dolar dolayındadır. Özel bankalarda ise 80 milyon dolar dolayında döviz olduğu bilinmektedir. Bu durumda Türkiye'nin Aralık ayı başı itibariyle döviz mevcudu 400 milyon dolar dolayındadır.

Aralık ayı ortalarına doğru Merkez Bankası döviz mevcudunda 40 milyon dolara yakın artış kaydedilmiştir. Yıl sonuna doğru döviz mevcudunun 500 milyon dolar dolayına yükselmesi mümkündür.

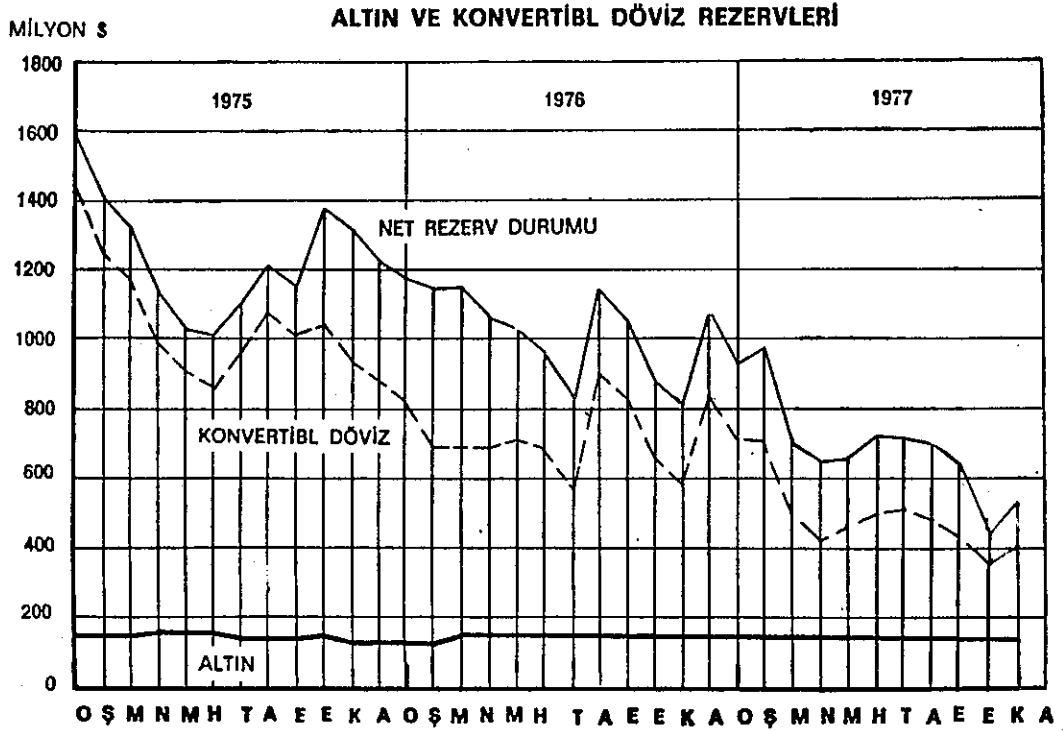
Kasım ayı sonu itibariyle rezerv bileşimi şöyledir:

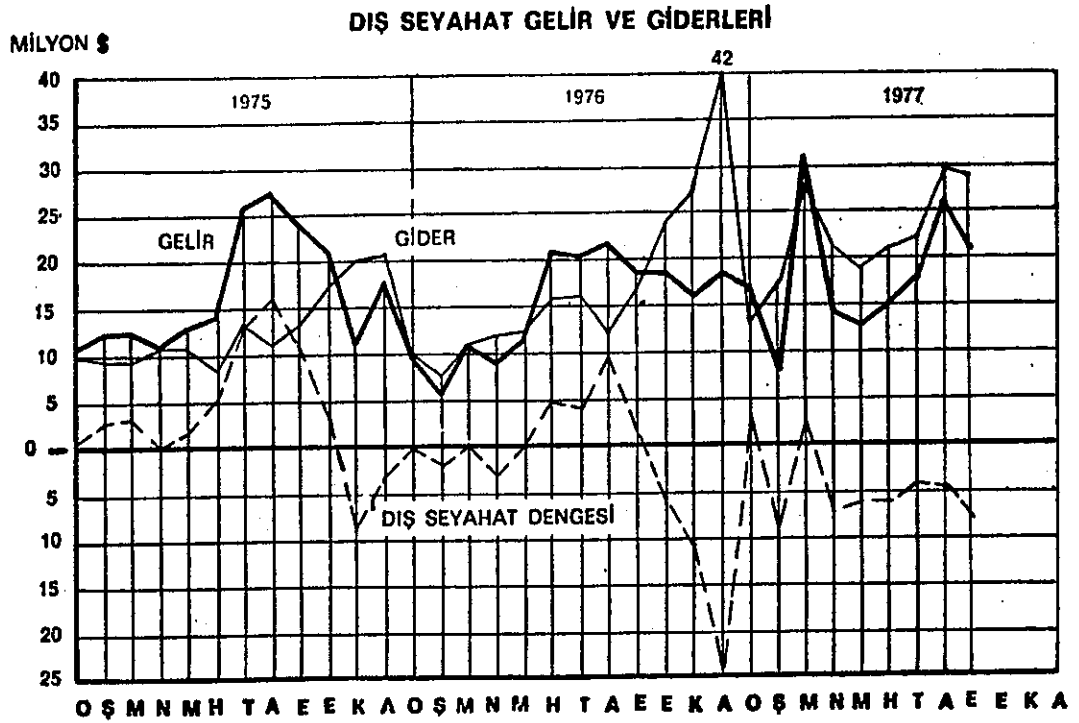
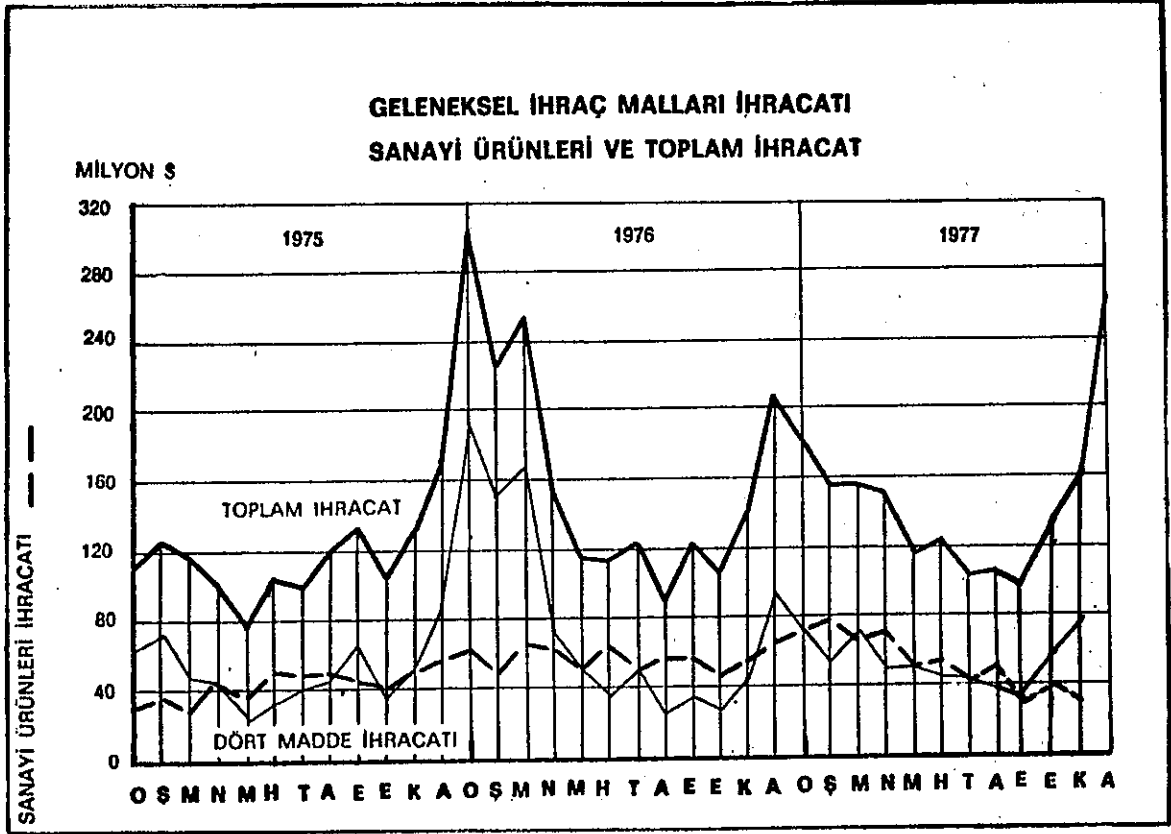
REZERVLERİN BİLEŞİMİ				
	(Milyon \$)			
	Aralık 1975	Kasım 1976	Aralık 1976	Kasım 1977
Merkez Bankası	1.015.7	733.9	989.0	467.8
- Altın	136.6	146.4	146.4	146.4
- Döviz	879.1	587.5	842.6	321.4
Özel Bankalar	214.4	82.2	91.0	80.5
Toplam	1.230.1	816.1	1.080.0	548.3

Aylar itibariyle rezerv gelişimi ise son 3 yılda aşağıdaki seyri göstermiştir:

ALTIN VE KONVERTİBL DÖVİZ
REZERVLERİ

				(Milyon ₺)	
	Toplam Rezerv			1 9 7 7	
	1975	1976	1977	Altın	Döviz
Ocak	1.587	1.171	933	146.4	709.7
Şubat	1.396	1.115	971	146.4	711.8
Mart	1.322	1.118	702	146.4	497.8
Nisan	1.130	1.062	648	146.4	419.0
Mayıs	1.050	1.032	666	146.4	459.4
Haziran	1.008	964	717	146.4	498.0
Temmuz	1.103	826	720	146.4	510.0
Ağustos	1.214	1.147	700	146.4	476.5
Eylül	1.147	1.052	646	146.4	428.0
Ekim	1.374	880	510	146.4	363.3
Kasım	1.319	816	548	146.4	401.9
Aralık	1.230	1.080			





ÖDEMELER DENGESİNİ ETKİLEYEN GELİŞMELER

Sermaye Hareketleri Dengesi

1977 yılında sermaye hareketleri dengesinde önemli gelişmeler, 850 milyon dolarlık proje kredisi bekleyişine karşı 250 milyon dolar dolayında proje kredisi girişinin sağlanabilmesi ve bu nedenle ortaya çıkan 600 milyon dolar gibi azımsanmayacak kaynak eksikliğidir.

Eylül ayından sonra bedelsiz ithalata sağlanan özel kolaylıklara rağmen 1977 yılında bedelsiz ithalat gerçekleşmesi geçen yılın rakamına ulaşamaması da beklenmedik bir gelişmedir.

SERMAYE HAREKETLERİ DENGESİ (Milyon ₺)

	1975	1976	Ocak 1976	Ağustos 1977
Dış Borç Ödemeleri	-117.5	-119.1	-64.9	-127.0
Özel Yabancı Sermaye	153.2	27.4	23.0	41.5
Proje Kredisi	380.8	485.0	236.7	249.4
Bedelsiz İthalat	98.1	135.5	93.2	68.1
Program Kredileri	5.2	5.7	5.5	2.6
Sermaye H.Dengesi	519.8	534.5	293.5	234.6

Görünmeyen Kalemler

1977 yılında görünmeyen kalemlerde önemli değişiklik ortaya çıkmamıştır. İşçi gelirlerinin büyük düşme göstermemesi 1977 yılı görünmeyen kalemler dengesindeki en olumlu gelişme olarak nitelendirilebilir.

GÖRÜNMEYEN KALEMLER (Ocak-Ağustos)

(Milyon ₺)

	1976	1976	1977	1977/76
Dış Borç Faiz Ödemeleri	-217.3	-122.1	-219.4	79.7
Turizm Gelirleri	- 27.4	12.5	- 30.5	-144.0
İşçi Gelirleri	982.7	619.7	669.4	8.0
Kâr Transferleri	- 82.5	- 40.9	- 57.0	39.4
Proje Kredi.Hizmet Ödem.	15.0	- 8.0	(..)	-
Diğer Görünmeyenler	212.8	159.4	145.3	- 8.8
Görünmeyen Kalem.Dengesi	853.3	620.6	507.8	- 18.2

Turizm Gelir Gideri

1970 yılından sonra (artı)ya dönüşen net turizm harcamaları dengesinde 1976 yılında ortaya çıkan (eksi) durum, 1977'de önemini artırmıştır.

1970 yılından buyana net turizm harcamalarının yıllık seyri şöyledir:

1970	3	milyon dolar
1971	21	
1972	44.4	
1973	78	
1974	42	
1975	45	
1976	- 27	
1977	- 30	(9 aylık)

1977 yılında Ocak-Ağustos aylarında turizm giderleri toplamı 172 milyon dolardır. Bu rakamın yıl sonuna kadar 280 milyon dolara ulaşması beklenmektedir.

TURİZM VE DIŞ SEYAHAT

(Milyon ₺)

	1 9 7 6			1 9 7 7		
	Gelir	Gider	Net	Gelir	Gider	Net
Ocak	9.6	9.9	-0.3	16.9	13.8	+3.1
Şubat	5.6	7.6	-2.0	8.0	17.0	-9.0
Mart	10.8	11.0	-0.2	31.0	28.4	+2.6
Nisan	8.9	12.0	-3.1	14.2	21.4	-7.2
Mayıs	11.6	12.3	-0.7	12.9	18.6	-5.7
Haziran	21.0	15.8	+5.2	15.0	25.1	-10.1
Temmuz	20.5	16.2	+4.3	17.8	22.1	-4.3
Ağustos	21.5	12.1	+9.4	25.6	30.2	-4.6
Eylül	18.4	16.7	+1.7	21.1	29.2	-8.1
Ekim	18.4	23.9	-5.5	-	-	-
Kasım	16.0	27.5	-11.5	-	-	-
Aralık	18.2	42.6	-24.4	-	-	-
Ocak-Aralık	180.6	207.8	-27.2	-	-	-

İşçi Gelirleri

1977 yılında Türk Lirasının (1) resmi ve serbest piyasa değerleri arasında ortaya çıkan büyük fark, (2) transfer gecikmeleri nedeniyle ithalatın dolaylı biçimde işçi gelirleri ile finansmanı doğrultusundaki gelişme karşısında normal olarak resmi işçi geliri girişlerinin azalması beklenirdi. Fakat son gelişmeler 1977 yılında işçi geliri girişlerinin 1 milyar dolar dolayında gerçekleşeceğini göstermektedir.

1970 yılından buyana işçi geliri girişleri şu seyri göstermiştir:

1970	273 milyon dolar
1971	471
1972	740
1973	1.183
1974	1.462
1975	1.312
1976	982
1977	909.3 (11 aylık)

1977 yılında serbest piyasada fiyat farkının büyüdüğü aylarda bile resmi giriş rakamlarının düşmemesi, 1977 yılının özellikle ikinci yarısında dış piyasalarda yabancı paraya olan talebin işçilerin normal aylık transferleri yerine dışarıda mevcut tasarruflarından karşılandığı, aylık girişlerin Türkiye'deki akrabaların zorunlu giderleri karşılığı gönderilen ve artık istikrar kazanan transferler olduğunu ortaya koymaktadır.

İŞÇİ GELİRLERİ

	1975	1976	1977
	(1)	(2)	(3)
Ocak	143.9	70.9	75.4
Şubat	73.2	57.3	69.4
Mart	69.1	58.4	70.6
Nisan	80.9	59.3	67.7
Mayıs	68.3	66.1	76.4
Haziran	81.8	87.3	94.3
Temmuz	183.1	110.9	106.2
Ağustos	171.7	109.2	109.1
Eylül	139.4	98.8	95.1
Ekim	111.8	86.4	81.3
Kasım	89.7	81.7	63.8
Aralık	99.3	95.9	-
Ocak-Aralık	1.312.3	982.7	-

TİCARET BAKANLIĞI TOPTAN EŞYA FİYATLARI ENDEKSİ

	Endeks	Zincirleme Yüzde De- ğişmeler	Geçen Yılın Aynı Ayın- dan Artışlar	Bir Önceki Yıl Sonuna Göre Deği.
1963	100	-	-	-
1970	145.7	6.7	-	-
1971	168.9	15.9	-	-
1972	199.0	18.0	-	-
1973	240.1	20.5	-	-
1974	311.8	29.9	-	-
1975	343.2	10.1	-	-
1976	396.6	15.6	-	-
1975 Ocak	339.1	3.8	20.6	3.8
Şubat	346.7	2.2	19.6	6.1
Mart	350.2	1.0	15.5	7.2
Nisan	350.7	0.1	12.5	7.3
Mayıs	346.1	-1.3	7.9	5.9
Haziran	339.5	-1.9	9.4	3.9
Temmuz	336.8	-0.8	8.4	3.1
Ağustos	338.7	0.6	8.5	3.7
Eylül	340.3	0.5	5.8	4.2
Ekim	345.1	1.4	7.7	5.6
Kasım	347.6	0.7	8.0	6.4
Aralık	360.8	3.8	10.4	10.4
1976 Ocak	369.1	2.3	8.8	2.3
Şubat	377.1	2.2	8.7	4.5
Mart	381.3	1.1	8.8	5.7
Nisan	393.8	3.3	12.3	9.2
Mayıs	404.0	2.6	16.7	12.0
Haziran	407.7	0.9	20.1	13.0
Temmuz	393.4	-3.5	16.8	9.1
Ağustos	400.4	1.8	18.2	11.0
Eylül	407.0	1.6	19.6	12.9
Ekim	415.4	2.1	20.4	15.1
Kasım	424.0	2.1	22.0	17.5
Aralık	429.7	1.3	19.1	19.1
1977 Ocak	440.7	2.6	19.4	2.6
Şubat	444.0	0.7	17.7	3.3
Mart	449.1	1.1	17.8	4.5
Nisan	465.5	3.6	18.2	8.3
Mayıs	471.3	1.2	16.6	9.7
Haziran	476.8	1.2	16.9	11.0
Temmuz	479.8	0.6	21.9	11.6
Ağustos	482.2	0.5	20.4	12.2
Eylül	524.0	8.7	28.7	21.9
Ekim	548.6	4.7	32.1	27.7
Kasım	565.2	3.0	33.3	33.1

FIYATLAR

a. Temel Mal ve Hizmet Fiyatları

Fiyat artışlarını izleme olanağı veren devamlı göstergeler "fiyat endeksleri", fiyatlardaki tırmanışın 1977 yılında ciddi boyutlara ulaştığını ortaya koymaktadır.

	Toptan Eşya		İstanbul Geçinme Endeksi			
	Fiyatları	Endeksi	Ticaret Bakanlığı		Ticaret Odası	
	Endeks	Artış	Endeks	Artış	Endeks	Artış
1970	145.7	6.7	155.6	7.9	152.4	8.2
1971	168.9	15.9	185.2	19.0	170.6	11.9
1972	199.0	18.0	213.7	15.4	194.3	13.9
1973	240.1	20.5	243.6	14.0	227.8	17.2
1974	311.8	29.9	301.8	23.9	281.7	23.7
1975	343.2	10.1	365.8	21.2	357.1	26.8
1976 ^{1/}	396.6	15.6	429.6	17.4	423.2	18.5
1977 ^{1/}	565.2	33.1	652.8	40.6	665.4	41.6

1/ Kasım 1977 itibariyle 12 aylık yüzde artışlar

Mevcut değişik endeksler 1977 yılının fiyat artışlarını şu şekilde yansıtmaktadır:

Ticaret Bakanlığı Konjonktür ve Yayın Müdürlüğü:

Toptan Eşya Fiyat Endeksi
1976 Kasım/1977 Kasım = % 33.3

İstanbul Geçinme Endeksi
1976 Kasım/1977 Kasım = % 45.0

Ankara Geçinme Endeksi
1976 Kasım/1977 Kasım = % 39.3

Yeni Toptan Eşya Fiyatları Endeksi
1976 Haziran/1977 Haziran = % 18.0

İstanbul Ticaret Odası

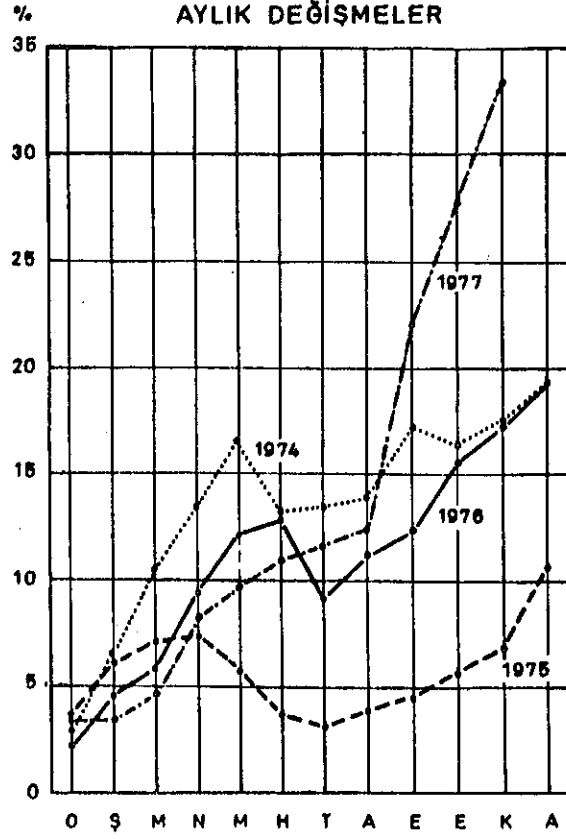
Toptan Eşya Fiyat Endeksi
1976 Kasım/1977 Kasım = % 38.4

İstanbul Şehri Ücretliler Geçinme Endeksi
1976 Aralık/1977 Aralık = % 44.4

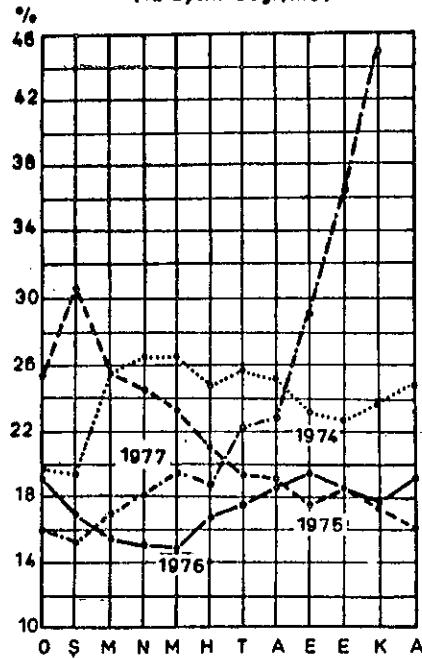
Devlet İstatistik Enstitüsü

İstanbul Şehri İçin Tüketici Fiyatları Endeksi
1976 Ekim/1977 Ekim = % 40.4

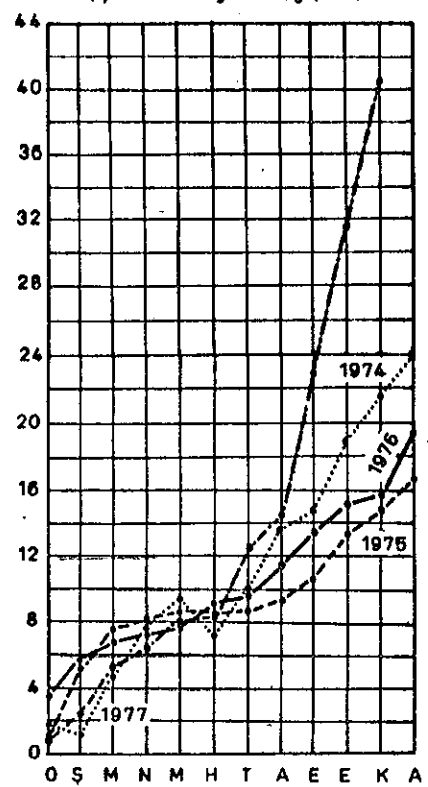
TOPTAN EŞYA FİYAT ENDEKSİ
ÖNCEKİ YIL SONUNA GÖRE
AYLIK DEĞİŞMELER



İSTANBUL GEÇİNME ENDEKSİ
(12 aylık değişim)



İSTANBUL GEÇİNME ENDEKSİ
(yıl sonuna göre değişim)



Tüketici fiyatlarında 1977 yılında ortaya çıkan artışlara ilişkin göstergeler şöyledir:

TÜKETİCİ FİYATLARINDAKİ ARTIŞLAR
(%)

	1977 11 aylık Artış	Kasım 1976/ Kasım 1977 Yıllık artış
Gıda Maddeleri	47.3	48.6
Isıtma Aydınlatma Mad.	39.3	45.2
Giyim ve Ev Eşyası	38.0	42.4
Kira ve ev Bakım	27.6	37.0
Müteferrik	36.5	39.5
Genel	41.6	45.0

Kaynak: İstanbul Ticaret Odası Geçinme
Endeksleri

1977 yılı içinde İstanbul'da başlıca sınai ürünlerde ve gıda maddelerinde ortaya çıkan artışlar aşağıda verilmiştir:

İSTANBUL'DA 1977 YILINDA TOPTAN EŞYA FİYATLARINDAKİ
ARTIŞLAR

	30 Aralık 1976	30 Aralık 1977	Artış Oranı %
SINAI ÜRÜNLER			
Kalay (külçe)	210.00	800.00	280.9
Çimento (portland)	30.00	55.00	83.3
Cam (2 mm)	44.00	51.00	16.0
İnşaat Demiri (6 mm)	7.40	12.00	62.2
Saç (0.30 mm)	9.00	14.00	55.5
Boru (1/1 Parlak Galv.)	13.25	23.25	75.5
Tuğla 8.5 ² lu	1.90	2.30	21.0
Formika M ²	280.00	300.00	7.1
Yonga Levha (8 mm)	325.00	675.00	107.6
Kereste (Beyaz Doğ.)	4500.00	7500.00	66.6
TÜKETİM MADDELERİ			
Ayçiçek	13.25	16.75	26.4
Zeytinyağı	23.00	32.50	41.3
Soğan	3.50	3.00	14.3
Peynir	36.25	40.00	10.3
Kaşer	45.00	65.00	44.4
Zeytin	12.00	25.00	108.3
Yumurta	1.35	1.70	25.9
Pirinç	14.50	20.00	37.9
Makarna	6.75	9.00	33.3
Nohut	7.00	17.00	142.8
Fasulye	11.00	18.00	63.6
Mercimek	6.50	12.50	92.3
Patates	3.30	3.00	9.1
Et (Sığır) kg.	40.00	60.00	50.0
Sucuk	70.00	110.00	57.1
Pastırma	90.00	120.00	33.3
Karabiber	75.00	180.00	140.0

1970 yılından 1977 yılı sonuna kadar başlıca tüketim malları fiyatlarında ortaya çıkan artışlar aşağıda özetlenmiştir:

BAŞLICA TÜKETİM MALLARINDA
FİYAT ARTIŞLARI
(1970=100)

	1977
Ekmek	562.2
Pirinç	484.7
Makarna	289.3
Patates	427.4
Kuru Fasulya	585.9
Kuru Soğan	443.0
Koyun Eti	569.0
Tavuk	262.1
Yumurta	377.4
Yemeklik Margarin	253.5
Süt	517.9
Bevaz Peynir	493.7
Yoğurt	424.9
Ortalama	437.8

1970 yılından buyana Türkiye'de başlıca tüketim maddeleri fiyatlarında kaydedilen artış dünya ülkeleriyle karşılaştırıldığında şu sonuç ortaya çıkmaktadır:

BAŞLICA ÜLKELERDE
BAŞLICA TÜKETİM MADDELERİ
FİYATLARINDAKİ DEĞİŞME
(1970=100)

	1977
Arjantin	620
Brezilya	740
Türkiye	435
İngiltere	350
Meksika	310
İtalya	270
Danimarka	223
Japonya	220
Fransa	205
Avustralya	205
İsveç	200
Belçika	190
Hollanda	175
Kanada	170
ABD	160
Almanya	150

Kaynak: Food Engineering International dergisinde yayınlanan, rakamlardan yararlanılarak TÜSİAD Araştırma Grubunca düzenlenmiştir. Başlıca tüketim maddeleri fiyatlarının resmi kur üzerinden değerlendirilmesi ile bulunan endeks rakamlarını yansıtmaktadır.

1970'lerden buyana fiyatlardaki tırmanışın ve özellikle 1977 yılındaki büyük fiyat artışlarının temel nedeni aşağıdaki göstergelerde açıklıkla ortaya çıkmaktadır:

FİYAT ARTIŞLARININ TEMEL NEDENLERİ

	Milli Gelir Endeksi	Emisyon Artışı Milyon TL	Endeks	M.B.Kredileri Milyon TL	Endeks	Dış Açık Milyon TL	Fiyat Endeksi
1970	100.0	13.915	100.0	14.565	100.0	1.956	100.0
1971	110.2	17.032	122.4	16.273	111.7	1.635	115.9
1972	118.4	20.055	144.1	19.534	134.1	112	136.8
1973	124.7	25.332	182.0	27.886	191.4	- 6.594	164.8
1974	134.0	32.860	236.1	45.816	314.6	10.066	214.0
1975	144.6	40.938	294.2	54.756	375.9	27.729	235.5
1976	155.7	52.061	374.1	96.824	664.8	37.950	272.2
1977	163.5	80.1391/	575.9	168.7501/	1158.6	41.483	333.7

1/ 2 Aralık 1977 itibariyle

Görülebileceği gibi 1970 yılından 1977 yılı sonuna kadar Türkiye'de Milli Gelir 1.6 katı artışı halde, Banknot Miktarı 5.76 Katı, Merkez Bank.Kredileri 11.6 Katı artırılmış, Bir yıl içinde kullanılan Dış Kaynak Kendi Gelirimizin % 5'ine Bütçemizin % 18'ine ulaşmıştır.

Milli gelirimizdeki gerçek artış miktarı ve Türkiye'de para kullanımının yaygınlaşması (monetizasyon) oranı toplamının banknot emisyonu artırımlarına esas olması gerekir.

Hükümetin uygulayacağı gelişme programlarına uygun biçimde emisyon oranı, bu oranların makul bir miktar üzerinde tespit edilebilir.

Şüphesiz ki Türkiye'de fiyat artışlarının daha değişik nedenleri vardır. Fakat temel etken:

7 yılda milli gelirdeki gerçek artış
% 63 dolayında iken
Emisyon miktarındaki artışın
%476 dolayına ulaşmasıdır.

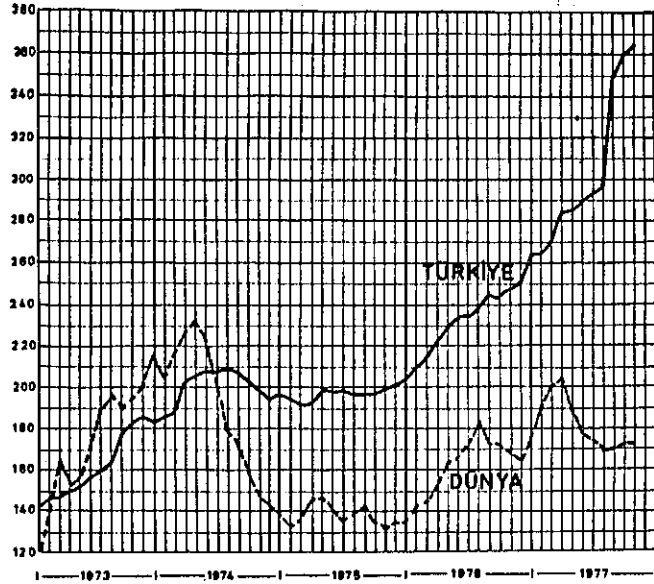
1977 yılında 12 ay içinde emisyon % 50'nin üzerinde, Merkez Bankası kredileri % 75 dolayında artarsa % 50 dolayında bir fiyat artışını normal kabul etmek gerekir.

b. Türk Parasının Fiyatı (Döviz Kuru)

Türkiye'deki fiyatlar dış ülke fiyatlarından daha hızlı oranda arttığı ölçüde, Türk Parasının fiyatı ile dış ülke paraları fiyatları arasında da en aşağı bu fark oranında bir değer kaybı ortaya çıkması normaldir.

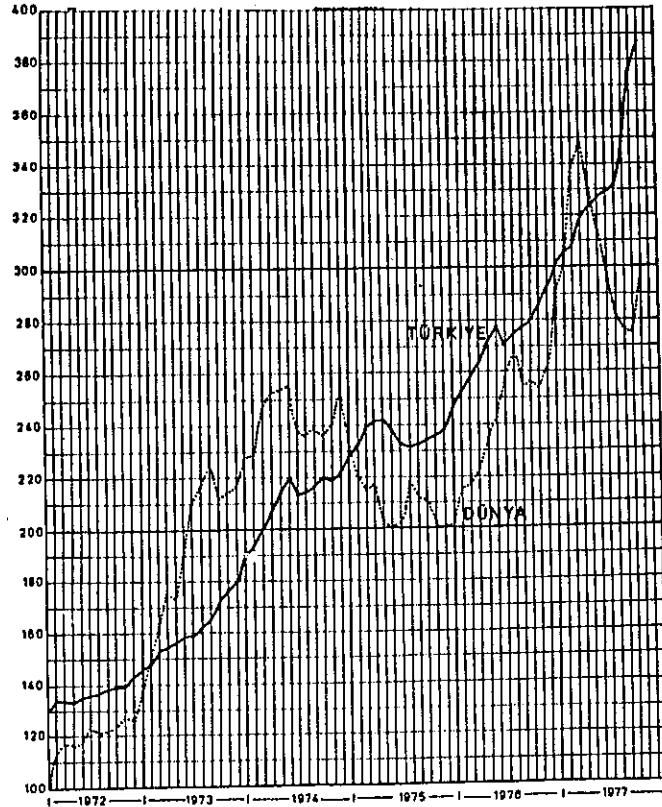
**DÜNYA VE TÜRKİYE SANAYİ HAMMADDE
FİYAT ENDEKSİ**

(1970 = 100)



DÜNYA VE TÜRKİYE TOPTAN ESYA FİYATLARI ENDEKSİ

(1970 = 100)



Bu tip bir yaklaşımla, ABD'ndeki ve Türkiye'deki fiyat artışları farkı dikkate alınarak Türk Lirasının Dolar karşısındaki değer kaybı aşağıdaki tabloda ortaya konmuştur.

İKİ EKONOMİDEKİ FİYAT ARTIŞLARININ FARKLILIĞI NEDENİYLE
DOLAR VE TÜRK LİRASI DENGESİNDE BELİREN AÇIK

	Dolar Kuru TL. (1)	Türkiye Fiyat Endeksi (2)	ABD Fiyat Endeksi (3)	(2)ve(3)e göre Gerçek Kur Katsayısı (4)	(2)ve(3)e göre Gerçek Kur (TL) (5)	Gerçek Resmi Kur Farkı
1970	14.92	100.0	100.0	1.000	14.92	0 ^{1/}
1971	14.15	115.9	103.3	1.122	16.74	18.3
1972	14.15	136.8	107.9	1.268	18.92	33.7
1973	14.15	164.8	122.7	1.343	20.04	41.6
1974	13.99	214.0	145.9	1.467	21.89	56.5
1975	15.15	235.6	158.4	1.487	22.19	46.5
1976	16.16	272.2	165.7	1.643	24.51	51.7
1977	19.63	376.5	176.4	2.134	31.84	62.2 ^{2/}

1/ 1970 devalüasyonunda yapılan ayarlamamanın gerçekçi bir kur sağladığı varsayımına dayanmaktadır.

2/ Ekim 1977 rakamları itibariyle

Kaynak: TÜSİAD Araştırma Grubu

Yukarıdaki tabloya göre, matematiksel, katı bir değerlendirmeye göre yapılacak hesapla Türk Lirası 1977 Ekim ayı sonunda Dolar karşısında gerçek değerinden % 62.2 oranında daha yüksek bir resmi kur'a sahiptir, gerçek kurun 1 ₺=31.84 TL dolayında olması gerekir denilebilir. Fakat bu çok hatalı bir hesaplama olur. Tablonun önemi gerçek bir kur göstergesi olmasından öte, Türk Lirasının gerçek değerinden uzaklaşmasını ortaya koyan genel bir gösterge niteliğini taşımasıdır.

Bilindiği gibi 1970 yılından 1977 yılı sonuna kadar Türk Lirasının değerinde başlıca ülke paralarına göre önemli ayarlamalar yapılmıştır.

TÜRK LİRASI DEĞERİNDE 1970 YILINDAN SONRA
YAPILAN AYARLAMALAR

	A.B.D. Doları	Alman Markı	İsviçre Frangı	Fransız Frangı	İngiliz Lirası
1970 resmi kur	14.85	4.09	3.46	2.69	35.94
1977 Yılı sonu resmi kur	19.25	8.60	8.85	3.90	34.70
Yapılan Ayarlama Oranı	+29.6	+110.3	+155.8	+45.0	-3.5
Yapılan ayarlama Sayısı	13	18	16	18	19

TL. DEĞERİNDEKİ DEĞİŞİMLER

	A.B.D. Doları	Alman Markı	Sterlin	Fransız Frankı	İsviçre Frankı	Avusturya Şilini	Belçika Frankı	Hollan. Florini	Norveç Kronu	Danimarka Kronu	İsveç Kronu	100 İtalyan Lireti	Kanada Doları
1970 10 Ağustos	14.85	4.09	35.94	2.69	3.46	0.58	0.30	4.13	2.09	2.00	2.89	2.39	13.95
1 Ocak	14.00	5.25	32.30	3.04	4.34	0.72	0.35	5.03	2.46	2.23	3.07	2.28	14.10
24 Ocak	-	-	-	2.80	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6 Şubat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2.14	-
14 Mayıs	13.50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1974 20 Eylül	13.85	-	-	2.88	4.60	0.74	-	-	-	-	-	-	-
30 Eylül	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4 Kasım	-	-	31.81	2.90	4.77	-	0.36	5.17	2.47	2.29	3.11	2.09	13.85
27 Kasım	-	5.65	-	2.93	5.21	0.79	0.37	5.40	2.59	2.40	3.25	2.04	-
13 Ocak	-	5.77	32.45	3.13	5.38	0.81	0.39	5.56	2.67	2.44	3.40	2.12	-
30 Ocak	-	5.95	33.00	3.28	5.60	0.84	0.40	5.77	2.79	2.53	3.48	2.16	-
6 Mart	-	-	-	3.26	-	-	-	-	-	-	-	-	-
17 Nisan	14.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
13 Mayıs	-	-	-	3.41	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1975 21 Haziran	-	-	32.32	3.48	-	-	-	-	2.85	2.57	3.52	2.21	-
4 Temmuz	-	-	32.05	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8 Temmuz	14.25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
14 Ağustos	14.50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
28 Ağustos	14.75	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
20 Eylül	-	-	-	-	-	-	-	-	2.65	2.45	3.35	-	-
28 Ekim	15.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
31 Aralık	15.00	5.95	32.05	3.48	5.60	0.84	0.40	5.77	2.65	2.45	3.35	2.21	13.85
31 Ocak	15.00	5.95	31.05	3.48	5.60	0.84	0.40	5.77	-	-	3.35	2.21	13.85
1976 16 Mart	15.50	6.15	30.00	3.40	6.12	-	-	-	2.75	-	3.48	1.90	15.50
2 Nisan	16.00	6.40	29.90	3.35	6.35	0.88	0.41	5.96	2.91	2.64	3.65	-	16.25
27 Ekim	16.50	6.85	26.40	3.33	6.80	0.96	0.44	6.50	3.12	2.80	3.90	-	16.95
1 Mart	17.50	7.30	30.00	3.50	6.80	1.03	0.48	7.00	3.32	2.98	4.14	1.98	16.70
3 Ağustos	17.50	7.63	30.30	3.57	7.24	1.07	0.49	7.14	3.32	2.91	3.99	1.98	16.30
1977 21 Eylül	19.25	8.27	33.55	3.90	8.06	1.16	0.53	7.80	3.50	3.11	3.93	2.17	17.91
2 Aralık	19.25	8.60	34.70	3.90	8.85	1.16	0.53	7.80	3.50	3.11	3.93	2.17	17.46

Türk Parasının gerçek değerini ortaya koyabilecek serbest piyasa koşulları mevcut bulunmadığından tek gösterge, sınırlı arz ve talep gelişmelerine göre İstanbul, Frankfurt ve Zürih'de Türk Lirasının değerinde ortaya çıkan değişiklikler olmaktadır.

Sınırlı arz ve talep gelişmeleri nedeniyle bu fiyatlar Türk Parasının gerçek değerini ifade etmez. Ancak resmi kur ve piyasa fiyatı arasındaki fark konusunda bir gösterge niteliğini taşıyabilir.

1977 yılı sonunda İstanbul'da başlıca dövizlerin serbest piyasa değeri aşağıdaki şekilde tesbit edilmiştir.

	Resmi Satış Kuru (TL)	Serbest Piyasa Fiyatı (TL)	% Fark
ABD Doları	19.82	27.00	36.2
Alman Markı	8.77	12.00	36.8
İsviçre Frangı	9.02	12.50	38.6
Fransız Frangı	4.01	5.25	30.9
İngiliz Lirası	35.39	50.00	41.3

Merkez Bankasının tesbitlerine göre Türk Lirasının Zürih ve Frankfurt bankalarında serbest değeri 1977 yılı içinde aşağıdaki biçimde değişmiştir:

	Zürih (İsviçre Frankı)		Frankfurt (Alman Markı)	
	Resmi Fiyat	Serbest Kur	Resmi Fiyat	Serbest Kur
Ocak	6.80	7.54	6.85	-
Şubat	6.80	7.41	6.85	7.14
Mart	6.80	7.30	7.30	7.27
Nisan	6.80	7.41	7.30	7.27
Mayıs	6.80	8.06	7.30	7.27
Haziran	6.80	7.81	7.30	7.27
Temmuz	6.80	7.75	7.30	7.54
Ağustos	7.24	8.20	7.63	7.55
Eylül	8.06	8.20	7.63	8.33
Ekim	8.06	10.26	8.27	8.51
Kasım	8.06	11.43	8.27	10.00
Aralık	8.85	12.20	8.60	9.76

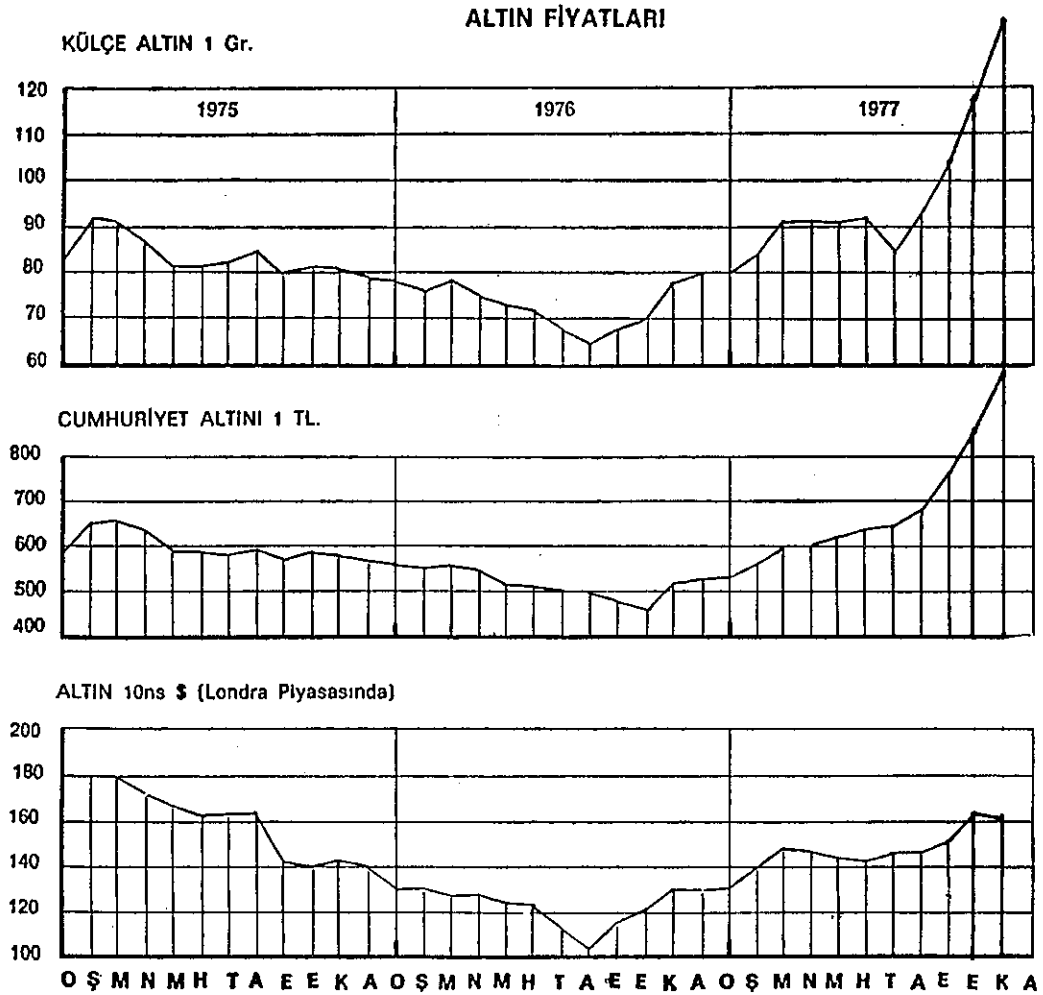
Türk parasının değerindeki değişimlerden Türkiye'deki altın fiyatları da çok etkilenmektedir. Gerçi Türkiye'de altın fiyatlarını etkileyen tek faktörün Türk Parasının değeri olduğunu iddia etmek çok yanlış olur. Fakat bu konuda altın fiyatları göstergesindeki değişme nisbi değişim hakkında bir fikir verebilir.

TÜRKİYE'DE ALTIN FİYATLARI

	Külçe Gram	Cumhuriyet Adet	Londra Gram ^{1/}
1970	17.35	117.02	-
1971	21.05	139.78	18.34
1972	27.65	183.08	26.24
1973	44.32	298.76	43.78
1974	73.67	509.28	68.93
1975	83.81	597.38	75.63
1976 ^{2/}	73.97	518.23	63.38
1977 ^{2/}	134.93	999.44	84.77

^{1/} Londra külçe fiyatı Resmi Döviz Kurundan gram/TL. olarak hesaplanmıştır.

^{2/} Sadece 1977 rakamları 11'nci ay rakamlarıdır. Diğerleri yıllık ortalamalardır.



Son yıllardaki fiyat değişmelerine göre altın fiyatları üzerinden Türk Lirasının Dolar kurunun hesaplanmasında ilginç değerler ortaya çıkmaktadır.

**TÜRK LİRASININ TÜRKİYE'DEKİ ALTIN FİYATLARI ÜZERİNDEN
DOLAR KURU**

	1 9 7 5			1 9 7 6			1 9 7 7		
	Resmî	Külçe	Cumhur.	Resmî	Külçe	Cumhur.	Resmî	Külçe	Cumhuriyet
	Kur	ye-gö.	Alt.Gö-	Kur	ye-gö.	Alt.Gö-	Kur	ye-gö.	Altınına
	Dolar	Dolar	re Dolar	Dolar	Dolar	re Dolar	Dolar	Dolar	Göre Dolar
Ocak	13.85	14.44	16.25	15.00	18.64	21.27	16.50	19.08	20.03
Şubat	13.85	15.93	17.93	15.00	18.36	20.66	16.50	18.65	19.65
Mart	13.85	15.67	18.17	15.50	18.47	20.85	17.50	18.99	19.91
Nisan	14.00	15.54	18.17	16.00	18.23	20.73	17.50	19.41	20.30
Mayıs	14.00	15.04	17.15	16.00	17.98	20.02	17.50	19.75	21.24
Haziran	14.00	15.22	17.62	16.00	17.96	20.12	17.50	20.10	22.21
Temmuz	14.25	15.58	17.39	16.00	18.24	21.09	17.50	18.25	21.89
Ağustos	14.75	16.10	17.88	16.00	18.78	22.27	17.50	19.88	23.11
Eylül	14.75	17.51	19.84	16.00	18.91	21.33	19.25	20.92	24.46
Ekim	15.00	17.90	20.39	16.50	17.85	18.58	19.25	22.78	26.51
Kasım	15.00	17.61	19.92	16.50	18.68	19.56	19.25	25.75	30.36
Aralık	15.00	17.67	20.09	16.50	18.76	19.63			

c. Türk Parasının İç Fiyatı (Faiz Haddi)

Türk parasının narh fiyatı (banka faiz oranları) en son olarak 1 Ekim 1974 tarihinde düzenlenmiştir.

1970 yılından buyana banka faiz oranlarında yapılan değişiklikler şöyle olmuştur:

	Mevduat Faizleri		Kredi Faizleri		
	Vadesiz	1 yıldan fazla vadeli	Orta Vadeli	Tarım Esnaf	Diğer
1.4.1969	2.5	7.0	-	9.0	10.5
1.11.1970	3.0	9.0	12.0	10.5	11.5
1.3.1973	3.0	6.0	12.0	9.0	10.5
1.10.1974	3.0	9.0	12.5	10.5	11.5

Vergiden muaf, istenildiğinde paraya çevrilebilen Devlet Tahvillerine % 11 faiz oranı uygulanırken, özel sektör tahvilleri için % 18'lik bir faiz tavanı tesbit edilmiş iken ve fiyat artışlarının % 40 dolayına yükseldiği bir yılda bankaların % 3 faiz ile vadesiz ve % 9 faiz ile vadeli mevduat toplamalarını uygun görmek tasarruf politikası açısından olumsuz bir davranıştır.

Aynı şekilde kredi faizleri de, kredi kullanabilen kişilere sübvansiyon sağlayacak niteliğe dönüşmüştür.

Sorun konjonktürdeki süratli değişikliklere rağmen, (faiz aracının) daha sık ve bilinçli biçimde kullanılamamasından doğmaktadır. Son üç yıldır para kredi aracını kullanma durumundaki kamu kuruluşlarının faiz oranlarıyla ilgili herhangi bir değişiklik yapamamaları ekonomideki sorunların nedenleri araştırılırken üzerinde önemle durulması gereken bir noktadır.

d. İkili Fiyat Uygulaması

1977 yılının fiyat uygulamasının belirgin niteliği (ikili fiyat) düzenidir. Bazı sorumlu kamu kuruluşlarının ekonomik koşulları yok sayarak idari yetkilerle (narh fiyatı) koyarak ekonomiyi dengeleme çabaları ikili fiyat düzenini ortaya çıkarmıştır.

- İthalatçı kredili ithalat mekanizması nedeniyle gerçek maliyeti 35 liradan dolar kullanır, serbest piyasada dolar 25-27 liradan işlem görürken, doların resmi fiyatını 19 lirada tutmak, ihracatçıya bu resmi fiyattan ödeme yapmaya kalkmak, sınırlı döviz tahsislerini bu fiyattan yapmak gelişkili bir uygulamadır.
- Bazı otomotiv sanayii ürünleri serbest piyasada idari (narh fiyatı)nın iki katına işlem görürken, piyasa marjının tamamının vergilendirilmeyen aracılara gitmesini kabul etmek, buna karşı sınıai kuruluşların gerçek maliyet artışını bile satış fiyatına yansıtılmalarını önlemek gelişkili bir uygulamadır.
- Enflasyonun %40'lara ulaştığı bir konjonktürde, tasarruf sahiplerinin sınırlı tasarruflarına % 3 faiz ödemek hem gelişkili ve hem de sosyal bakımdan hatalı bir uygulamadır.
- Temel mal ve hizmet fiyatları alt ve orta gelir gruplarındakiler aleyhine gelişirken, etkinliği kaybolmuş ve işlemeyen bir fiyat kontrol mekanizmasının belli sınıai üretim konuları üzerindeki olumsuz etkisini sürdürmek gelişkili bir uygulamadır.
- Kamu İktisadi Teşebbüslerinin (büyük aralı ve zıplamalı) fiyat ayarlamalarını belli kuruluşlara ve belli ürünlere inhisar ettirmek ve böylece KİT'lerin her yıl Konsolide Bütçenin % 10'u dolayında zarar etmesine neden olmak yanlış bir politika uygulamasıdır.

PARA-BANKA-KREDİ

Emisyon

1970 yılından buyana yıllık emisyon artış rakamları şöyledir:

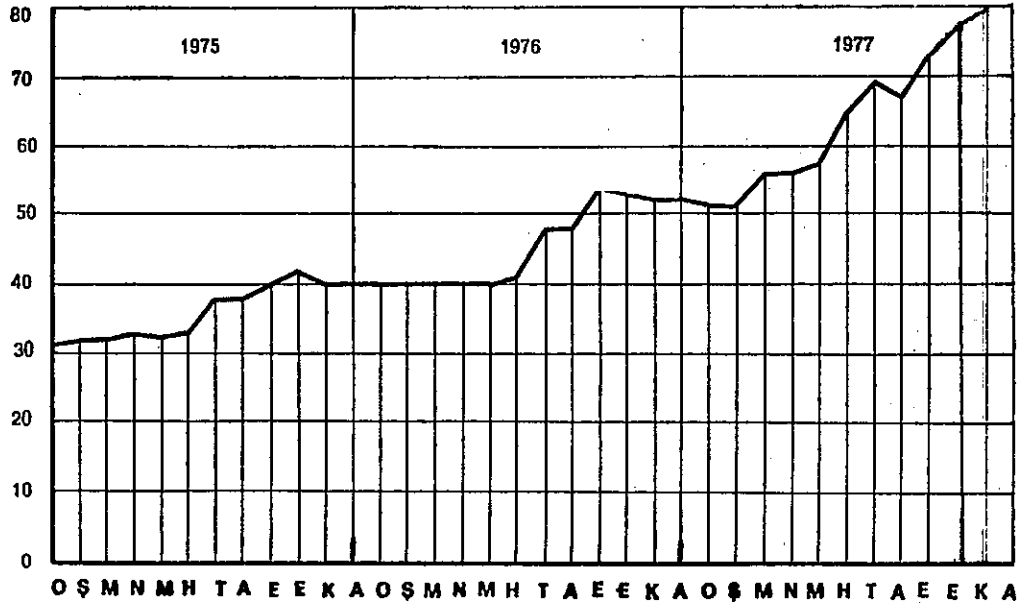
	Emisyon Milyon TL.	Yıllık Artışlar Miktar	%
1970	13.915	-	-
1971	17.032	3.117	22.4
1972	20.055	3.023	17.7
1973	25.332	5.277	26.3
1974	32.860	7.528	29.7
1975	40.938	8.078	24.6
1976 ^{1/}	52.061	11.123	27.2
1977 ^{1/}	80.139	28.078	53.9

^{1/} 2 Aralık 1977 tarihi itibarıyla

1977 yılında emisyon artışında etken kamu kesimine açılan krediler olmuştur. Gerçekte son yıllarda bu devamlı böyle olagelmıştır.

EMİSYON

MİLYAR TL.



EMİSYON HACMİNİ BELİRLEYEN BAŞLICA FAKTÖRLER

	(Milyon TL.)		
	1975	1976	1977
	Aralık	Aralık	Kasım
Altın ve Döviz Mevcudu	- 6.733	+ 2.311	- 4.450
Krediler	+ 8.940	+42.068	+71.926
- Kamu kesimine	+ 9.892	+29.367	+56.319
- Bankalara	- 952	+12.701	+15.607
Diğer Aktifler	+32.355	+27.030	+14.242
Döviz Alacaklıları	- 609	- 1.281	- 3.310
M.B.'ndaki Mevduat	-10.807	- 7.811	-10.674
Diğer Pasifler	-15.068	-51.194	-39.656
Emisyon Artışı	+ 8.078	+11.123	+28.078

Emisyon artışı 1977 yılının ilk üç ayında ciddi boyutlara ulaşmış, artış hızı istikrar tedbirlerine rağmen yıl sonuna kadar sürmüştür:

	(Milyar TL)			
	1974	1975	1976	1977
İlk 6 aylık artış	1.5	0.8	0.4	13.6 _{1/}
12 aylık artış	7.5	8.0	11.0	24.4 _{1/}
Yıl içinde en yüksek	34.8	42.7	56.0	80.1
Yıl sonu rakamı	32.8	41.0	52.0	76.5 _{1/}

1/ 16 Aralık 1977 itibariyle

Para Arzı

1970 yılından buyana para arzındaki gelişmeler şöyle olmuştur:

	Para Arzı	Yıllık Artışlar	
	(Milyon TL.)	Miktar	%
1970	35.268	-	-
1971	43.587	8.319	23.6
1972	53.253	9.666	22.2
1973	70.528	17.273	32.4
1974	90.045	19.517	27.7
1975	118.470	28.425	31.6
1976 _{1/}	151.505	33.035	27.9
1977 _{1/}	196.666	45.161	29.8

1/ 2 Aralık 1977 tarihi itibariyle

1977 yılında para arzı artışı, geçmiş yıllardaki eğilimin tersine yılın ilk yarısında önem kazanmış ve yıl sonuna kadar sürmüştür.

Para arzını artıran iki etkenin (bilfiil tedavül eden para ile tevdiat parasının) birlikte büyümeleri yıl sonunda para hacmini tayin eden faktör olmuştur.

	(Milyon TL.)		
	1975 Aralık	1976 Aralık	1977 Kasım
Bilfiil tedavül eden para	32.905	42.466	67.809
Tevdiat parası	85.565	109.039	128.857
Para arzı	118.470	151.505	196.666

Mevduat

Bankalardaki mevduat rakamları 1970 yılından buyana aşağıdaki gelişmeyi göstermiştir:

	Mevduat (Milyon TL.)		Yıllık Artışlar			
	Tasarruf	Toplam	Tasarruf		Toplam	
			Miktar	%	Miktar	%
1970	25.043	36.246	4.177	20.0	5.487	17.8
1971	33.229	48.476	8.186	32.7	12.230	33.7
1972	42.103	62.994	8.874	26.7	14.518	29.9
1973	53.678	80.392	11.575	27.5	17.398	27.6
1974	64.604	99.068	10.926	20.4	18.676	23.2
1975	82.866	132.374	19.262	29.8	33.306	33.6
1976	97.409	162.845	14.543	17.6	30.471	23.0
1976 Kasım ^{1/}	89.243	144.540	-	-	-	-
1977 Kasım ^{1/}	113.220	193.458	23.977	26.9	48.918	33.8

1/ 2 Aralık 1977 tarihi itibariyle geçici

Bankalardaki mevduatın türleri itibariyle dağılımı ise şöyledir:

	Vadesiz	Tasarruf	Diğer	(Milyon TL.)	
	Ticari Mevduat	Mevduatı	Mevduat	Toplam	
1970	6.591	25.043	4.612	36.246	
1971	8.704	33.229	6.543	48.476	
1972	11.901	42.103	8.990	62.994	
1973	16.030	53.678	10.684	80.392	
1974	22.631	64.604	11.833	99.068	
1975	32.095	82.866	17.413	132.374	
1976 ^{1/}	44.977	97.409	20.459	162.845	
1977 ^{1/}	52.103	113.220	28.135	193.458	

1/ 2 Aralık 1977 tarihi itibariyle geçici

1977 yılında, bir yanda fiyat artışlarının hızlanması, öte yanda faiz oranlarının düşüklüğüne rağmen bankalar-daki mevduat rakamlarındaki artış beklenmeyen bir gelişmedir.

Bankalardaki mevduat (bankalar arası mevduat hariç) toplamı 1977 yılının onbir aylık döneminde % 18.8 oranında artarak 193.4 milyar liraya ulaşmıştır. Kasım 1977/Kasım 1976 dönemini kapsayan yıllık mevduat artışı ise % 33.8'dir. Bu veriler 1977 yılında mevduat artış hızının 1976'a göre yükseldiğini göstermektedir. 1976 yılının onbir aylık dönemindeki mevduat artışı % 9.2 idi.

Büyük çoğunluğu Dövizle Çevrilebilir Mevduat hesaplarından oluşan Bankalararası Mevduat yukarıdaki rakamlara dahil değildir. 1977 Kasım ayı itibariyle 1 milyar 991 milyon dolar olarak hesaplanan DÇM hesapları dikkate alındığında toplam mevduatın yılın 11 aylık döneminde 232 milyar lira dolayında olduğu anlaşılmaktadır.

1977 Yılı sonunda konsolide mevduatın (Bankalararası mevduat hariç) 220 milyar, toplam mevduatın ise 260 milyar lira civarında olacağı tahmin edilmektedir.

Mevduat türleri incelendiğinde artış hızlarında farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Vadesiz ticari mevduat, Kasım 77/Kasım 76 tarihlerini kapsayan bir yıllık dönemde %46.6 , 1977 yılının onbir aylık döneminde ise % 15.8 lik artış gösterirken, resmi mevduatta sözkonusu dönemler için artış hızı sırasıyla % 42.4 ve % 37.5'dir.

Tasarruf mevduatında ise yıllık artış oranı % 26.9, onbir aylık artış ise % 16.2 olmuştur.

Ticari mevduatta hızlı artış, bir ölçüde bankalarca mevduat türetilmesinin (açılan krediler karşılığında belli bir oranda mevduat tutma politikasının) ve özel kesim tahvil ve pay senetlerine yatırılan tasarrufların bu kuruluşlar aracılığı ile ticari mevduat şeklinde bankacılık sistemine dönmesinin sonucudur.

Tasarruf mevduatı içinde de vadesiz ve vadeli mevduatın artış hızları da birbirinden farklıdır. Vadesiz mevduat çok daha hızlı bir tempoda artarken, vadeli mevduattaki artış hızları, yıllık % 16.2, yılın ilk 11 ayında % 9.9 gibi nisbi olarak düşük oranlarda kalmaktadır.

Çeşitli mevduat türlerindeki artış hızlarının farklı oluşu, bankalardaki mevduatın yapısını, bileşimini de etkilemektedir. Son yıllarda toplam mevduat içinde tasarruf mevduatının payı gerilerken, ticari mevduat ve DÇM hesaplarını da içeren bankalar arası mevduatın payı artmaktadır. Yakın bir geçmişe kadar tasarruf mevduatının mevduat hacmi içindeki payı 2/3 dolaylarında iken bu payın 1977 yılı sonunda % 50 dolaylarına kadar inmesi beklenmektedir.

Mevduatta gözlenen diğer bir gelişme de vadeli mevduatın payının gittikçe gerilemekte oluşudur. Birkaç yıl öncesine kadar vadeli tasarruf mevduatının toplam tasarruf mevduatı içindeki payı % 40 dolaylarında iken, bu pay % 30'a doğru gerilemiştir.

Son yıllarda tasarruf mevduatında özellikle vadeli mevduatta artış hızının yavaşlaması, vergiden muaf, her an paraya çevrilebilir, faiz haddi yüksek devlet tahvilleri ile verimi nisbi olarak yüksek özel kesim tahvil ve pay senetlerinin, birikim sahipleri için daha cazip plâsman alternatifleri oluşturmaları; hızlanan enflasyon nedeniyle değer kaybına uğrama riskini azaltmak amacıyla tasarruf sahiplerinin kıymetli maden ve taşınmaz mal almaya yönelmelerini ve nihayet birikim yapmaktaki motivlerin değişmekte oluşu ile açıklanabilir.^{1/}

Banka Kredileri

1970 yılından buyana banka kredileri şu gelişmeyi göstermiştir:

	Toplam Krediler Milyon TL.	Yıllık Artışlar Miktar	%
1970	37.005	3.823	11.5
1971	42.834	5.829	15.8
1972	55.993	13.159	30.7
1973	75.068	19.075	34.1
1974	95.749	20.681	27.5
1975	138.953	43.204	45.1
1976	183.762	44.809	32.2
1976 Kasım ^{2/}	172.689	-	-
1977 Kasım ^{2/}	216.748	44.059	25.5

^{1/} Bu bölümün hazırlanmasında Dr.Öztin Akgüç'ün çalışmaları da yararlanılmıştır.

^{2/} 2 Aralık 1977 tarihi itibarıyla geçici

Banka kredilerinin sektörler itibariyle dağılımına ilişkin Merkez Bankasının yayınladığı son bilgiler 1976 yılı Ekim ayı itibariyledir. Bu bilgilere göre banka kredilerinin sektörel dağılımı şöyledir:

BANKA KREDİLERİNİN DAĞILIMI

	Milyon TL.	%
ÜRETİM SEKTÖRÜ	64.894	39.1
Sanayi	42.579	25.6
Sanayi Bankaları	6.302	3.8
Diğer Bankalar	36.277	21.8
Madencilik-Diğer Bankalar	998	0.6
Tarım	15.426	9.3
Tarım Kredi Kooperatifleri	3.332	2.0
Diğer üreticiler	12.094	7.3
Küçük san'at, esnaf	5.891	3.6
KONUT-BAYINDIRLIK SEKTÖRÜ	12.962	7.8
Konut İnşaat	2.278	1.4
Mahalli idareler	4.542	2.7
Afetler için	1.331	0.8
Diğer İnşaat	4.811	2.9
KAMU MALİ SEKTÖRÜ	6	0.0
DAĞITIM SEKTÖRÜ	49.923	30.0
İhracat	26.202	15.8
Tarım Satış Kooperatifleri	20.147	12.1
Diğer İhracat Kredileri	6.055	3.7
Turizm	666	0.4
İthalat	7.529	4.5
İç Ticaret	15.526	9.3
SEKTÖRE DAĞITILAMAYAN	38.356	23.1
25 binden az krediler	2.439	1.5
İpotekli Ticari Krediler	807	0.5
Diğerleri	35.110	21.1
KREDİLER GENEL TOPLAMI	166.141	100.0

Banka kredilerinin, kullandıran bankalar itibariyle dağılımı ise şöyledir:

	BANKA KREDİLERİ					
	(Milyar TL.)					
	1974	1975		1976		1977 ^{1/}
	Aralık	Kasım	Aralık	Kasım	Aralık	Kasım
Toplam	95.7	128.9	138.9	172.7	183.8	216.7
Tarım (Ziraat B.)	24.7	31.2	33.2	35.5	37.4	44.1
Sanayi (İki Banka)	4.2	5.2	5.2	6.3	6.4	8.2
Esnaf (Halk)	2.5	3.8	3.9	6.1	6.3	9.2
İpotekli (Beş Banka)	3.9	4.2	4.5	5.0	5.4	6.0
Muhtelit Krediler	60.1	84.4	92.0	119.7	128.3	149.2

^{1/} 2 Aralık 1977 itibariyle geçici veriler

1976 yılı sonunda 183 milyar 762 milyon lira olan banka kredileri, 2 Aralık 1977 tarihi itibariyle 217 milyar liraya yükselmiştir. Buna göre, banka kredilerinde artış 31 Aralık 1976 - 2 Aralık 1977 döneminde % 18.0; bir yıllık dönem itibariyle de % 25.5'dir. Banka kredilerinde artışın 1975 yılında % 45.1, 1976 yılında % 29.6 ve 1976 yılının Ocak-Kasım döneminde % 24.3 dolaylarında olduğu dikkate alındığında, 1977 yılında banka kredilerinin artış hızında, geçen yıllara kıyasla yavaşlama olduğu sonucuna varılmaktadır.

1975 ve 1976 yıllarında Banka Kredilerindeki hızlı artış, özellikle net DÇM birikiminden kaynaklanıyordu. Yukarıda açıklanmış gibi 1977 yılının ilk 11 ayında net DÇM girişlerindeki yavaşlama, banka kredilerindeki artışların geçen yıllara kıyasla daha ılımlı oranlarda kalmasına yol açmıştır. Bunun yanı sıra, mevduat munzam karşılık oranlarının yükseltilmesi ile hazinenin bankacılık sisteminden borçlanması da, banka kredilerinin genişlemesi üzerine sınırlayıcı etki yaptığı kuşkusuzdur. Bununla beraber banka kredilerindeki artış hızı, konsolide mevduattaki artış hızının üstündedir.

İhtisas kredilerindeki artış hızı, "muhtelit krediler" in artış hızından ve banka kredilerindeki genel artış hızından daha yüksektir. 1977 yılının ilk aylık döneminde ihtisas kredileri % 21.7 oranında artarken, banka kredilerinde genel olarak artış hızı % 18.0 ve muhtelit kredilerde ise % 16.3 olmuştur. Bu gelişme 1976 yılında gözlenen eğilimlerden farklıdır. Geçen yıl ihtisas kredilerinde artış çok sınırlı ölçüler içerisinde kalırken (1976 yılının ilk onbir ayında % 12.8 ve yıllık % 19.1) muhtelit krediler çok daha hızlı bir şekilde genişleme göstermiş idi. (İlk onbir aylık

dönem için % 30.1 ve yıllık % 41.9). Geçen yıllar, muhtelit kredilerdeki artışın önemli bir bölümünün DÇM hesaplarından kaynaklandığı dikkate alındığında, bu yıl net DÇM girişlerindeki yavaşlamanın, kredilerin dağılımını da etkilemesini normal karşılamak gerekir.

1974 ve 1975 yıllarında büyük bir sıçrama gösteren Ziraat Bankası kredilerinin anılan yıllardan sonra, kredi hacmi içindeki payı gittikçe azalmaktadır. Bu kredilerin, toplam banka kredileri içindeki payı 1975 yılında % 24, 1976 yılında % 21.3 iken 1977 yılının 11'nci ayının sonunda % 17.9'a düşmüştür.

Merkez Bankası Kredileri

1970 yılından buyana Merkez Bankası kredilerinin yıllık artış seyri şöyledir:

	Krediler ^{1/} Milyon TL.	Yıllık Artışlar Miktar	%
1970	14.565	1.645	12.7
1971	16.273	1.709	11.7
1972	19.534	3.261	20.0
1973	27.886	8.352	42.8
1974	45.816	17.930	64.3
1975	54.757	8.941	19.5
1976	96.825	42.068	76.8
1977 ^{2/}	168.750	71.925	74.3

^{1/} Mevduat munzam karşılıklarından kullandırılan krediler hariçtir

^{2/} 2 Aralık 1977 tarihi itibariyle.

1977 yılı Aralık ayı başında 182 milyar liraya ulaşan Merkez Bankası kredilerinden kamu kesimi:

44.5 milyar lira Hazine Avansı
26.8 milyar lira Özel Finansman (DYB)
44.9 milyar lira Doğrudan Kredi
18.6 milyar lira Tarım Ürünleri Destekleme Kredisi olarak
136.8 milyar lira toplam kredi kullanmaktadır.

Bunun anlamı Merkez Bankası kredilerinin % 75'nin yakın kısmının kamu kesiminin finansmanına yöneltildiğidir.

1977 yılının 11 ayında toplam Merkez Bankası kredilerinde 72 milyar (% 65 oranında) artış olmuştur. Bu artışın % 85'i yani, 61.6 milyar lirası kamu kesiminin finansman ihtiyacı için kullanılmıştır.

MERKEZ BANKASI KREDİLERİ

	(Milyon TL.)			
	1 9 7 5	1 9 7 6		1 9 7 7
	31 Aralık	Kasım	31 Aralık	2 Aralık
<u>TOPLAM</u>	<u>65.825</u>	<u>106.891</u>	<u>110.293</u>	<u>182.219</u>
<u>Kamu Kesimi</u>	<u>32.530</u>	<u>61.624</u>	<u>61.897</u>	<u>118.216</u>
- Hazine K.V.Avansı	16.761	22.953	21.739	44.517
- Tekel İdaresi	2.180	7.000	7.000	15.300
- Toprak Ofisi	6.000	12.650	12.200	18.965
- Süherbank	-	-	-	750
- Şeker Şirketi	1.371	2.740	3.577	5.911
- Çaykur	-	1.000	1.100	3.224
- Et Balık Kurumu	-	1.290	1.298	2.200
- Süt Endüstri Kurumu	-	148	237	493
- Özel Finansman (DYB)	6.050	13.738	14.641	26.833
. 1975 Bütçe K.Mad.78	(6.050)	(5.826)	(5.826)	(5.682)
. 1976 Bütçe K.Mad.63	(-)	(7.912)	(8.815)	(8.566)
. 1977 Bütçe K.Mad.62	(-)	(-)	(-)	(12.585)
- Diğerleri	168	105	105	23
<u>Bankalar Kesimi</u>	<u>22.226</u>	<u>31.798</u>	<u>34.927</u>	<u>50.534</u>
- Sanayi	3.158	7.142	7.562	15.172
- Küçük Sanat	441	1.179	1.202	2.457
- Tarım	790	2.791	2.531	3.077
- İhracat	14.133	15.607	16.700	22.367
. TSKB İhracat	(11.971)	(12.255)	(13.320)	(18.683)
. Diğer İhracat	(2.162)	(3.352)	(3.380)	(3.684)
- Diğerleri	3.704	5.079	6.932	7.461
<u>Mevduat Munzam Karş.dan</u>	<u>11.069</u>	<u>13.469</u>	<u>13.469</u>	<u>13.469</u>
- Zirai Finansman	4.000	6.400	6.400	6.400
- Özel Finansman (DYB)	7.069	7.069	7.069	7.069

Kaynak: TC Merkez Bankası

Kamu kesiminin Merkez Bankasından kullandığı kaynaklar geçen yılın aynı dönemine göre 2 misli bir büyüme göstermektedir.

MERKEZ BANKASI KREDİLERİNDE ONBİR AYLIK
ARTIŞLAR

	1976		1977	
	Milyon TL.	%	Milyon TL.	%
Hazineye Kısa Vadeli Avans	6.192	36.9	22.778	104.8
Özel Finansman	7.688	127.1	12.192	83.3
Tekel	4.820	221.1	8.300	118.6
TMO	6.650	110.8	6.765	55.5
Şeker Şirketi	1.369	99.9	2.334	65.3
Et Balık Kurumu	1.000	-	902	69.5
Çaykur	1.290	-	2.124	193.1
Süt Endüstrisi	148	-	256	108.0
Tarım Satış Kooperatifi	284	2.4	5.363	40.3
Diğerleri	- 63	-37.5	- 82	-78.1
<u>Toplam Kamu Kredileri</u>	<u>29.378</u>	<u>66.0</u>	<u>61.682</u>	<u>82.0</u>
Sanayi	3.984	126.2	7.610	100.6
Küçük Sanat	738	167.3	1.255	104.4
Tarım	2.001	253.3	546	21.6
İhracat	1.190	55.0	304	9.0
Diğerleri	1.375	37.1	529	7.6
<u>Toplam Özel Kesim</u>	<u>9.288</u>	<u>90.6</u>	<u>10.244</u>	<u>47.4</u>
<u>Toplam Krediler</u>	<u>38.666</u>	<u>70.6</u>	<u>71.926</u>	<u>74.3</u>

Kaynak: TÜSİAD Araştırma Grubu

Merkez Bankası kredileri içinde Bankalar Kesiminin kullandığı krediler 1977 yılı içinde 35 milyar liradan 50 milyar liraya yükselmiştir. Sadece bu rakamların değerlendirilmesi 1977 yılında Bankalar Kesiminin Merkez Bankası kaynaklarından daha fazla yararlandığını gösterir. Fakat gerçekte, Merkez Bankasının Bankalar Kesimine verdikleri yanında, bu kesimden değişik biçimde aldıkları hesaplandığında, 1977 yılında Merkez Bankasının Bankalar kesiminden kamu ihtiyacı için önemli miktarda fon sağladığı ortaya çıkar.

1974 yılında Merkez Bankası Bankalar Kesimine 2.9 milyar lira kaynak vermiştir. Durum 1975 yılından itibaren tersine dönmüş, Merkez Bankası 1975 yılında bankalardan 4.2 milyar lira, 1976 yılında 6.9 milyar lira kaynak sağlamıştır. 1977 yılının Aralık ayı başında ise Merkez Bankasının bankalardan aldığı 36.6 milyar liraya yükselmiştir.

MERKEZ BANKASININ BANKALARA VERİP/ALDIĞI

(Milyon TL.)

	1974	1975	1976	1977 ^{1/}
<u>Verdiği</u>	23.845.4	26.083.1	39.364.2	55.984.0
Sınai ve Ticari Senetler	8.316.5	9.129.2	16.193.9	26.273.5
Zirai Senetler	14.370.4	12.897.5	16.037.3	21.855.0
Tahvil Üzerine Avans	300.0	39.6	628.5	1.432.7
Altın ve Döviz Üzerine A.	0.5	0.2	0.1	0.2
Bankalar Tasfiye Fonu	208.1	167.6	104.5	22.7
Zirai Finansman	649.9	3.999.9	6.399.9	6.399.9
Tahviller	-	-	-	-
<u>Aldığı</u>	20.897.5	30.348.0	46.356.5	92.673.2
Mevduat Karşılıkları	19.919.6	28.424.8	34.875.7	48.038.9
İthalat Teminatları	977.9	1.923.2	11.480.8	44.634.3
<u>Fark</u>	-2.947.9	4.264.9	6.992.3	36.689.2

1/ 2 Aralık 1977 tarihli T.C.Merkez Bankası
Haftalık Bilançosuna göre.

Sermaye Piyasası

1977 yılında üçer aylık dönemler itibariyle halka arz edilen özel kesim tahvil ve hisse senetlerinin miktarları şöyledir:

(Milyon TL.)

<u>Üç Aylık Dönemler</u>	<u>Tahvil</u>			<u>Hisse Senetleri</u>	
	<u>1975</u>	<u>1976</u>	<u>1977</u>	<u>1976</u>	<u>1977</u>
I	621.8	291.5	82.0	35.0	25.0
II	437.6	279.5	154.5	128.0	159.0
III	150.5	804.0	480.0	52.5	82.0
IV	221.0	262.5	666.5	75.0	..
<u>Yıllık Toplam</u>	1430.3	1.637.5	1.383.0	300.5	336.0 ^{1/}

1/ ilk dokuz aylık toplam

1977 yılında tahvil arzında % 15.5'lik bir gerileme, hisse senedi arzında ise %12'lik bir artış ortaya çıkmıştır.

1977 yılının hızlı fiyat artışları tahvil piyasasında talebin düşmesine neden olmuştur.

1977 yılının ilk aylarında ikincil piyasada görülen hareket yıl ortasına doğru gerileme gösterdikten sonra tekrar hızlanmış ve Aralık ayına kadar devam etmiştir. Fakat yıl sonuna doğru sermaye piyasasında büyük bir hareketsizlik ve fiat endeksinde düşme başlamıştır.

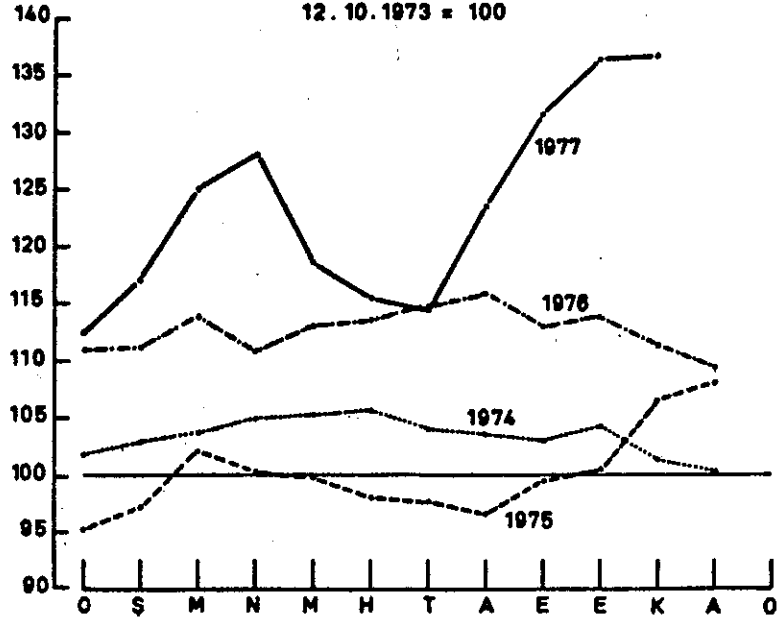
SERMAYE PİYASASI FİYAT ENDEKSİ
(BANKA VE EKONOMİK YORUMLAR DERGİSİ ENDEKSİ)
(12.10.1973=100)

	1974	1975	1976	1977
Ocak	101.97	95.32	110.72	112.26
Şubat	102.84	97.16	111.13	117.37
Mart	103.66	102.02	113.07	125.47
Nisan	104.92	100.31	110.80	128.39
Mayıs	105.10	99.32	113.40	118.07
Haziran	105.27	97.08	113.63	115.42
Temmuz	103.79	97.54	114.71	114.66
Ağustos	103.67	96.52	115.09	123.51
Eylül	102.96	99.50	112.94	131.84
Ekim	104.22	100.53	113.93	136.56
Kasım	101.30	106.58	111.59	136.74
Aralık	100.19	108.04	109.67	
Yıllık Ortalama	103.32	99.99	112.56	

BANKA ve EKONOMİK YORUMLAR

İndeksi

12.10.1973 = 100



Bu indeks, seçilmiş 40 kuruluşa ait hisse senetlerinin satış fiyatlarına göre hazırlanmıştır.

ÜRETİM

Tarımsal Üretim

1977 ürün döneminde de tüm tarım ürünlerinde ve özellikle hububatda geçen yılki miktarlarda üretim gerçekleştiği tahmin edilmektedir.

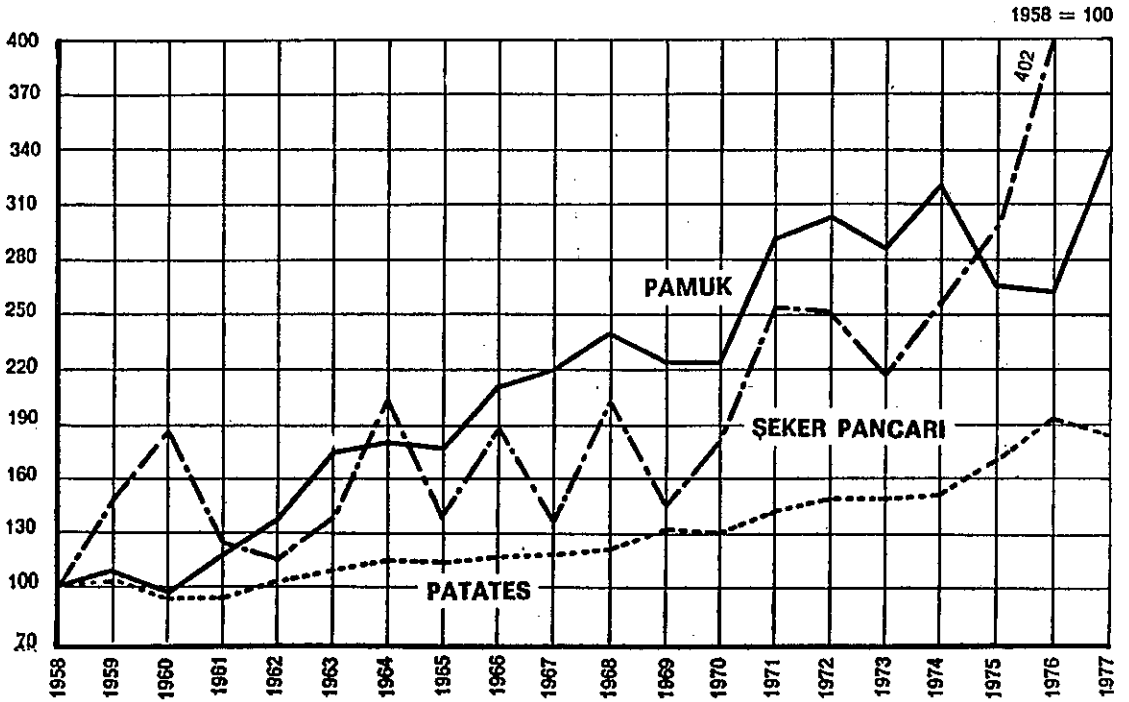
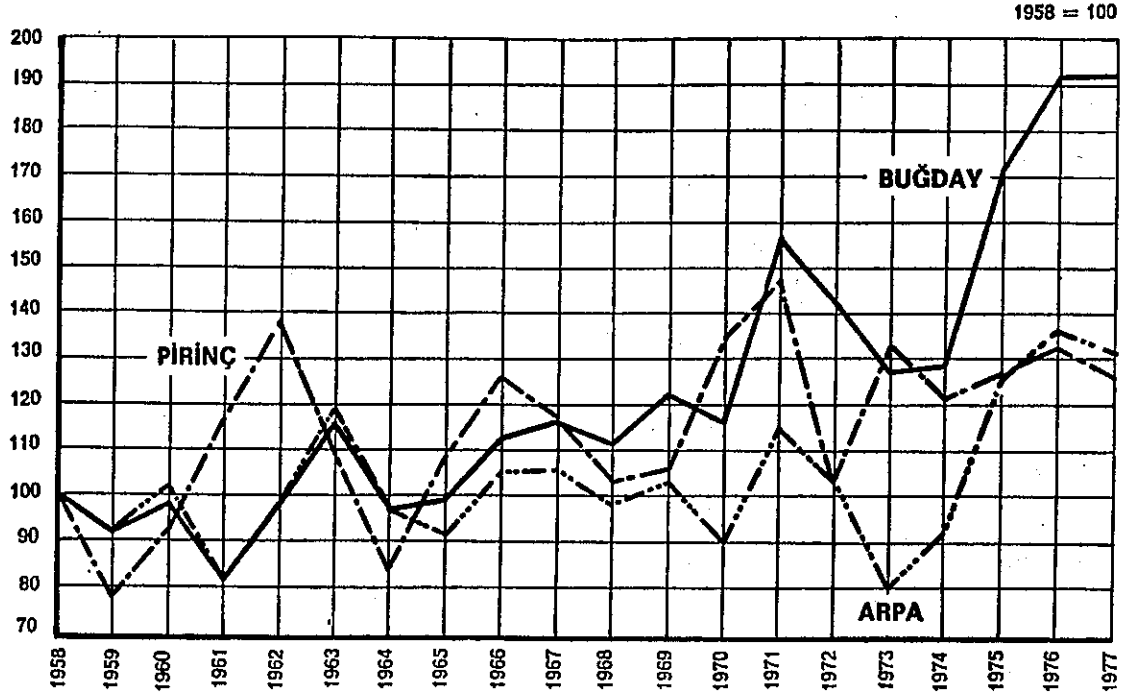
İyi bir ürün döneminin idraki, fiyat politikası, depolama olanakları ve ihracat konusunda 1976'dan 1977'ye sarkan sorunların giderek önem kazanmasına sebep olmuştur.

TARIMSAL ÜRETİM

	1975	1976	%	(Bin ton)	
	Kesin	Kesin	Değişme	1977 Kasım Tahmini	% Değişme
Hububat					
Buğday	14.750	16.500	11.9	16.650	0.9
Arpa	4.500	4.900	8.9	4.750	-3.1
Çavdar	750	740	-1.3	700	-5.7
Yulaf	390	400	2.6	375	-6.7
Mısır	1.200	1.310	9.2	1.135	-13.4
Bakliyat (Nohut, Fasulye Mercimek)	462	539	16.7	600	11.3
Endüstri Bitkileri					
Pamuk	480	475	-1.0	600	26.3
Tütün	193	314	62.7	254	-19.1
Şeker Pancarı	6.949	9.400	35.3	9.400	-
Yağlı Tohumlar					
Ayçiçeği	488	550	12.7	457	-16.9
Diğer					
Fındık	317	245	-29.4	273	11.4
İncir	175	188	7.4	208	10.6
Üzüm	3.247	3.080	-5.4	3.360	9.1
Zeytin	561	1.097	95.5	650	-40.7
Antep Fıstığı	31	5	-520.0	30	500.0

Kaynak: D.İ.E.

TARIM ÜRÜNLERİ ÜRETİM ENDEKSİ



Sınai Üretim

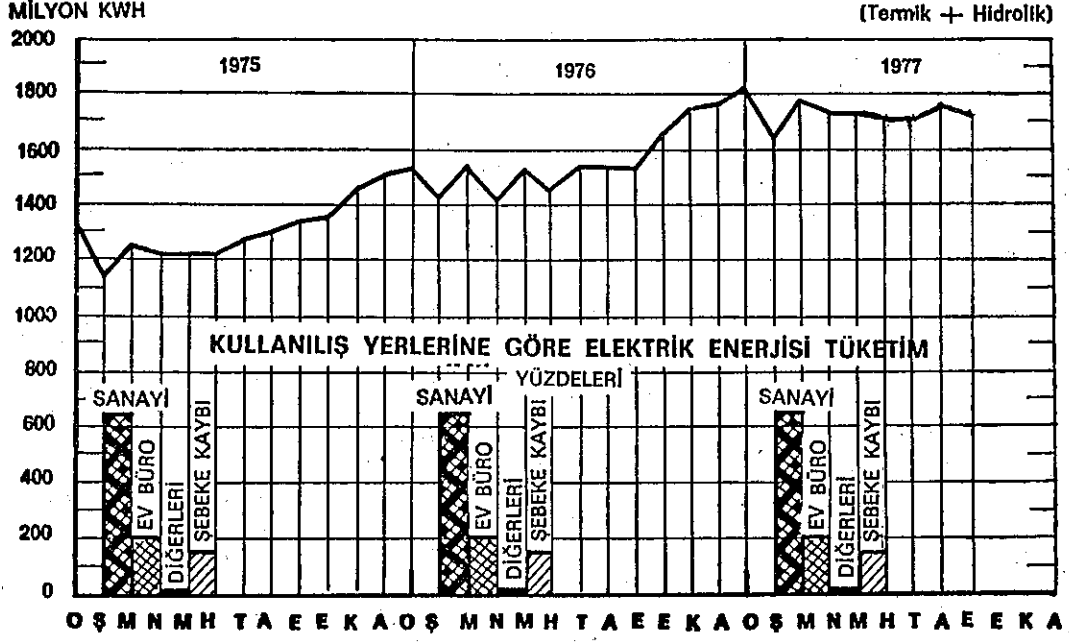
1977 yılında sınai üretim konusundaki en son bilgiler yılın ilk dokuz ayına ait üretim rakamlarını ortaya koymaktadır.

SINAI ÜRETİM

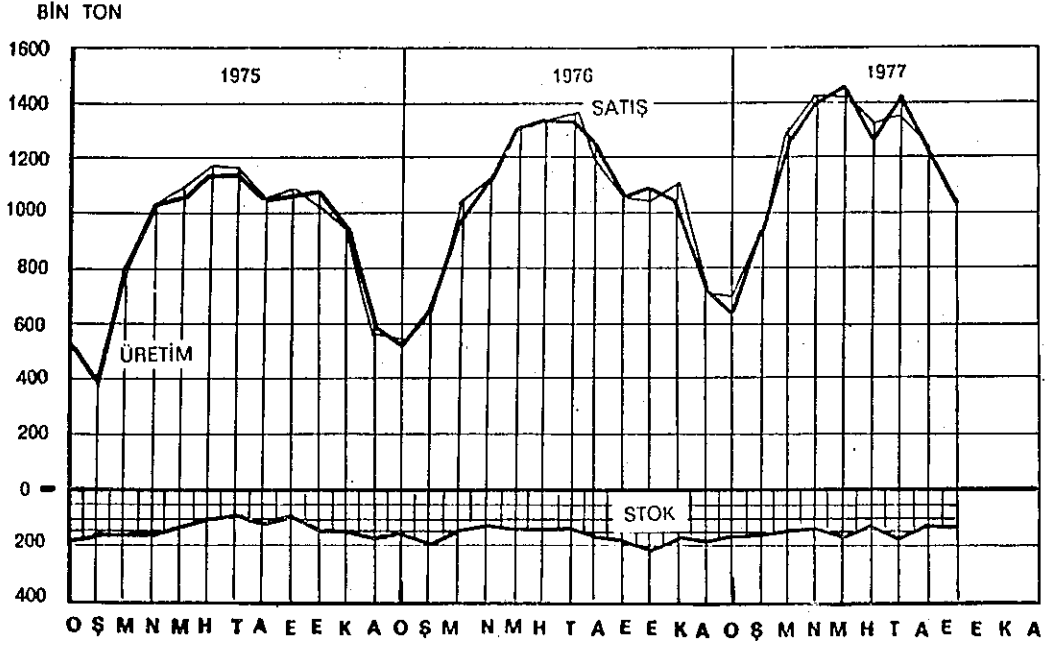
	Ocak-Eylül		%	(Ton)
	1 9 7 6	1 9 7 7	Değişme	1976 Yıllık
ARTAN ÜRETİM				
Hadde Mamulleri	648.600	758.600	17.0	1.153.527
Pik (1)	72.220	87.557	21.2	141.092
Saç (1)	96.854	147.408	52.2	190.372
Çimento	9.538.700	10.655.100	11.7	12.382.236
Şişe ve Cam Eşya	67.838	68.901	1.6	129.627
Kâğıt-Karton (1)	108.481	125.089	15.3	216.250
Gazete Kâğıdı(1)	38.855	45.764	17.8	79.607
Elektrik(Milyon Kws)	13.215	15.175	14.8	18.270
Pencere Camı	91.900	130.500	42.0	134.000
Şeker	429.800	580.000	34.9	982.327
Sigara (2)	30.797	34.601	12.4	52.954
Alkol(1000 lt.)(2)	6.889	9.762	41.7	11.696
Pamuklu Dokuma(1000 m) (1)	97.227	102.976	5.9	204.693
Blister Bakır	17.026	22.073	29.6	28.099
Linyit(1000 ton) (satılabilir)	5.025	6.041	20.2	7.440
Benzin	1.449.200	1.767.200	21.9	1.939.989
Gaz	345.800	414.000	19.7	521.308
Motorin	2.574.300	2.653.000	3.1	3.221.398
Fuel-Oil	4.332.900	4.821.300	11.3	5.809.606
LPG	253.100	303.300	19.8	344.000
Asfalt (1)	88.973	147.271	65.5	255.600
AZALAN ÜRETİM				
Ham Demir	1.118.700	858.700	23.2	1.518.000
Çelik İngot	1.069.800	1.025.400	4.2	1.457.213
Kok (3)	1.258.000	916.000	27.2	1.936.404
Suni Gübre	2.139.800	2.084.200	2.6	2.940.550
Yünlü Dokuma(1000 m) (1)	4.017	2.832	29.5	7.614
Bor Mineralleri(1)	329.621	242.618	26.4	619.404
Ham Petrol	1.972.400	1.949.500	1.2	2.568.346

- (1) Ocak-Haziran dönemi
(2) Ocak-Temmuz dönemi
(3) Ocak-Ağustos dönemi

BRÜT ELEKTRİK ENERJİSİ ÜRETİM VE TÜKETİMİ



ÇİMENTO



Bu rakamlara göre, 1977 yılında kok, ham demir, ham petrol, bor mineralleri, suni gübre ve yünlü dokuma dışında üretim artışının önemli miktarlarda devam ettiği anlaşılmaktadır.

Kamu İktisadi Teşekküllerinin yılın ilk dokuz ayına ilişkin ve sabit fiyatlarla düzenlendiği bildirilen üretim değeri rakamları da KİT'lerde 1977 yılında üretimin belli bir artış kaydettiğini göstermektedir.

KİT'LERDE 9 AYLIK ÜRETİM DEĞERLERİ
(Ocak-Eylül)

(Sabit fiyatlarla)
(Değişim)

	Cari 1976	Sabit 1977	1976/1977
Etibank	2.085.608	2.944.446	+ 41.2
TEK	4.334.000	5.080.500	+ 17.2
TKİ	1.350.126	1.369.469	+ 1.4
T.Şeker Fab.A.Ş.	6.648.777	6.547.140	- 1.5 ^{1/}
T.Çimento San.A.Ş.	1.525.412	1.666.756	+ 9.3
T.Demir Çelik İşl.	2.768.696	2.922.285	+ 5.5
TPAO(Ham petrol dahil)	7.626.034	8.603.270	+ 12.8
SEKA Gn.Md.	1.853.959	2.030.052	+ 9.5
Ereğli Demir Çelik	2.748.738	3.222.813	+ 17.2
TEKEL	10.037.048	12.314.964	+ 22.7
İPRAŞ	6.113.744	7.336.576	+ 20.0
PETKİM	824.858	1.466.221	+ 77.7
Sümerbank	2.451.459	2.308.425	- 5.8
AZOT San.	1.051.056	930.214	- 11.5
TOPLAM	51.419.515	58.743.134	+ 14.3

^{1/} Toplam şeker üretim rakamlarında ton olarak 834.9 artış görülürken T.Şeker Fabrikaları A.Ş. satış rakamlarının düşüş göstermesi rakamlarda bazı hatalar bulunduğunu şüphesini vermektedir.

1977 yılında özel kesim imalat sanayiinde üretimin gelişmesini ortaya koyacak rakamlar henüz yayınlanmamıştır.

Fakat özel kesim imalat sanayiinde üretim 1977 yılında iki olumsuz etken nedeniyle büyük ölçüde aksamıştır.

Bu etkenler önem sırasına göre:

- Madeni eşya imalat sanayii kolundaki grev ve lokavtlar ve iş yavaşlatmaları ile
- Döviz sorunu nedeniyle ham madde ve ara malı ikmalinde ortaya çıkan gecikmeler ve güçlüklerdir.

Madeni eşya imalat sanayii kolunda 29 işyerinde 11 bine yakın işçiyi kapsayan grevler sonucu (MESS'in verdiği bilgiye göre) 1977 yılında 21.5 milyon işçi/saat kaybı olmuştur. Bu kayıp üretim değeri olarak 9 milyar 998 milyon liralık bir üretim eksikliği şeklinde hesaplanmaktadır. Madeni eşya imalat sanayii kolundaki grevler (TV.buzdolabı, fırın, emaye eşya, otomotiv, otomotiv yan sanayii, alüminyum eşya, telekomünikasyon, bobin, kablo, boru, fittings, ısı sanayii, kazan, makine ve döküm) üretiminde önemli miktarda kayıplara sebep teşkil etmiştir.

Bu nedenle özel kesimin 1977 yılında toplam sınıai üretiminde artış olabileceği fakat imalat sanayii üretim rakamlarının gerileme kaydedeceği tahmin edilmektedir.

D.İ.E.'nin Kasım ayı itibarıyla yaptığı Milli Gelir tahminlerinde de imalat sanayiinin toplam ulusal gelire katkısının 1977 yılında % 14.6'dan % 14.1'e gerilediği şeklinde bir tahmin verilmektedir.

Önemli faaliyet kollarının toplam ulusal gelir içindeki payları 1973 yılından buyana aşağıdaki oranlarda değişmiştir:

TÜRKİYE'DE BÜYÜMENİN YAPISI
(Cari Faktör Fiyatlarıyla)

	(%)				
	1973	1974	1975	1976	1977
GSMH	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
GSYİH	85.7	86.6	87.4	88.8	89.0
Tarım	23.6	24.7	25.4	26.3	23.6
Sanayi	17.2	18.0	17.5	17.2	17.5
- İmalat Sanayii	14.9	15.5	14.9	14.6	14.1
İnşaat	4.8	4.4	4.6	4.6	4.9
Ticaret	11.3	12.2	12.0	12.1	12.0
Ulaştırma	8.2	8.3	8.1	8.1	8.0

Türkiye'de imalat sanayiinde üretimin genel yapısı şöyledir:
İMALAT SANAYİİNDE, TÜKETİM MALI, ARA MALI VE YATIRIM MALI

ÜRETEN SEKTÖRLERİN NİSBE PAYLARI		(%)		
		1950	1963	1976
Üretim	Tüketim Mali	76.0	59.4	47.7
	Ara Mali	18.0	27.3	36.2
	Yatırım Mali	6.0	13.3	16.1
		1950	1963	1975
Katma Değer	Tüketim Mali	72.8	51.6	35.6
	Ara Mali	18.6	33.1	47.0
	Yatırım Mali	8.6	15.3	17.4

Kaynak: Uğur Korum, Türk İmalat Sanayii ve İthal İkamesi
S.61, Tablo IV.13
DPT 1977 Programı, S.110, Tablo 57
DİE 1975 İmalat Sanayii Anket Sonuçları

Özel kesimin imalat sanayiindeki nisbi önemi ise aşağıdaki
şekilde gelişmiştir:

ÖZEL KESİMİN İMALAT SANAYİİNDEKİ		(%)			
		NİSBE ÖNEMİ			
		İstihdam		Üretim	
		1950	1975	1950	1975
Tüketim Mali Üreten	Sektörler	52.6	62.5	47.9	65.0
Ara Mali Üreten	Sektörler	58.2	64.1	63.7	48.1
Yatırım Mali Üreten	Sektörler	14.1	75.4	26.4	87.6
Toplam İmalat Sanayii		48.6	65.0	49.5	62.5

Kaynak: DİE Sanayi Sayımları
1975 Yılı oranları İmalat Sanayii Anket Sonuçlarından
hesaplanmıştır.

DİŞ TİCARET

1970 yılından buyana Türkiye'nin dış ticaret rakamları aşağıdaki gelişmeyi göstermiştir.

(Milyon \$)

	İthalat	İhracat	Dış Ticaret Açığı
1970	947	588	- 359
1971	1.171	677	- 494
1972	1.562	885	- 677
1973	2.086	1.317	- 769
1974	3.777	1.532	-2.245
1975	4.738	1.401	-3.337
1976 ^{1/}	5.128	1.960	-3.168
1977 ^{1/}	5.218	1.487	-3.730

^{1/} 11 aylık

1977 yılına ait elde edilebilen son dış ticaret rakamları olan Kasım ayı gerçekleştirmelerine göre ithalat 5218 milyon dolar, ihracat 1487 milyon dolar, dış ticaret açığı ise 3731 milyon dolardır. Bu gelişmeler doğrultusunda yıl sonunda ithalatın 5580 milyon dolar, ihracatın 1700 milyon dolar dolayına ulaşacağı ve 3380 milyon dolarlık bir dış ticaret açığı oluşacağı tahmin edilmektedir.

DİŞ EKONOMİK İLİŞKİLER (Ocak-Kasım)

(000 \$)

	1976 Yıllık	1975	Ocak - Kasım 1976	1977
I. DİŞ TİCARET İLİŞKİLERİ				
A. İthalat				
Toplam İthalat	5.128.647	4.366.293	4.655.309	5.218.565
1. Esas İthalat	4.993.124	4.275.355	5.530.742	5.129.980
2. Bedelsiz İthalat	135.523	90.938	124.567	88.585
B. İhracat				
Toplam İhracat	1.960.214	1.231.522	1.750.816	1.487.088
1. Tarım-Hayvancılık	1.254.407	684.000	1.111.478	865.055
2. Madencilik	110.016	96.702	110.118	95.371
3. Sanayi	595.791	450.820	539.220	526.662
C. Dış Ticaret Açığı	3.168.433	3.134.771	2.904.493	3.731.477

II. İŞÇİ HAREKETLERİ

1. İşçi Gelirleri	982.743 ^{1/}	1.212.960 ^{2/}	886.754 ^{3/}	906.621 ^{4/}
2. Yurt Dışına Gidenler (Kişi)	10.558	3.744	9.087	17.088

III. TURİZM VE DİŞ SEYAHAT

1. Gelirler (Ocak-Eylül)	162.248	150.932	127.829	162.770
2. Giderler (Ocak-Eylül)	165.212	96.597	113.757	201.371
3. Gelir-Gider Farkı (Ocak-Eylül)	- 2.964	54.335	14.072	-38.601

- ^{1/} 524.348.915 dolar Merkez Bankası dışındaki bankalara gelmiştir.
^{2/} 266.037.084 dolar Merkez Bankası dışındaki bankalara gelmiştir.
^{3/} 473.609.586 dolar Merkez Bankası dışındaki bankalara gelmiştir.
^{4/} 530.301.981 dolar Merkez Bankası dışındaki bankalara gelmiştir.

İhracat

İhracat 1977 Yılı Program hedefinin % 30 dolayında, 785 milyon dolar gerisinde kalmıştır. 1977 Yılı ihracatı, bir yıl önceki ihracatın da % 13 dolayında, 260 milyon dolar gerisindedir.

1977 yılının ilk 11 ayındaki ihracat gelirleri geçen yılın aynı dönemindeki rakamın 264 milyon dolar gerisindedir. Fark aşağıdaki kalemlerden ortaya çıkmaktadır:

OCAK-KASIM DÖNEMİNDE İHRAÇ ÜRÜNLERİNDE FARKLILAŞMALAR

	1977/1976 %	Milyon \$
Azalan İhracat		
Tütün	- 38.0	- 85.9
Pamuk	- 58.3	-238.3
Antep Fıstığı	- 96.0	- 11.8
Limon	- 32.2	- 8.8
Krom Cevheri	- 51.5	- 26.5
Kimya Sanayi Ürünleri	- 31.3	- 13.2
Pamuk İpliği	- 6.9	- 9.7
Artan İhracat		
Hububat	+ 91.3	+ 29.4
Kuru Üzüm	+ 36.6	+ 16.3
Kuru İncir	+ 37.0	+ 5.6
Fındık	+ 33.8	+ 56.6
Diğer Taze Meyveler	+108.2	+ 6.5
Ham Boratlar	+ 79.3	+ 20.5
Gıda Sanayi Ürünleri	+ 90.3	+ 48.5
Hazır Giyim Eşyası	+ 12.6	+ 5.7

İhraç ürünleri fiyatlarında genellikle belli oranda bir artış ortaya çıkmıştır. Önemli fiyat gerilemeleri özellikle tütün, kuru incir ve çinkoda görülmüştür.

OCAK-KASIM DÖNEMİNDE İHRACATTA FİYATLARIN GELİŞMESİ

	1976 Fiyatı ile 1977 Yılı İhracatı (000 \$)	1977 Fiyatı ile 1977 yılı ihr. (000 \$)	%
Tütün	162.419	140.298	-13.6
Pamuk	131.171	170.735	+30.2
İncir(kuru)	25.725	20.994	-18.4
Üzüm (kuru)	41.719	60.677	+45.4
Fındık	207.699	223.767	+ 7.7
Turunçgiller	13.647	15.487	+13.5
Limon	18.958	18.692	- 1.4
Diğer Taze Meyvalar	11.585	12.508	+ 7.9
Sebzeler	8.147	9.888	+21.4
Manyezit	9.109	11.608	+27.4
Ham Borat	43.085	46.514	+ 7.9
Krom Cevheri	22.907	24.946	+ 8.9
Çinko	1.973	1.480	-25.0
Pamuk İpliği	105.126	132.182	+25.7

BAŞLICA MADDELER İTİBARIYLA İHRACAT

	Yıllık 1 9 7 6		(Ocak-Kasım) 1 9 7 7	
	Ton	(000 g)	Ton	(000 g)
I.TARIM VE HAYVANCILIK KESİMİ		1.254.407		865.055
A.Bitkisel Ürünler		1.174.072		817.264
a.Hububat		37.690		61.647
b.Baklagiller		32.890		30.596
c.Sanayi Bitkileri		713.048		333.610
-Tütün	75.173	251.291	48.574	140.298
-Pamuk (ham)	380.742	434.245	117.265	170.735
-Linterler	33.005	3.852	23.244	3.021
-Diğerleri	-	23.660	-	19.556
d.Meyveler ve Sebzeler	-	375.278	-	375.094
-İncir (kuru)	28.535	20.614	36.030	20.994
-Üzüm (kuru)	98.882	52.629	78.653	60.677
-Fındık	138.384	203.761	140.743	223.767
-Antep Fıstığı	4.445	13.104	84	479
-Sert Kabuklu Diğer Meyveler	4.289	6.103	1.634	3.346
-Portakal, Mandalina	55.986	15.943	48.677	15.487
-Limon	98.762	30.789	59.267	18.692
-Diğer Turunçgiller	6.727	1.114	4.206	600
-Diğer Taze Meyveler	16.003	6.551	28.550	12.508
-Diğerleri	7.102	9.240	5.705	8.656
-Sebzeler	59.542	16.030	32.336	9.888
e.Tohumlar, Yağlı Tohumlar	-	14.531	-	15.708
f.Diğer Bitkiler	-	635	-	609
B.Hayvan ve Hayvansal Ürünler	-	62.723	-	33.650
a.Canlı Hayvanlar	-	31.237	-	18.271
b.Yün, Kıl	-	26.301	-	11.186
c.Ham Deriler, Postlar	-	4.830	-	3.886
d.Diğer Hayvansal Ürünler	-	355	-	307
C.Su Ürünleri	-	12.263	-	10.157
a.Yenilebilir Su Ürünleri	-	9.329	-	7.049
b.Diğer Su Ürünleri	-	2.934	-	3.108
D.Orman Ürünleri	-	5.349	-	3.984

(Ocak-Kasım)				
	Yıllık			
	1 9 7 6	(000 ₺)	1 9 7 7	(000 ₺)
	Ton		Ton	
II.MADENCİLİK VE TAŞOCAKÇILIĞI				
KESİMİ	-	110.016	-	95.370
A.Metalik Olmayan Ürünler		48.211	-	65.612
-Manyezit	55.595	7.757	66.183	11.608
-Ham Boratlar	416.789	29.762	603.614	46.514
-Diğerleri	-	9.576	-	7.490
B.Maden Cevherleri	-	61.711	-	29.694
-Krom Cevheri	608.435	54.943	250.577	24.694
-Çinko Cevheri	25.958	2.206	17.716	1.480
-Diğerleri	-	3.962	-	3.268
C.Yakıt Maddeleri	-	48	-	64
III.SANAYİ KESİMİ	-	595.791	-	526.663
A.Tarıma Dayalı İşlenmiş Ürünler	-	98.418	-	122.601
a.Gıda Sanayii Ürünleri	-	65.795	-	102.294
b.Gıda San.Yan Ürünleri	-	20.953	-	13.980
c.İşlenmiş Tütün Mam.	-	8	-	8
d.İşlenmiş Orman Ürünleri	-	4.235	-	2.350
e.Dokumaya Elverişli İşlem Görmüş Elyaf	-	7.427	-	3.969
B.İşlenmiş Petrol Ürünleri	-	16.161	-	7
C.Sanayi Ürünleri	-	481.212	-	404.055
a.Çimento Sanayii Ürünleri	-	16.298	-	8.438
b.Kimya Sanayii Ürünleri	-	44.173	-	28.990
c.Lastik-Plastik San.Ür.	-	2.567	-	2.577
d.Deri-Kösele İşleme San.Ür.	-	59.895	-	47.583
e.Orman Ürünleri Sanayii	-	1.387	-	249
f.Dokumacılık San.Ür.	-	265.269	-	235.843
g.Cam-Seramik San.Ür.	-	20.884	-	24.297
h.Demir-Çelik San.Ür.	-	22.111	-	9.775
i.Demirdışı Metaller Sanayii Ürünleri	-	16.888	-	19.402
j.Madeni Eşya San.Ür.	-	4.393	-	4.542
k.Makine Sanayii Ürünleri	-	12.064	-	7.906
l.Elektrikli Cihazlar San.Ür.	-	1.095	-	2.260
m.Taşıt Araçları San.Ür.	-	9.330	-	8.994
n.Diğer Sanayii Ürünleri	-	4.858	-	3.199
GENEL TOPLAM		1.960.214		1.487.088

İhracatın Ocak-Ekim döneminde ülkeler ve bölgeler itibariyle dağılımı şöyledir:

İHRACATIN BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI
OCAK - EKİM

	1 9 7 6		1 9 7 7		Artış %
	(000 \$)	%	(000 \$)	%	
I.OECD ÜLKELERİ	1.209.289	46.8	920.581	69.4	-23.9
A.AET Ülkeleri	752.863	46.8	661.222	49.8	-12.2
a.Altılar	632.430	39.3	579.812	43.7	- 8.3
-Batı Almanya	288.896	18.0	294.426	22.2	+ 2.0
-Belçika-Lüksemburg	65.658	4.1	37.796	2.8	-42.4
-Fransa	85.430	5.3	68.764	5.2	-19.5
-Hollanda	49.456	3.1	41.339	3.1	-16.4
-İtalya	142.487	8.8	137.487	10.4	- 3.5
b.Üçler	120.433	7.5	81.410	6.1	-32.4
-Danimarka	9.436	0.6	6.728	0.5	-28.7
-İngiltere	108.482	6.7	70.115	5.3	-35.4
-İrlanda	2.512	0.2	4.567	0.3	81.8
B.Diğer OECD Ülkeleri	456.426	28.4	259.359	19.6	-43.2
a.A.B.D.	168.671	10.5	77.843	5.9	-53.8
b.Japonya	34.047	2.1	28.022	2.1	-17.7
c.İsviçre	155.820	9.7	83.445	6.3	-46.5
d.Diğer Ülkeler	97.888	6.1	70.049	5.3	-28.5
II.İKİLİ ANLAŞMALI ÜLKELER	67.587	4.2	57.630	4.3	-14.7
A.Rusya	67.470	4.2	57.592	4.3	-14.7
B.Arnavutluk	117	-	38	-	-
III.SERBEST DÖVİZLİ ANLAŞMALILAR	237.348	14.7	273.282	20.6	+15.2
A.Doğu Avrupa Ülkeleri	71.521	4.4	74.827	5.6	+ 4.6
B.RCD Ülkeleri	28.478	1.8	40.396	3.1	+41.8
C.Diğer Serbest Dövizliler	137.349	8.5	158.059	11.9	+15.1
IV.DİĞER ÜLKELER	94.603	5.9	75.384	5.7	-20.0
TOPLAM	1.608.827	100.0	1.326.877	100.0	-17.5

İthalat

1977 yılının ithalat giderlerinde ilk 10 ayda geçen yıla göre 563 milyon dolarlık artış kaydedilmiştir. Bu artış özellikle aşağıdaki kalemlerdeki ithalat artışlarına dayanmaktadır:

OCAK-KASIM DÖNEMİNDE İTHALAT ÜRÜNLERİNDE FARKLILAŞMALAR

	1977/76	
	%	Milyon \$
Azalan İthalat		
Soya Yağı	- 19.4	- 28.8
Hayvansal ve Bitkisel		
Yağlar	- 85.6	- 48.9
Dokumacılık San.Ür.	- 14.8	- 7.9
Artan İthalat		
Ham Petrol	+ 14.0	+130.4
Kahve	+ 32.3	+ 5.4
Fuel-Oil	+122.1	+126.7
Gübreler	+239.2	+139.5
Lastik-Plastik	+ 42.1	+ 63.7
Demir-Çelik	+ 24.4	+119.5
Taşıt Araçları San.	+ 10.5	+ 50.4

Ocak-Ekim döneminde ithalatımızda önemli yeri olan malların ithal fiyatlarında önemli artışlar ortaya çıkmamıştır. Ancak yılın sonlarına doğru kredili ithalat sisteminin gereği olarak ithal malı fiyatlarında belli ölçüde yükselişlerin ortaya çıkması beklenebilir.

Son bilgilere göre Türkiye'nin özellikle son üç yıldır fiyat avantajını büyük ölçüde kaybetmekte olduğu ortaya çıkmaktadır. Türkiye'nin dış ticaret haddi 81.6'ya kadar düşmüştür.

Bilindiği gibi dış ticaret haddi ihracat fiyat endeksinin ithalat fiyat endeksine oranını ifade eder ve 100'den küçükçe ihracatçı ülkenin fiyat avantajını kaybettiğini gösterir. Türkiye 1972-1973 yıllarında dünya konjontüründeki bozulma nedeniyle 2 yıl çok avantajlı bir duruma girmiş fakat bu avantajı 1974 yılında çık sert bir inişle kaybetmiştir.

BAŞLICA MADDELER İTİBARIYLA
İTHALAT

	Yıllık 1 9 7 6		(Ocak-Kasım) 1 9 7 7	
	(Ton)	(000 \$)	(Ton)	(000 \$)
I. TARIM VE HAYVANCILIK KESİMİ	-	77.307	-	94.080
- Piring	19.995	4.086	25.500	6.075
- Merinos	8.680	19.700	12.088	36.473
- Deriler	3.284	3.214	4.495	5.443
- Kahve	9.979	16.776	4.162	22.200
- Kakao	1.836	3.195	1.029	3.070
- Diğerleri	-	30.336	-	20.819
II. MADENCİLİK VE TAŞOCAKÇILIĞI KESİMİ	-	1.086.525	-	1.151.106
- Ham Petrol	11.512.726	1.002.470	10.931.594	1.066.666
- Kok Kömürü	19.790	2.153	19.714	2.274
- Diğerleri	-	81.902	-	82.166
III. SANAYİ KESİMİ	-	3.829.294	-	3.884.793
1. Tarıma Dayalı İşlenmiş Ürünler	-	146.689	-	56.343
- Tereyağı	100	156	496	496
- Hayvansal ve Bitkisel Diğer Yağlar	93.288	59.614	17.751	8.219
- Dokumaya Elverişli Lifler	21.649	21.367	10.738	12.185
- İç Yağı	15.876	7.326	7.681	3.246
- Soya Yağı	62.256	35.699	10.935	6.928
- Diğerleri	-	22.521	-	25.269
2. Petrol Ürünleri	-	104.086	-	243.059
- Fuel-Oil	653.674	45.947	1.111.327	87.382
- Makine Yağları	35.661	9.806	84.784	23.368
- Petrol Gazları	229.167	31.901	184.656	30.020
- Diğerleri	-	16.432	-	25.269
3. Sanayi Ürünleri	-	3.578.519	-	3.585.391
- Çimento	-	113	-	167
- Kimya Sanayii Ürnl.	2.667.681	651.611	-	699.285
- (Gübreler)	913.466	79.074	-	214.971
- Lastik-Plastik	208.363	182.907	-	188
- Deri ve Kösele San.Ür.	54	462	-	2.063
- Orman Ürünleri San.Ür.	1.375	2.363	-	45.796
- Dokumacılık Sanayi Ür.	34.723	58.363	-	-
- Cam ve Seramik Sanayii Ürünleri	50.396	24.765	-	22.275
- Demir-Çelik	1.870.993	345.729	2.236.937	609.781
- Demirdışı Metaller Sanayii Ürünleri	80.542	89.488	-	89.279
- Madeni Eşya San.Ü.	4.284	27.641	-	14.488
- Makine San.Ürünleri	220.697	1.069.791	-	961.367
- Elektrikli Cihazlar Sanayii Ürünleri	46.702	274.151	-	265.347
- Taşıt Araçları San.Ü.	132.115	517.769	-	529.577
- Diğer San.Dalları Ü.	-	134.225	-	130.807
TOPLAM	-	4.640.398	-	5.129.979
IV. BEDELSİZ İTHALAT	-	98.161	-	88.585
GENEL TOPLAM	-	4.738.559	-	5.218.565

DIŞ TİCARET FİYATLARI

	(Dolar olarak)		
	İhracat Fiyatları	İthalat Fiyatları	Diş Ticaret Hadleri
1968	100.0	100.0	100.0
1969	100.5	101.4	99.1
1970	99.2	102.5	96.8
1971	106.6	109.2	97.6
1972	116.8	112.5	103.8
1973	145.3	136.6	106.4
1974	191.5	226.4	84.6
1975	192.0	252.6	76.0
1976	197.8	242.3	81.6
3 aylık dönemler			
1977 I	198.5	255.2	77.8
II	217.4	261.7	83.1

1977 yılında bedelsiz ithal kalemlerinin hızla artması beklenirken yayınlanan rakamların tam tersi bir gelişmeyi ortaya koyması çok ilginçtir.

BEDELSİZ VE BAĞIŞ YOLU İLE YAPILAN İTHALAT
(Ocak-Eylül Dönemi)

	1976		1977	
	Adet	(000 \$)	Adet	(000 \$)
Traktör	4.312	22.817	4.275	20.481
Otomobil	14.019	48.792	5.551	20.123
TV	8.678	1.651	4.194	1.299
Otobüs	3	80	12	65
Kamyon	8	59	13	172
Modern İşleme Makinaları	1.204	1.616	1.400	2.615
Toprak Kazma Makinaları	447	1.254	341	1.141
Örme-Dokuma Makinaları	1.337	1.634	1.390	1.373
Diğerleri	-	12.003	-	16.597
Bağış	-	10.637	-	4.813
TOPLAM	-	104.274	-	73.944

Normal ithalatın Ocak-Kasım döneminde madde gruplarına göre dağılımı şöyledir:

MADDE GRUPLARINA GÖRE İTHALATIN DAĞILIMI

	Yıllık		Ocak-Kasım		(Milyon \$)
	1975	1976	1976	1977	1977/76 % Değişme
Yatırım Maddeleri	1.961.1	2.239.1	2.048.1	2.061.6	0.6
-İnşaat Malzemeleri	291.4	242.5	224.8	189.7	- 15.6
-Makine-Teçhizat	1.669.7	1.996.6	1.823.2	1.871.9	2.7
Tüketim Maddeleri	203.2	156.4	141.8	155.9	9.9
Ham Maddeler	2.574.4	2.733.1	2.465.5	3.000.0	21.7
Toplam	4.738.7	5.128.6	4.655.3	5.218.6	12.1

İthalatın finansman kaynaklarına göre dağılımı ise şöyledir:

FİNANSMAN KAYNAKLARINA GÖRE OCAK-KASIM DÖNEMİ İTHALATI

	(000 \$)			(000 \$)	
	1 9 7 5 (000 \$)	1 9 7 6 (000 \$)	1 9 7 7 (000 \$)	1977 % Dağılım	1977 % Artış
Liberasyon	2.688.413	2.988.160	3.657.393	70.1	22.4
Tahsisli İthal Malları	1.066.460	1.037.057	1.062.242	20.4	2.4
Anlaşmalı Ülkeler	155.341	86.646	48.626	1.0	-44.0
Program İthalatı	3.910.214	4.111.866	4.768.261	91.4	15.9
NATO-Enfrastrüktür	36.396	14.985	38.514	0.7	157.0
Özel Yabancı Sermaye	138.885	23.887	39.243	0.8	64.3
Proje Kredileri	188.755	379.598	269.919	5.2	-28.9
Surplus İthalatı	-	-	-	-	-
Bedelsiz İthalat	90.938	124.566	88.585	1.7	-29.0
a) Bedelsiz	(87.242)	(112.877)	(81.733)	1.6	-27.6
b) Bağış	(3.697)	(11.689)	(6.852)	0.1	-41.4
Diğerleri	1.105	407	14.049	0.3	245.2
Toplam	4.366.293	4.655.309	5.218.565	100.0	+12.1

İthalatın ülkeler ve bölgeler itibariyle dağılımına ilişkin son veriler aşağıdadır:

İTHALATIN BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI
(Ocak-Ekim)

	1 9 7 6 (000 \$)	%	1 9 7 7 (000 \$)	%	Artış %
I.OECD ÜLKELERİ	2.889.498	69.1	3.402.962	69.9	17.8
A.AET Ülkeleri	1.915.806	45.8	2.133.276	43.8	11.4
a.Altılar	1.565.078	37.4	1.757.425	36.1	12.3
-Batı Almanya	777.768	18.6	817.290	16.8	5.1
-Belçika-Lüksemburg	81.066	1.9	139.454	2.9	72.0
-Fransa	248.253	5.9	282.532	5.8	13.8
-Hollanda	132.750	3.2	132.309	2.7	-0.4
-İtalya	325.241	7.8	385.840	7.9	18.6
b.Üçler	350.728	8.4	375.851	7.7	7.2
-Danimarka	13.770	0.3	13.122	0.3	-4.7
-İngiltere	336.184	8.1	358.543	7.3	6.6
-İrlanda	774	-	4.186	0.1	440.1
B.Diğer OECD Ülkeleri	973.692	23.3	1.269.686	26.1	30.4
a.A.B.D.	352.836	8.4	411.883	8.5	16.7
b.Japonya	173.336	4.2	264.056	5.4	52.3
c.İsviçre	222.981	5.3	288.045	5.9	29.2
d.Diğer Ülkeler	224.539	5.4	305.702	6.3	36.1
II.İKİLİ ANLAŞMALI ÜLKELER	79.416	1.9	59.343	1.2	-25.0
A.Rusya	79.416	1.9	56.638	1.1	-28.7
B.Arnavutluk	-	-	2.705	0.1	-
III.SERBEST DÖVİZLİ ANLAŞMALI ÜLKELER	1.106.731	26.5	1.271.997	26.1	14.9
A.Doğu Avrupa Ülkeleri	178.755	4.3	201.930	4.2	12.9
B.RCD Ülkeleri	95.716	2.3	157.908	3.2	64.9
C.Diğer Serbest Döviz- li Ülkeler	832.260	19.9	912.159	18.7	9.6
IV.DİĞER ÜLKELER	106.415	2.5	134.797	2.8	26.7
TOPLAM	4,182.060	100.0	4.860.099	100.0	16.4

MİLLİ GELİR

1977 yılına ait en son millî gelir tahmini yılın ilk 9 aylık bilgilerine göre hazırlanmış ve 15 Kasım 1977 itibarıyla Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından açıklanmıştır. Bilindiği gibi bu tahmin 1977 yılına ait ikinci millî gelir ön tahminidir.

Aşağı Tablo'da iktisadi faaliyet kollarına göre Gayri Safi Millî Hasıla cari ve sabit üretici fiyatları ile 1976 ve 1977 yılları için verilmiştir.

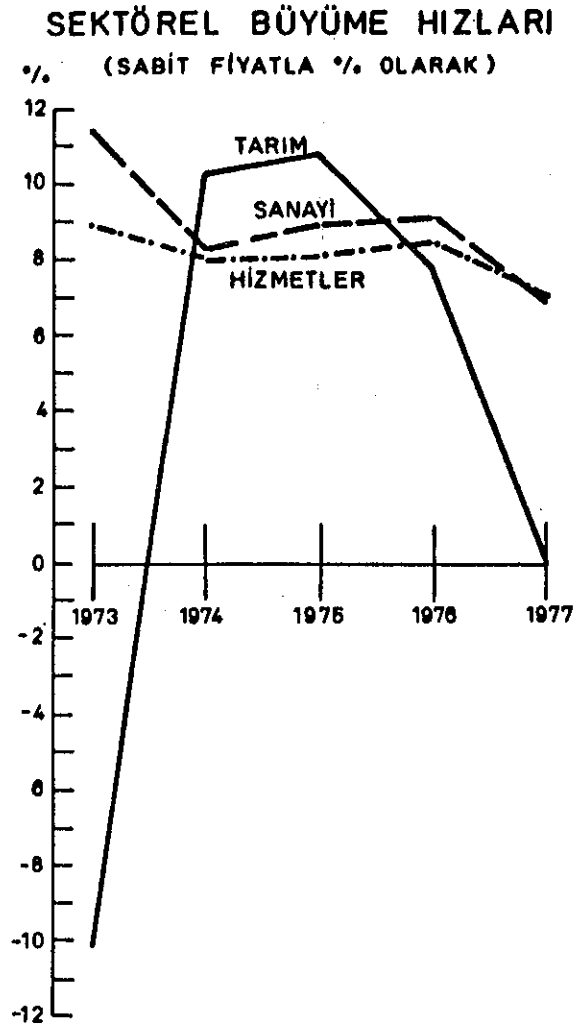
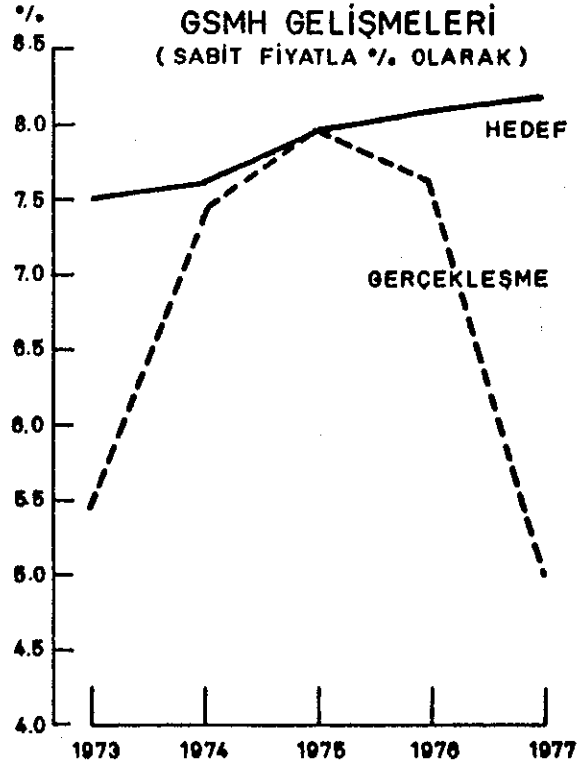
ÜRETİM FAALİYET KOLLARINA GÖRE GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA

(Milyon TL.)

(Üretici Fiyatları ile)

	C a r i 1 9 7 6	C a r i 1 9 7 7	Hız %	Sabit 1976	Sabit 1977	Hız %	Def- latör
Tarım	180.121.9	197.586.3	9.7	44.025.1	44.056.6	0.1	109.6
Sanayi	138.829.5	174.367.4	25.6	48.386.9	51.749.7	6.9	117.5
İmalat San.	120.936.5	150.661.3	24.6	41.940.8	44.457.2	6.0	117.5
İnşaat	32.233.5	41.508.3	28.8	11.403.3	12.019.8	5.4	122.2
Ticaret	86.869.0	105.049.0	20.9	26.478.0	27.909.0	5.4	114.7
Ulaştırma	55.365.4	68.020.9	22.9	18.082.8	19.589.0	8.3	113.5
Mali Mües.	23.652.9	31.891.2	34.8	5.775.9	6.367.4	10.2	122.3
Konut	26.241.7	34.529.5	31.6	9.067.6	9.722.2	7.2	122.8
Hizmetler	34.047.7	40.823.2	19.9	9.988.0	10.693.8	7.0	111.2
(Eksi İzafi Banka Hiz. Masrf.)	11.797.5	15.906.6	34.8	3.195.2	3.522.4	10.2	122.3
Ara Toplam	565.564.1	677.869.2	19.9	170.012.4	178.585.1	5.0	114.2
Devlet Hizm.	66.477.5	96.978.0	45.9	16.558.2	17.546.2	6.0	137.6
Ara Toplam	632.041.6	774.847.2	22.6	186.570.6	196.131.3	5.1	116.7
İthalat Vergisi	26.947.4	32.250.0	19.7	6.213.0	7.013.9	12.9	106.0
GSYİH	658.989.0	807.097.2	22.5	192.783.6	203.145.2	5.4	116.2
Dış Alem Geliri	11.048.8	10.302.8	-6.7	2.543.9	1.948.6	-23.4	121.8
GSMH	670.037.8	817.400.0	22.0	195.327.5	205.093.8	5.0	116.2

DİE tarafından hazırlanan yılın ikinci millî gelir ön tahmini-ne göre 1977 yılında gayri safi millî hasılda sabit fiyatlarla % 5.0, cari fiyatlarla da % 22.0 oranında gelişme tesbit edilmiştir. Yılın ilk millî gelir ön tahmininde ise sabit fiyatlarla % 5.5, cari fiyatlarla da % 22.2'lik gelişme hızları saptanmış idi. 1977 yılı için DİE'nin hazırladığı ilk ön tahmin ile ikinci ön tahmin arasında bazı önemli değişiklikler vardır.



İlk tahmindeki sabit fiyatlarla % 5.5'lik GSMH gelişmesine karşın son tahminde tesbit edilen % 5.0'lık gelişme, yıl ilerledikçe üretimde bir daralma olduğunu göstermektedir. İkinci tahminde ilk tahmine göre tarım sektöründe % 3.0'lık bir iyileşme, imalat sanayiinde ise sabit fiyatlarla % 3.5'lik bir gerileme görülmektedir. Mali müesseseler, konut ve hizmetlerde ise bir miktar iyileşme vardır. 1977 yılına ait 12 aylık bilgilere göre Mart 1978'de hazırlanacak tahminde % 5.0'lık sabit gelişme hızının % 4.5 in üstüne çıkmayacağı görülmektedir.

GSMH Zımni Fiyat Deflatörü son tahminde 116.2 olarak bulunmuştur. Halbuki toptan eşya ve geçinme endeksleri 1977'de % 25-30 arasında artış göstermekte olduğuna göre, cari fiyatlarla 1977 için verilen GSMH rakamının bundan sonraki tahminlerde büyüyeceği ortadadır.

Aşağı Tablo'da Üçüncü Beş Yıllık Plan döneminde (1973-1977) başlıca ana sektörlerdeki sabit fiyatlarla gelişme hızları verilmiştir.

GSMH, GSYİH VE SEKTÖRLERİN
BÜYÜME HIZLARI

	(%) (Sabit Fiyatlarla)					
	1973	1974	1975	1976	1977 ^{1/}	1977 ^{2/}
Tarım	-9.8	10.3	10.8	7.7	-3.0	0.1
Sanayi	12.0	7.7	9.0	9.3	9.8	6.9
İmalat San.	12.9	7.3	8.7	9.0	9.4	6.0
Ticaret	11.5	10.9	9.5	8.9	7.4	5.4
İnşaat	7.3	6.2	8.4	8.3	5.9	5.4
GSYİH	4.4	8.5	8.9	8.5	5.8	5.4
GSMH	5.4	7.4	8.0	7.7	5.5	5.0

^{1/} İlk 5 aylık bilgilere göre hazırlanan Temmuz 1977 ön tahmini

^{2/} İlk 9 aylık bilgilere göre hazırlanan Kasım 1977 ön tahmini

Aşağı Tablo'da ise, Gayri Safi Milli Hasıla içinde 1973-1977 yıllarında başlıca sektörlerin sabit fiyatlarla payları yer almaktadır.

SEKTÖRLERİN GSMH İÇİNDEKİ PAYLARI

	(%) (Sabit fiyatlarla)				
	1973	1974	1975	1976	1977 ^{1/}
Tarım	21.4	22.0	22.5	22.5	21.5
Sanayi	24.1	24.2	24.4	24.8	25.2
Ticaret	12.8	13.2	13.4	13.6	13.6
İnşaat	5.8	5.8	5.8	5.8	5.9
Diğerleri	35.9	34.6	33.9	33.3	33.8
GSMH	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

1/ İlk 9 aylık bilgilere göre hazırlanan Kasım 1977
Ön tahmini

Aşağı Tablo'da (1973-1977 yıllarında cari ve sabit fiyatlarla GSMH ve fert başına düşen GSMH verilmektedir.

GSMH VE FERT BAŞINA GSMH

	Gayri Safi Milli Hasıla			Fert Başına GSMH		
	Cari Fiyatlarla Milyon TL.	Sabit Fiyatlarla Milyon TL.	Sabit Artış %	Cari Fiyat TL.	Sabit Fiyat. TL.	Sabit Artış %
1973	309.829.4	156.457.6	5.4	8.049	4.066	2.8
1974	427.097.5	168.012.9	7.4	10.819	4.256	4.7
1975	535.771.0	181.383.3	7.9	13.269	4.527	6.4
1976	670.037.8	195.327.5	7.7	16.309	4.754	5.0
1977	817.400.0	205.093.8	5.0	19.412	4.868	2.4

Bilindiği gibi 1977 yılı Üçüncü Beş Yıllık Plan döneminin son yılıdır. Tabloda da görüldüğü gibi 1977 son plan döneminin en düşük kalkınma hızının elde edildiği yıldır. Üçüncü Planda beş yıllık dönem için göngörülen yıllık ortalama kalkınma hızı 7.9 idi.

PLANLI DÖNEMLERDE KALKINMA HIZLARI
(%)

	<u>Öngörülen</u>	<u>Gerçekleşen</u>
1963-1967 (I Plan dönemi)	7.0	6.6
1968-1972 (II Plan dönemi)	7.0	7.1
1973-1977 (III Plan dönemi)	7.9	6.7

1978 Yılında Milli Gelir

1978 yılında başlıca sektörler için sabit fiyatlarla şu gelişme hızlarının elde edilebileceği tahmin edilmektedir.

- Ekim ve Kasım aylarında yağışların normalin altında kalması, kış ve ilk bahar yağışlarının iyi gitmesi ile giderilebilirse tarımda 1977 durumu korunabilir. Aksi takdirde 1977'ye göre 1978'de gerileme beklemek normal olacaktır.
- Dar boğaza girmiş bulunan sanayi kesiminin kısa dönemde bu durumdan kurtulması beklenemez. 1977 yılı ilerledikçe üretim azalması gözlenen sanayi kesiminde gelişme hızı 1977'nin ikinci yarısında % 5.0 civarına inmiştir. 1978'de de bu orandan daha büyük bir gelişme beklemek zordur.
- Ticaret ve ulaştırma sektörlerinde de bu sektörlerin tarım ve sanayi sektörlerine bağılılığı nedeni ile, 1977'de elde edilen hızın üstünde bir gelişme sağlanamayacaktır.
- Devlet bütçesinde cari harcamaların büyük ölçüde kısıtlanması nedeni ile devlet hizmetleri sektörünün sabit gelişme hızı 1977 yılı göz önüne alınarak % 4'ten fazla olmayacaktır.
- Bir devalüasyon veya işçi dövizlerine özel bir kur uygulaması düşünülmedikçe 1978'de dış alem gelirlerindeki gerileme devam edecektir.

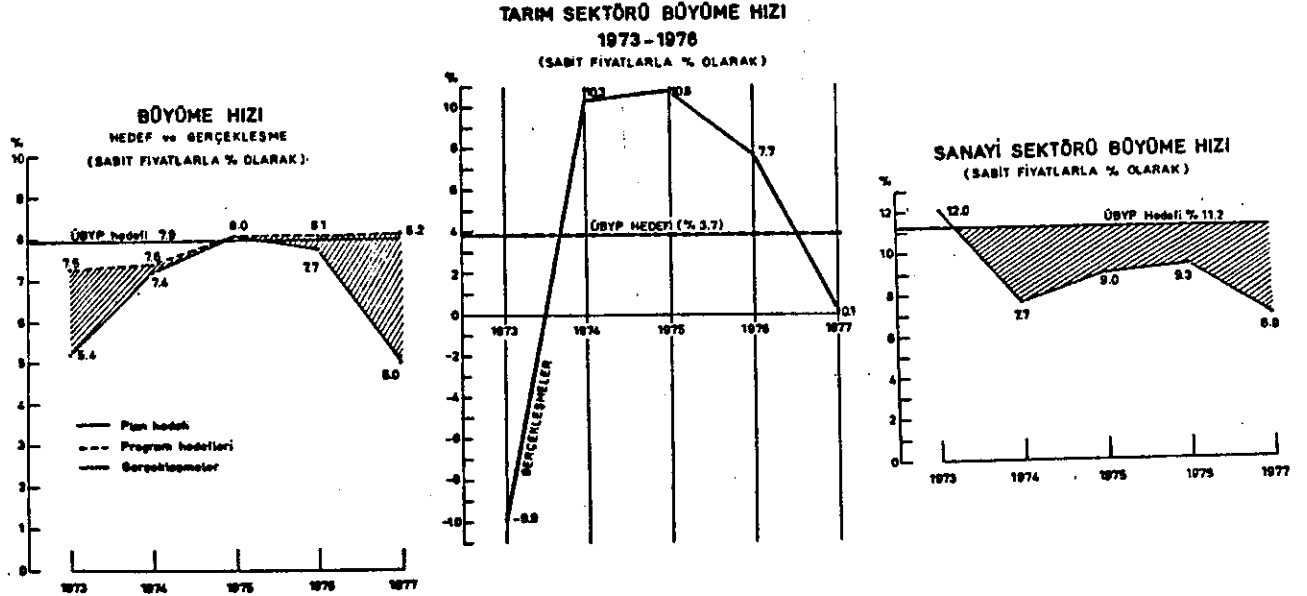
Sonuç olarak görülmektedir ki 1978 yılında en iyi ihtimalle 1977'de elde edilen oranlarda bir gelişme sağlanabilecektir.

**1978 YILI SEKTÖREL
BÜYÜME HIZI TAHMİNLERİ**
(%)
(Sabit Fiyatlarla)

Tarım	100.0
Sanayi	105.5
İmalat Sanayii	105.0
İnşaat	105.4
Ticaret	105.4
Ulaştırma	107.0
Mali Müesseseler	108.0
Konut	106.0
Hizmet	103.4
Banka İzafi Hizmet Masr.	108.0
Devlet Hizmetleri	104.0
İthalat Vergisi	106.0
GSYİH	104.3
Dış Alem	76.6
GSMH	104.0

Bu yaklaşımla 1978 yılında sabit fiyatlarla kalkınma hızının % 4.0 civarında olacağı tahmin edilmektedir.

1978 yılında GSMH cari fiyatlarla ilk defa 1 trilyonu geçecektir.



YATIRIMLAR

1970 yılından buyana sabit sermaye yatırımlarındaki gelişme şöyledir:

SABİT SERMAYE YATIRIMLARI

	(Cari Fiyatlarla) (Milyon TL.)		
	Kamu	Özel	Toplam
1970	14.442	12.900	27.342
1971	16.229	16.000	32.229
1972	20.201	20.372	40.573
1973	25.078	28.338	53.416
1974	35.039	37.926	72.965
1975	53.788	52.915	106.703
1976 ^{1/}	75.227	70.739	145.966
1977 ^{1/}	106.397	90.101	196.498

^{1/} Gerçekleşme tahmini

1977 yılı programında öngörülen 210.6 milyar liralık toplam yatırım:

- GSMH'da % 8.2 oranında bir gelişmenin sağlanması,
- Toplam marjinal tasarruf eğiliminin % 54'e yükselmesi,
- 34 Milyar TL.dolayında bir dış kaynak temini

koşuluyla ulaşılabilecek bir hedeftir.

1977 yılında bu koşullar bir bütünlük ve uyum içinde gerçekleşmediğine göre toplam yatırım hedefinin gerisinde kalınmış olması normaldir.

Aşağıda 1977 yılı yatırımlarının program hedeflerinden (artış hızı olarak) marjinal sapmaları ve geri kalmaları verilmektedir.

YATIRIMLARIN ARTIŞ HIZINDA PROGRAM HEDEFİNDEN SAPMALAR

	(%)			
	1 9 7 7 Program Hedefi	1 9 7 7 Gerçekleşme Tahmini	1 9 7 7 Programdan Sapma	1 9 7 6 Programdan Sapma
Sabit Sermaye	27.3	14.0	- 13.3	- 17.5
- Kamu	41.1	20.6	- 20.5	- 13.3
- Özel	11.8	6.9	- 4.9	- 21.5
Toplam Yatırımlar	22.0			
- Kamu	28.4			
- Özel	13.9			

SABİT SERMAYE YATIRIMLARI

(1976 Fiyatlarıyla)
(Milyon TL.)

	1 9 7 5			1 9 7 6			1 9 7 7 (Tahmin)		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
Tarım	5.977	7.073	13.050	7.849	12.106	19.955	11.623	13.339	24.962
Madencilik	3.782	355	4.137	5.531	318	5.849	6.478	348	6.826
İmalat	18.127	20.828	38.955	17.421	20.717	38.138	21.936	19.288	41.224
Enerji	7.782	295	8.177	11.296	175	11.471	12.903	232	13.135
Ulaştırma	15.838	10.097	25.935	17.903	13.319	31.222	19.611	16.229	35.840
Turizm	475	692	1.167	554	610	1.164	754	599	1.353
Konut	1.732	22.231	23.963	1.688	21.352	23.040	1.674	23.382	25.056
Eğitim	4.235	98	4.333	4.737	180	4.917	6.155	190	6.345
Sağlık	1.275	88	1.363	1.637	90	1.727	1.750	70	1.820
Diğer Hizmetler	5.723	1.714	7.437	6.611	1.872	8.483	7.849	1.980	9.829
Toplam	65.046	63.471	128.517	75.227	70.739	145.966	90.733	75.657	166.390

Sabit fiyatlarla son 5 yılda imalat sanayii yatırımlarındaki artış oranları da şöyledir:

İMALAT SANAYİİ YATIRIMLARI
ARTIŞ ORANLARI

(Sabit Fiyatlarla, %)			
	Özel	Kamu	Toplam
1973	18.5	-1.5	4.1
1974	23.3	4.8	16.2
1975	3.3	40.9	16.3
1976	-2.1	-1.6	-1.8
1977	-7.4	25.9	8.0

Ancak 1977 yılının döviz sorununa rağmen yatırım malları ithalatının geçen yılın rakamlarının üzerinde seyretmesi dikkati çekmektedir:

İTHALATIN ANA MAL GROPLARINA DAĞILIMI

(Milyon \$)					
	1975	1976	Ocak - Ağustos		
			1976	1977	%
Yatırım	1.961	2.239	1.526	1.728	+13.2
-İnşaat Malzemesi	291	243	186	118	-36.6
-Makine ve Teçhizat	1.670	1.997	1.340	1.600	+19.4
Tüketim Maddeleri	203	156	113	108	- 4.7
Ham Maddeler	2.574	2.733	1.685	2.186	+29.8
TOPLAM	4.738	5.129	3.318	4.022	+21.2

DPT'nin yaptığı son tahminlere göre 1977 yılı sabit sermaye yatırımları% 93 oranında gerçekleşmiştir. Yalnız gerçekleşmenin yapısal değişime aykırı sektörlerden geldiği, özellikle imalat sanayii ve enerji yatırımlarıyla eğitim ve sağlık yatırımlarında program hedefine göre önemli geri kalmalar olduğu dikkati çekmektedir.

SABİT SERMAYE YATIRIMLARI

			(Cari Fiyatlarla) (Milyon TL.)			
1 9 7 6			1 9 7 7		1 9 7 7	
Program	1 9 7 6	Gerçekleşme	Program	Gerçekleşme	Gerçekleşme	
Hedefi	Gerçekleşme	%	Hedefi	Tahmini	%	
Tarım	16.476	19.955	121.1	25.052	29.445	117.5
Madencilik	7.542	5.849	77.5	10.680	7.844	73.4
İmalat	43.065	38.138	88.5	64.302	47.680	74.1
Enerji	13.280	11.471	86.4	20.912	15.300	73.2
Ulaştırma	22.259	31.222	140.3	30.560	43.058	140.9
Turizm	2.393	1.164	48.6	3.273	1.694	51.7
Konut	22.930	23.040	100.5	29.119	29.726	102.1
Eğitim	6.675	4.917	73.6	10.002	7.593	75.9
Sağlık	1.785	1.727	96.7	2.713	2.197	81.0
Diğer Hizm.	10.000	8.483	84.8	13.951	11.961	85.7
Toplam	146.405	145.966	99.7	210.575	196.498	93.3

1977 Yılında Kamu Sektörü Sabit Sermaye Yatırımları

1977 yılı yatırım programında kamu sektöründe toplam 886.4 milyar lira maliyetli 10591 adet yatırım projesi üzerinde çalışılması öngörülmüştür. Söz konusu proje demetinin % 73.7'sini (653.0 milyar lira) devam eden işler, % 26.3'ünü (233.4 milyar lira) yeni işler oluşturmaktadır.

Devam eden işler için 1976 yılı sonuna kadar yapılan harcama takriben 128.4 milyar liradır. 1977 yılı yatırım programında ise, demet için 1977 yılında 138.3 milyar liralık harcamanın yapılması öngörülmüştür. 886.4 milyar liralık demet için 1977 yılı programında yer alan maliyetlere göre 1978 ve sonraki yıllarda yapılması gerekli bakiye harcama 619.7 milyar lira olacaktır.

1977 yılı proje demetinin sektörlerle göre dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Proje demetinin % 29.5'ini imalat sanayii, % 24.7'sini enerji, % 17.3 ünü ulaştırma, % 12.4'ünü tarım ve bakiyesini diğer sektörler oluşturmaktadır.

KAMU SEKTÖRÜ PROJE DEMETİ

				(Milyar TL.)
				Sektörlerin
				Toplam
				İçindeki
				Payı
				%
Devam Eden İşler	Yeni İşler	Toplam		
Tarım	67.6	41.9	109.5	12.4
Madencilik	29.6	17.3	46.9	5.3
İmalat	230.4	31.1	261.5	29.5
Enerji	120.3	89.5	219.8	24.7
Ulaştırma	120.4	32.8	153.2	17.3
Turizm	5.3	0.8	6.1	0.7
Konut	3.0	1.6	4.6	0.5
Eğitim	13.6	8.4	22.0	2.5
Sağlık	3.9	1.8	5.7	0.6
Diğer Hizm.	48.9	8.2	57.1	6.4
Toplam	653.0	233.4	886.4	100.0

Devlet Planlama Teşkilatının, Kamu Kuruluşları Yatırımlarının 1977 yılı Haziran sonu itibariyle gerçekleşme durumuna ilişkin tesbitlere göre, kamu kuruluşları 1977 yılı için programlanan 138.3 milyar liranın, 33.4 milyar lirasını harcamışlardır. Programa göre yatırım gerçekleşme oranı % 24.1'dir. Bu oran 1974 yılında % 21.6, 1975 yılında % 29.4, 1976 yılında % 27.1 idi.

Aşağıdaki cari fiyatlarla 1973 yılından itibaren program, harcama, programa göre harcama oranı, bir önceki yıla göre harcama artışları mukayeseli olarak gösterilmektedir.

KAMU SEKTÖRÜ PROJE HARCAMALARI

(Cari Fiyatlarla)
(Milyar TL.)

Yıllar	Program	Gerçekleşme	Gerçekleşme	Harcama Artışı	
		Harcama	Oranı (%)	Mutlak	%
1973	26.6	7.0	26.5	1.5	28
1974	39.6	8.5	21.6	1.5	21
1975	54.5	16.0	29.4	7.4	87
1976	83.5	22.6	27.1	6.6	41
1977	138.3	33.4	24.1	10.8	48

Kamu kuruluşlarının Haziran 1977 sonuna kadar yapmış oldukları yatırım harcama miktarları bütçe türlerine göre geçen yıl ile karşılaştırmalı olarak şöyledir:

Haziran sonuna kadar;

- Genel ve Katma Bütçeli Daireler Ödeneklerinin % 22.8'ini
- Döner Sermayeli İdareler % 21.2'sini ve
- Kamu İktisadi Teşebbüsleri % 25.6'sını harcamışlardır.

Geçen yılın aynı döneminde sağlanan gerçekleşme oranları ise sırasıyla, % 22.8, % 26.5 ve % 31.1 idi.

Bir önceki yılın aynı dönemine nazaran programa göre gerçekleşme oranlarında;

- Genel ve Katma Bütçeli daireler aynı düzeyi korumuş,
- Döner Sermayeli İdareler 5.3 ve
- Kamu İktisadi Teşebbüsleri 5.5 oranında geri kalmışlardır.

Sektörlere göre kamu yatırımlarının dağılımı ve gerçekleşme durumu Haziran sonu itibariyle bir önceki yılın aynı dönemiyle karşılaştırılarak aşağıda verilmiştir.

KAMU YATIRIMLARI GERÇEKLEŞMELERİ
(Haziran sonu itibariyle)

(Milyon TL.)

	1976 Yılı Gerçekleşme	Program	1977 Yılı		
			1977 Yılı Gerçekleşme	Programa Göre Gerçekleşme Yüzdeleri	
				1976 Yılı	1977 Yılı
Tarım	1.670	16.114	3.179	19.0	19.7
Madencilik	1.642	9.000	2.159	27.0	24.0
İmalat	5.777	36.019	8.540	29.3	23.7
Enerji	3.673	21.781	5.128	29.6	23.5
Ulaştırma	5.605	26.678	7.989	30.5	29.9
Turizm	191	1.274	169	23.4	13.3
Konut	355	2.829	573	27.3	20.3
Eğitim	1.293	9.732	1.759	20.2	18.1
Sağlık	384	2.623	565	23.9	21.5
D.Hizmetler	1.998	12.249	3.317	25.1	27.1
Toplam	22.588	138.299	33.378	27.1	24.1

Ağır Sanayi Yatırımları olarak adlandırılan yatırım paketinde yer alan projelerin bir kısmı SEKA'nın, Türkiye Demir Çelik İşletmeleri ile Sümerbank'ın daha önce başlamış olan yatırımlarıdır.

Bu pakete dahil olup yeni başlayan yatırımlar hakkında elde edilebilen en son gerçekleşme rakamları şöyledir:

YENİ AĞIR SANAYİ PROJELERİ
EKİM 1977 DURUMU

(Milyon TL.)

Yatırımcı Kuruluşlar	Proje Sayısı	Proje Maliyeti	Ekim Sonuna Kadar Harcama	Gerçekleşme Yüzdesi
Şeker	13	12.277	619	5
Çimento	18	10.088	857	9
Azot	15	43.607	1.297	3
MKEK	32	22.329	335	1.5
Tüsaş		4.332	21	0.5
Tümosan	5	20.377	80	0.4
Taksan	5	4.574	39	1
Temsan	11	4.670	22	2.3
Testaş	7	1.930	35	1.9
Gerkonsan	1	1.996	38	1.9
Yeni Projeler toplamı	108	126.183	3.358	2.6

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Ağır Sanayi Koordinatörlüğü

Kamu Projelerinde Maliyet Artışı Sorunu

Kamu yatırım projelerinde maliyet artışı sorunu ciddi boyutlara ulaşmıştır:

- Projelerin programa alınırken maliyetlerinin iyimser tahmini,
 - Fiyat artışları nedeniyle proje maliyetlerindeki artışlar,
 - Yatırım programlarının finansman güçlüğü veya idari nedenlere dayalı olarak uzaması nedeniyle ortaya çıkan maliyet farkları,
- Kamu projelerinde normal aşan fiyat farkları ortaya çıkarmaktadır.

Örneğin, 31 önemli projeyi yürüten Kamu Kuruluşlarından DPT'ye gelen bilgilere göre:

- 30 Haziran 1976 tarihi itibarıyla 87.3 milyar lira olan proje bedeli,
- 30 Haziran 1977 tarihi itibarıyla 124.0 milyar liraya yükselmiştir.

- Bu 12 aylık dönemde proje bedellerinde ortaya çıkan artış 36.6 milyar liradır.
- Aynı dönemde adı geçen projeler için 11.6 milyar liralık harcama yapılabilmektedir.

Konunun önemini göstermek bakımından aşağıda 63 kamu projesinde ilk maliyetler ile 1977 yılı sonu itibarıyla yapılan maliyet tahminleri ve farklar verilmektedir.

KAMU KESİMİNE AİT 63 ÖNEMLİ PROJENİN
DURUMU

(Milyon TL.)						
Kuruluşlar	Proje Sayısı	Proje Bedeli		1977'ye kadar Maliyet Artışı	Yapılan Harcama	Parasal Gerçekleşme %
		İlk Maliyet	1977 Maliyeti			
Şeker Fabrikaları	6	5.604	6.539	935	1.204	18.4
Azot Sanayii	1	595	2.190	1.595	148	6.0
Demir-Çelik Fab.	2	4.890	12.620	7.729	12.519	99.0
Denizcilik Bankası	2	522	1.502	979	935	62.3
Etibank	5	1.427	5.415	3.987	350	6.5
SEKA	5	4.603	9.963	5.360	3.406	34.2
TKİ	6	7.639	18.979	11.339	1.032	5.4
TEK	7	9.007	42.195	33.187	5.025	11.9
TPAO	2	5.087	20.452	15.365	1.630	8.0
DDY	3	2.892	4.696	1.804	3.001	63.9
Bayındırlık Bak.	2	9.123	13.020	3.897	991	7.6
Karayolları	2	650	3.786	3.136	1.133	29.9
Sümerbank	2	688	1.276	587	35	0.3
TEKEL	6	2.059	4.503	2.444	558	12.4
DSİ	12	12.045	49.792	37.746	6.958	13.9
TOPLAM	63	66.836	196.932	130.096	38.932	19.8

Kaynak: DPT

Bu rakamlar, kamu projelerinde gecikmenin ortaya çıkardığı sorunun önemini tüm ciddiyetiyle ortaya koyabilecek niteliktedir.

Özel Sektör Yatırımları

Özel kesimin 1977 yılı yatırımları konusundaki tek gösterge Devlet Planlama Teşkilatı'nın Haziran ayında yaptığı anketlere dayalı olarak yayınladığı tahmindir. Bu tahmine göre 1977 yılında imalat sanayi yatırımları cari fiyatlarla 1976 yılı yatırımlarının gerisinde kalmıştır.

1978 yılı için bekleyişler de çok olumsuz düzeydedir.

Yıl ortasında yapılan anket sonuçlarına dayalı olarak aşağıdaki tablonun gene de iyimser beklelişleri yansıttığı, 1977 yılı yatırım gerçekleştirmelerinin tabloda yer alan rakamlardan daha da geri olduğu tahmin edilmektedir.

ÖZEL SEKTÖR İMALAT SANAYİİ YATIRIMLARI

(Milyon TL.)

Alt Sektörler	1 9 7 7					1977/76 %	1978 Tahmin	1978/77 Artış
	1976 Toplam	İnşaat	Makinal/ ve Teçhizat	Taşıtl Araç- ları	Toplam			
Gıda	1.918.0	690.2	941.1	115.1	1.746.4	- 8.9	1.270	- 27.2
İçki	109.8	93.9	200.2	28.9	323.0	194.1	220	- 31.8
Tütün	2.1	3.5	3	-	3.9	81.4	3	- 13.0
Dokuma-Giyim	3.856.8	532.3	2.898.9	30.2	3.461.4	-10.3	3.265	- 5.7
Deri,Kösele								
Ayakkabı	205.8	40.8	136.2	5.0	182.1	-11.5	162	- 11.0
Orman Ürünleri	550.6	129.9	726.4	14.6	870.9	58.2	151	- 82.4
Kâğıt-Basım	903.6	107.0	343.9	20.3	471.3	-47.8	295	- 37.4
Kimya	1.368.0	324.7	950.2	30.2	1.305.2	- 4.6	995	- 23.8
Petrol Ürünleri	166.6	51.0	119.4	14.7	185.1	11.1	163	- 12.0
Lastik-Kauçuk	1.186.6	43.1	929.4	3.6	976.1	-17.7	122	- 87.5
Plastik	319.5	37.1	222.2	7.1	266.4	-16.6	174	- 34.6
Toprak Ürünleri	1.878.8	386.9	1.030.8	100.3	1.518.0	-19.2	1.724	+ 13.6
Demir-Çelik	2.865.5	507.7	1.753.3	150.1	2.411.1	-15.9	1.801	- 25.3
Demir Dışı Metal- ler	280.4	116.7	581.1	12.1	709.9	153.2	923	+ 30.2
Madeni Eşya San.	828.3	322.0	632.9	34.0	989.0	19.4	705	- 28.7
Makina Sanayi	1.398.1	445.9	1.279.8	32.8	1.758.5	25.8	2.521	+ 43.4
Elektrik Mak.	835.7	154.0	515.5	12.5	682.1	-18.4	831	+ 21.8
Taşıtl Araçları ve yedek parçaları	1.516.9	342.1	1.452.5	168.9	1.963.5	29.4	1.210	- 38.4
Mesleki ve İlmî Aletler	6.7	-	1.0	-	-	- 85.1	6	+ 60.0
Diğer İmalat San.	44.1	11.1	54.8	2.2	68.1	54.4	93	+ 36.8
Değerlendirmeden Sonra Gelen Muhtelif	471.7	233.5	509.2	14.7	757.4	60.6	533	- 29.6
TOPLAM	20.716.6	4.573.6	15279.3	795.5	20648.5	- 0.3	17.174	- 16.8

1/ Yıl sonu tahminleri (Yerli + İthal)

İrdeleme sonunda henüz yatırım devresinde olup da çeşitli nedenlerle anket göndermemiş olan kuruluşlar saptanmış ve bunlar için yalnız 1976 yılı yatırımlarına; Dokuma sektörü için 900 milyon, Demirdışı Metallere 40 milyon, Makina'ya 295 milyon ve Toprak Ürünleri Sanayiine de 200 milyon TL. ilave edilmiştir. (Toplam 1.435 milyon TL.)

Kaynak: DPT Özel İmalat Sanayi Anketleri. (Anket 1977 yılı Haziran ayı içinde yapılmıştır. Müteşebbislerin 1977 ve 1978 yılları için Haziran ayındaki değerlendirmelerini yansıtmaktadır.)

1968 yılından buyana süregelen teşvik belgesi uygulama-
sında her yıl ve hatta her ay verilen teşvik belgeleri
sayıları özel kesimin yatırım eğilimi konusunda bir
gösterge olarak kabul edilegelmiştir.

1968 yılından 1977 yılı başına kadar verilen teşvik bel-
gelerinin 32 milyar lira toplam değer taşıyan % 18.4'lük
kısımının işletmeye alındığı tesbit edilmiştir.

Bu rakam gerçekleştirilen yatırımların büyüklüğü hakkında
kabaca ortalama 50 milyon lira maliyeti vermektedir.

TEŞVİK BELGESİ ALMIŞ ÖZEL SEKTÖR PROJELERİ

(Temmuz 1968-31.12.1976)

Proje Adedi : 3172

Proje Maliyeti
Toplamı : 178.3 milyar TL.

	Proje Adedi	Sabit Yatırım Tutarı (Milyon TL)	Toplam İçindeki Payı %
- Uygulama safhasında olan Ayrıntılı Bilgi Alınan Projeler	784	49.593	27.8
- Bilgi Alınmamasına Rağ- men Gerçekleşeceği Tah- min Edilen Projeler	<u>771</u>	<u>38.862</u>	<u>21.8</u>
a) 1968-1975 Arası Belge Alanlar	265	13.116	7.4
b) 1976'da Belge Alanlar	506	25.746	14.4
- Biten (İşletmeye Alınan) Projeler	656	32.796	18.4
- Değerlendirme Sonuçları- na Göre Gerçekleşme Ümi- di olmayan projeler	42	2.486	1.4
- Durumları Belli Olmayan Vazgeçildiği Tahmin Edilen Projeler	357	13.800	7.7
- Belgesi İptal Edilen veya Yatırımcı Tarafından Uygulama- lanmasından Vazgeçilen Projeler	562	40.732	22.9
T O P L A M	3172	178.269	100.0

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (DBYKP) Yatırım Hedefleri

Aşağıda ÜBYKP ve DBYKP Strateji dokümanlarında sanayi kesimi için ortaya konan gelişme hızı hedefleri, GSMH'nin yapısı ve yatırımların dağılımına ilişkin hedefler verilmektedir.

PLAN STRATEJİLERİNE GÖRE HEDEFLER (%)		
	3. BYKP	4. BYKP
<u>GELİŞME HIZI</u>		
TARIM	4.0 / 4.5	5.5 / 6.0
SANAYİ	11.5 /12.5	10.5 /11.0
İmalat Sanayi	11.5 /12.0	10.5 /12.0
Tüketim Mali	6.5 / 7.5	7.0 / 7.5
Ara Mali	14.0 /15.0	12.0 /12.5
Yatırım Mali	16.0 /17.0	15.0 /15.0
MADEN		14.0
ENERJİ		12.0

GSMH'NİN YAPISI

Tarım	12	17
Sanayi	36	34
Hizmetler	52	49
	<u>100</u>	<u>100</u>

YATIRIMLARIN DAĞILIMI

Tarım	12	17
Sanayi	45	43
Hizmetler	43	40
	<u>100</u>	<u>100</u>

Yukarıdaki göstergeler şu bulguları vurgulamaktadır:

- a) DBYKP döneminde, bir önceki plan dönemine göre:
- Sanayi gelişme hızı
 - İmalat sanayii gelişme hızı
 - Yatırım malları sanayii gelişme hızı
 - Ara mali sanayii gelişme hızı
- düşürülmüştür ve
- % 11 oranında büyüyecek bir sanayi için enerji kesiminde % 12'lik büyüme yeterli görülmektedir.

- b) GSMH içinde:
- Sanayiın payı hedef olarak % 36'dan % 34'e düşürülmüş,
- Tarımın payı da % 12'den % 17'ye yükseltilmiştir.
- c) Yatırımların dağılımında geçen plan döneminde sanayiın payı % 45 oranında saptanmışken bu oran DBYKP dönemi için % 43'e düşürülmüştür.

DBYKP stratejisinin, geçmiş plan dönemindeki hedeflerin gerisinde bir sanayi yapısını hedef aldığı anlaşılmaktadır. Strateji mevcut sanayiın yapısının değiştirilmesine ilişkin herhangi bir iddiaya sahip görünmemektedir.

DBYKP döneminde sanayi yatırımları uygulamasında önemli değişiklikleri sınırlandıracak bazı gerçekler mevcuttur:

- a) Kamu kesiminin devam eden projelerinin DBYKP dönemine sarkan kısmı (1976 yılı fiyatları ile) asgari 650 milyar lira dolayındadır.
- b) KİT Topluluğunun kapasite artırımı ve tamamlama yatırımları yükü kamu yatırım politikasını büyük ölçüde baskı altında tutmaktadır.
- c) Özel kesimde nitelik ve nicelik yönünden önemli projeler "son iki yıldır" ele alınamamış, "pipe line"a girmemiştir. Bu boşluk DBYKP döneminde özel kesim sınai yatırımlarını olumsuz yönde etkileyecektir.
- d) Uyandırılmış iç pazar ve enflasyon koşullarının cazip kıldığı, iç pazara yönelik küçük yatırımların sanayi yapısında ortaya çıkardığı çarpıklıkların tashihi DBYKP döneminde önemli bir sorun olacaktır.

1978 Yılı Programı Yatırım Hedefleri

Kamu Kesimi Yatırımları

1978 yılı programında kamu kesimi yatırımlarının bir önceki yıla göre cari ve gerçek fiyatlarla düşürülmesi hedeflenmiştir. 1977 yılı program hedefi 134.575 milyon lira olan yatırımlar 1978 yılı için cari fiyatlarla 129.800 milyon liraya düşürülmüştür. 1978 yılı programında kamu kesiminin yatırım dengesi kurulurken genel ve katma bütçeli idarelerin yatırımları cari fiyatlarla 1977 yılındaki 63.845 milyon liralık hedefinden yine cari fiyatlarla 60.500 milyon liraya indirilmiş, kamu iktisadi teşebbüslerinin yatırım hedefleri de 62 milyar liradan 60.5 milyar liraya düşürülmüştür. Programda yatırımcı kuruluşların taleplerinde önemli kısıtlamalar yapılmıştır. Örneğin, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'nın 3.8 milyar lira olarak programlanan arama-çıkartma faaliyetleri yatırımı 1 milyar liraya, Afşin-Elbistan Projesinin 5.6 milyar lira

olarak öngörülen yatırımı 2.6 milyar liraya, İskenderun Demir Çelik İşletmelerinin 4.6 milyar lira olarak önerilen yatırımı da 2.0 milyar liraya indirilmiştir. Son yıllarda yatırım deflatörlerindeki artışlar dikkate alınarak yapılan hesaplamalara göre 1978 yılında (1977 fiyatlarıyla) 103.800 milyon liralık yatırım gerçekleştirilebilecektir ki bu, içinde bulunduğumuz yıl hedefinin % 22 gerisindedir.

KAMU YATIRIMLARININ BÜTÇE TÜRLERİNE-GÖRE DAĞILIMI
(Program Hedefleri-Cari Fiyatlarla)

	1977	1978
Genel, Katma Bütçe	63.845	60.500
KİT	62.000	60.500
Mahalli İdareler	6.290	5.500
Döner Sermayeli Kur.	2.440	3.300
Toplam	134.575	129.800

(Milyon TL.)

Özel Kesim Yatırımları

Her yılın kendi fiyatına göre yapılan hesaplamalarda 1978 yılı özel sektör yatırımlarının bir önceki yılın 23 milyar liralık düzeyinin üzerinde olması hedeflenmiştir. Sabit fiyatlara indirildiği zaman mutlak artışın 6 milyar lira dolaylarında olması beklenebilir. Özel sektör imalat sanayi anketlerine gelen sonuçlar ve 1977 yılında Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından onaylanan projeler dikkate alınarak yapılan hesaplamalar sonucunda yıl içinde özel sektörün imalat sanayinde gerçekleştireceği yatırımların her yılın kendi fiyatıyla 27.838 milyon liradan 24.552 milyon liraya inmesi beklenmektedir. Özel sektörün imalat sanayii alanındaki yatırımları gerilerken, programda ulaştırma alanında önemli gelişmeler hedeflenmiştir. Buna göre ulaştırma alanında 1977 yılında 5.146 milyon lira olarak öngörülen yatırımların 1978 yılında 22.176 milyon liraya çıkması beklenmektedir. Bu artışın, gemi ve karayolu taşıma araçları ithalatındaki yükselme tahmini dikkate alınarak hedeflendiği bilinmektedir. Ancak, yıl içinde yine programda ithalatın kısıtlanması öngörüldüğüne göre bu sektördeki program tahmininin gerçekleşmesi imkansız görülmektedir.

Özel kesim tarafından gerçekleştirilmesi hedeflenen yatırımların sektörel dağılımında tarım kesiminde önemli artışlar hedef alınmıştır. 1977 yılında bu sektörde özel kesimin

9.690 milyon liralık yatırım yapması programlanırken cari fiyatlarla 1978 yılı hedefi 17.325 milyon liradır. Özel sektörün enerji ve turizm yatırımlarında düşüş, konut yatırımlarında ise artış öngörülmektedir. Konut yatırım hedefi cari fiyatlarla 26.448 milyon liradan 30.492 milyon liraya çıkarılmıştır. Bu, sabit fiyatlarla değişim olmayacağı varsayımına dayalıdır.

YATIRIMLARIN SEKTÖREL DAĞILIMI
(Program Hedefleri-Cari Fiyatlarla)

(Milyar TL.)

Sektörler	Kamu Yatırımları		Özel Yatırımlar	
	1977	1978	1977	1978
Tarım	15.4	14.8	9.7	17.3
Madencilik	9.0	10.4	1.7	0.4
İmalat	36.4	31.5	27.8	24.5
Enerji	19.9	25.7	0.9	0.3
Ulaştırma	25.4	24.3	5.1	22.2
Turizm	1.5	1.1	1.7	0.8
Konut	2.6	2.2	26.4	30.5
Eğitim	9.7	7.2	0.3	0.2
Sağlık	2.6	3.2	0.1	0.1
Diğer Hiz.	11.8	9.2	2.1	2.7
Toplam	134.5	129.8	76.0	99.0

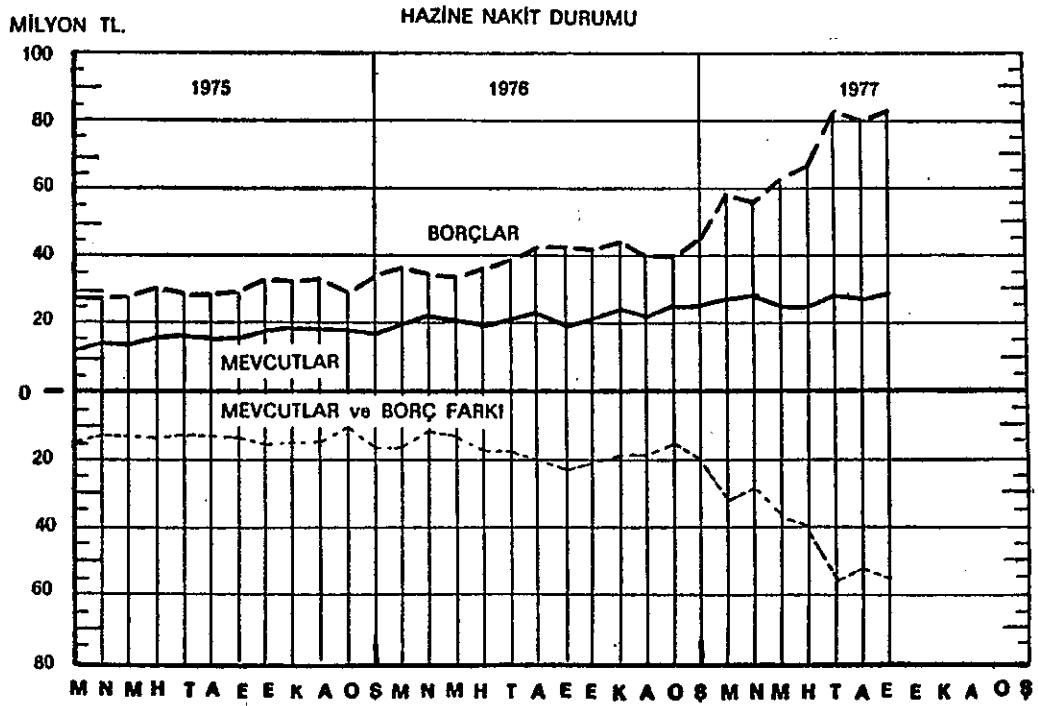
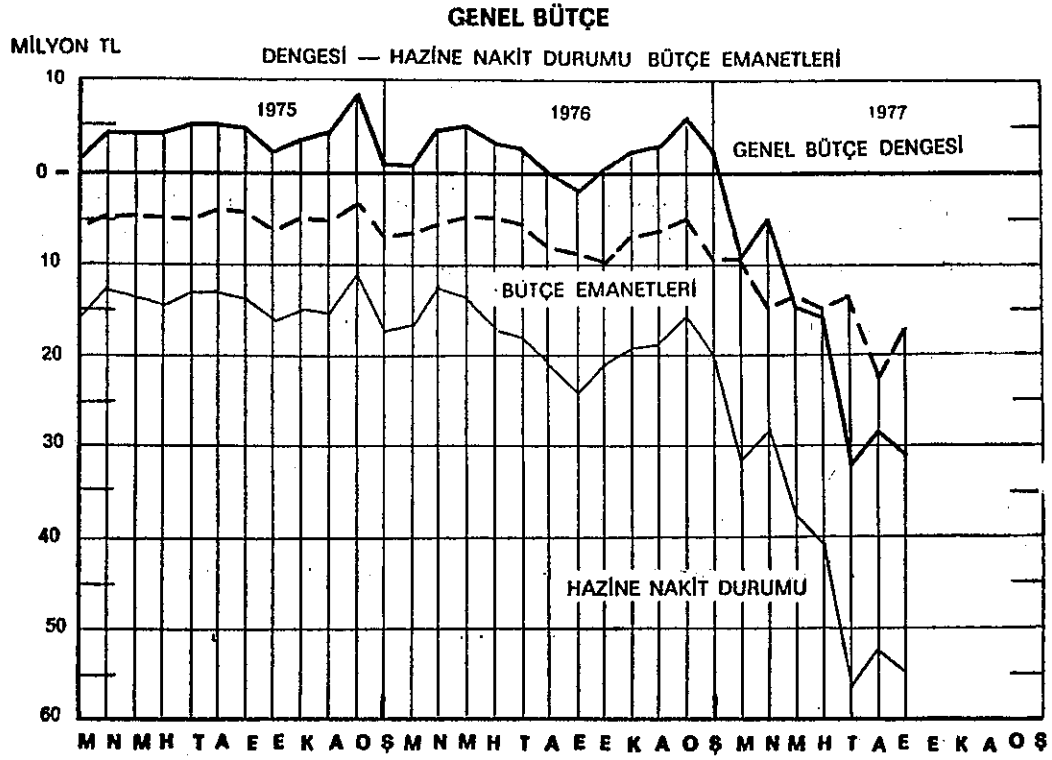
Toplam Yatırımlar

Özel ve kamu kesimi yatırımlarının dağılımında bir önceki yıla göre ortaya çıkan farklılık, toplam yatırımların sektörel dağılımı açısından da değişikliğe yol açmıştır. 1977 yılı hedeflerinde toplam yatırımların % 11.8'ini oluşturan tarıma 1978 yılında % 14.1 oranında pay ayrılmıştır. IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı Stratejisinde tarımın yatırımlar içindeki payının % 17'ye çıkması hedeflenmiştir. Sanayi yatırımlarının (madencilik, imalat, enerji) toplam içindeki payı da % 45.7'den % 40.6'ya indirilmiştir. Oysa, yeni stratejide hedef % 43 olarak belirlenmişti. Böylece, hizmetler sektörünün yatırımlar içindeki payı % 42.5'den % 45.3'e çıkmıştır.

Yatırımların sektörler içindeki dağılımında payı en çok gerileyen imalat sanayii olmuştur. Bu alandaki yatırımların genel içindeki yeri 1977 yılındaki % 30.6'lık hedefinden % 24.5' inmiş, buna karşılık ulaştırma sektörünün payı % 14.6'dan % 20.3'e yükselmiştir.

TOPLAM YATIRIMLARIN SEKTÖREL DAĞILIMI
(Program Hedefleri-Cari Fiyatlarla)

(Milyar TL.)				
	1977	%	1978	%
Tarım	25.0	11.8	32.2	14.1
Madencilik	10.7	5.1	10.8	4.7
İmalat	64.3	30.6	56.1	24.5
Enerji	20.9	10.0	26.0	11.4
Ulaştırma	30.6	14.6	46.5	20.3
Turizm	3.3	1.5	2.0	0.8
Konut	29.1	13.8	32.7	14.3
Eğitim	10.0	4.7	7.4	3.2
Sağlık	2.7	1.3	3.3	1.5
Diğer Hiz.	13.9	6.6	11.9	5.2
Toplam	210.6	100.0	228.3	100.0



KAMU MALİYESİ

Genel Denge

1977 yılı kamu kesimi harcama ve gelirleri saptanırken, 1977 programında Kamu Kesimi Dengesi başlığı altında sıralanan tedbirlerin program dönemi içinde gerçekleştirileceği varsayılmıştır.

Cari fiyatlarla hesaplanan 1977 yılı harcama ve gelir hedeflerinde 1976 yılı harcama ve gelirlerine göre önemli artışlar öngörülmüştür. 280 milyar lira tutarındaki harcamalarda artış oranı % 45.4 ve 262 milyar liralık gelirlerde ise artış oranı % 45.0'dır. Harcamalar fazlası 18 milyar liranın iç borçlanma ile karşılanabileceği varsayılmıştır.

KAMU KESİMİ GENEL DENGESİ

	1976	1977	(Cari Fiyatlarla) (Milyon TL.)	
			Değişme	Yüzdesi
			1976/75	1977/76
Harcamalar	192.444	279.739	29.6	45.4
-Cari Harcamalar	84.615	101.169	32.4	19.6
-Yatırım Harcamaları	87.128	137.407	32.4	57.7
-Transfer Harcamaları	20.701	41.163	10.1	98.8
Gelirler	180.444	261.739	27.9	45.0
-Vergi Gelirleri	129.770	174.342	33.9	34.3
-Vergi Dışı Normal Gelirler	10.462	12.718	58.7	21.6
-Faktör Gelirleri ve Diğer Kaynaklar	32.817	59.499	-1.9	81.3
-Proje Gelirleri	7.395	15.180	77.9	105.3
Fark				
-İç Borçlanma	-12.000	-18.000	61.6	50.0

Kaynak: 1977 Programı

Genel Dengenin ana kalemlerini teşkil eden Toplam Harcamalar ve Gelirler kalemlerinde yılın ilk 9 ayı itibariyle kaydedilen gelişme, 1977 yılında dengenin çok önemli miktarda açık vereceğini ortaya koymaktadır.

Eylül sonu itibariyle Genel Bütçe dengesi açığı 31 milyar lira (9 aylık gelirlerin % 30.1'i oranında), Konsolide Bütçe dengesi açığı ise 24 milyar lira (9 aylık gelirlerin % 22.7'si)dir.

GELİR/HARCAMA DENGESİ
(Eylül sonu)

(Milyon TL)

	Genel Bütçe	Katma Bütçeler	Konsolide Bütçe
<u>1975</u>			
Harcamalar	51.914	7.947	50.529
Gelirler	56.332	10.668	57.667
Denge	4.418	2.721	7.138
<u>1976</u>			
Harcamalar	82.904	11.531	81.845
Gelirler	80.819	14.517	82.746
Denge	-2.085	2.986	901
<u>1977</u>			
Harcamalar	134.677	18.699	130.096
Gelirler	103.466	25.798	105.984
Denge	-31.211	7.099	-24.112

Eylül sonu itibariyle Hazine nakit durumunun 50 milyar lira açık vermesi ve bütçe emanetlerinin 18 milyar liraya yükselmesi de iç finansman sorununun önemini ortaya koymaktadır.

KONSOLİDE BÜTÇE UYGULAMASI
(Eylül Sonu)

(Milyon TL.)

	1975	1976	1977	% Değişme	
				1976/75	1977/76
Harcama	50.529	81.845	130.096	62.0	59
Ödeme	47.218	73.724	113.953	56.1	55
Gelir Tahsilatı	57.667	82.746	105.984	43.5	28
Hazine Nakit Durumu	-11.405	-20.292	-50.846	-77.9	-150.6
Bütçe Emanetleri	5.077	9.825	18.378	93.5	87

Kaynak: Kamu Hesapları Bülteni

1977 mali yılı Eylül ayı sonu itibariyle Genel Bütçe hazine nakit kalemi 2.406 milyon liradır. Avans kalemi ise 1975, 1976 ve 1977 yıllarının benzeri bir artış içindedir.

Borçlar kaleminde emanetler % 97.3, bütçe emanetleri % 89.7, kısa vadeli avans % 76.4 ve plâsman bonosu % 195.6 oranlarında artmıştır. 1976-1975 yılları mevcut borç farkı % 72.9 dan % 129.8'e yükselmiştir.

HAZİNE NAKİT DURUMU
(Eylül Sonu)

	1975	1976	1977	(Milyon TL.)	
				% Değişme 1976/75	1977/76
MEVCUTLAR	15.424	19.732	28.089	4.308	8.357
1) Nakit	1.495	986	2.406	2.481	1.420
2) Avans	13.929	20.718	25.683	6.789	4.965
BORÇLAR	29.282	43.692	83.155	14.410	39.463
1) Emanetler	8.544	9.550	18.850	1.006	9.300
2) Bütçe Emanetleri	4.675	9.146	17.353	4.471	8.207
3) Kısa Vadeli Avans	14.719	22.608	39.894	7.889	17.286
4) Plâsman Bono.	1.344	2.387	7.058	1.043	4.671
MEVCUT VE BORÇ FARKI	13.858	23.960	55.066	10.102	31.106

Kaynak: Kamu Hesapları Bülteni

1977 BÜTÇE UYGULAMASI^{1/}

Kamuoyuna "istihdamı genişletici, üretimi artırıcı, istikrarı koruyucu, israfçı değil tasarrufçu, yatırıma ve hizmete ağırlık veren gelişme bütçesi" olarak sunulan 1977 bütçesi, uygulamada tamamen ters sonuçlar vermiştir. 1977 Bütçesi büyük açık veren, istikrarı bozucu, israfçı bir bütçe niteliği almıştır. Gene bu bütçe döneminde büyüme hızı düşmüş, istihdam sorunu daha da ağırlaşmıştır.

^{1/} "1977 Bütçe Uygulaması" bölümü Dr.Öztin Akgüç'ün Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferans Heyeti için yaptığı bir çalışmadan aynen alınmıştır.

1977 YILINDA
KONSOLİDE BÜTÇE GELİRLERİNDEKİ GELİŞMELER

	(Milyon TL.)			
	Bütçe ile Öngörülen	Gerçekleşme Tahmini	Fark	Gerçekleşme Tahmini (%)
Vergi Gelirleri	169.900	172.470	+2.570	101.5
Vergi Dışı				
Normal Gelir	19.560	14.659	-4.901	75.0
Özel Gelirler				
ve Fonlar	9.976	1.401	-8.575	14.0
Katma Bütçeli				
Daireler Gelir.	2.564	2.750	+ 186	107.3
İç Borçlanma	18.000	19.500	+1.500	108.3
TOPLAM	220.000	210.780	-9.220	95.8

Kamu oyuna son açıklanan tahsilat tahminlerine göre 1977 konsolide bütçe gelirleri toplamı 210.780 milyon liraya ulaşacaktır. Bu tahminler gerçekleşse dahi fiili tahsilat, 1977 bütçesi ile öngörülen gelir tahminlerinin 9.220 milyon lira gerisinde kalacak, diğer bir deyişle gelir tahminleri ancak % 95.8 oranında gerçekleşebilecektir. Revize edilmiş gelir tahminleri de bir ölçüde iyimserdir. Vergi gelirlerinin bütçe ile öngörülen düzeyi aşmaması, bankacılık sisteminin olanaklarının zorlanmasına rağmen iç istikrazların 19.5 milyar liralık bir boyuta ulaşamaması olasılığı kuvvetlidir. Daha açık bir deyişle 1977 konsolide bütçe gelirlerinin 210 milyar liranın da altında kalması daha gerçekçi bir bekleyiştir.

1977 Konsolide Bütçe Harcamaları

TBMM'nce kabul edilen şekliyle 1977 konsolide bütçesinin başlangıç ödenekleri tutarı 225 milyar lira idi. Yıl içerisinde yapılan ilâve ve artışlarla 1977 yılı bütçesi ödeneklerinin 302 milyar liralık bir büyüklüğe ulaştığı hesaplanmaktadır.

KONSOLİDE BÜTÇE ÖDENEK VE HARCAMALARI

	(Milyar TL.)		
	1975	1976	1977
Program Hedefi	107.3	153.2	220.0
(Yıllık Artış,%)	(29.1)	(42.7)	(43.7)
Bütçe Ödeneği	109.3	156.2	232.7
(Yıllık Artış,%)	(30.3)	(43.0)	(48.9)
Ek Ödeneklerle Birlikte Toplam Ödenek	140.8	196.8	302.5
(Yıllık Artış,%)	(41.2)	(39.8)	(53.7)
Kesin Harcama	116.3	151.5	..
(Yıllık Artış,%)	(46.9)	(30.3)	..

Harcamaların bütçe tahminlerinin çok üstünde bir genişleme göstermesi üzerine Maliye Bakanlığı 22 Eylül 1977 tarihinde kamu harcamalarında tasarruf sağlamak amacıyla Başbakanın imzasıyla kamu kuruluşlarına bir genelge yayınlamak gereksinimini duymuştur. Bu genelgede, Genel Bütçeye dahil dairelerle katma bütçeli idarelerin ek ödenek ve Maliye Bakanlığı bütçesindeki fonlardan aktarma talebinde bulunmayacakları, mevcut boş kadrolara 1977 mali yılı sonuna kadar ağıktan atama yapılmayacağı, çok zaruri ve vazgeçilmez günlük ihtiyaçlar dışındaki mal ve hizmetler için cari ve yatırım harcamaları tertibinden hiçbir şekilde ihale yapılmayacağı, acil ve sorunlu olduğu ve gecikmesi veya temin edilememesi yatırım hizmetlerini önemli ölçüde aksatacağı tesbit olunan mallar dışında yurt dışından mal alımı için hiçbir şekilde akreditif açtırılmayacağı, taşınmaz mal kiralanmayacağı ve satın alınmayacağı gibi cari ve yatırım harcamalarını kısıcıcı önlemler yer almıştır. Bütçe harcamalarında yapılacak tüm kısıntılara rağmen harcamaların gene de başlangıçtaki ödenek tutarlarını aşarak 235 milyar liralık bir boyuta ulaşacağı tahmin edilebilir.

1977 Konsolide Bütçe Açığı

Son yıllarda kamuoyunda bütçe açıklarının ılımlı ölçüler içerisinde kaldığı izlenimini vermek için ülkemizde yeni bir bütçe açığı kavramı yerleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu yeni anlayışta iç istikraz hasılatı normal bir devlet geliri gibi düşünülmekte, ancak iç istikrazla da karşılanamayan açıklar "bütçe açığı" olarak kamuoyuna takdim

edilmektedir. Bu anlayışa göre 1977 konsolide bütçesi 25 milyar dolaylarında açık vermektedir. Açıkların iç istikrazla karşılanan bölümü de dikkate alındığında 1977 yılı bütçe açığı 40 milyar lirayı aşmaktadır.

İç istikrazın ekonomik etkileri vergi gelirlerinden çok farklı olabileceğinden, bütçenin ekonomik istikrar üzerinde etkisi saptanırken iç istikraz yoluyla sağlanan fonları normal bir devlet geliri gibi ele almak kanımızca hatalı bir tutumdur. Gerçi iç istikrazla kapatılacak bir bütçe açığının ekonomik istikrar üzerine etkisi devletin kimlere borçlanacağına bağlıdır. Ancak gözleyebildiğimiz kadarı ile devlet 1977 yılında da daha çok bankacılık sistemine borçlanmaktadır. Bütçede öngörülen ve daha sonra artırılarak revize edilen iç istikraz tutarının birikim sahiplerine plâse edilebilecek tutarın çok üstünde olması, Maliye Bakanlığını bankacılık sisteminden borçlanmaya zorlamaktadır. Nitekim, ifade yerinde ise, bunun kılıfı 7 Kasım 1976 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan kararname ile hazırlanmış, bankalara mevduat munzam karşılıklarını devlet tahvillerine yatırma olanağı sağlanmıştır. Ekonomik istikrarı bozucu etkisi yönünden, devletin Merkez Bankasından avans alması ile Merkez Bankasına yatırılacak mevduat munzam karşılıklarını kullanmak üzere bankalara tahvil satması arasında bir fark yoktur. Bu şekilde bir borçlanmanın etkisi de enflasyonisttir. Bütçe açıkları konusunda içtenlikle davranılarak kamuoyunu yanıltmayacak şekilde harcamaların normal devlet gelirleri ile karşılanmayan kısmını açık olarak nitelendirmek zorunludur.

KAMU İKTİSADİ TEŞEKKÜLLERİ (KİT) FİNANSMAN DENGESİ

KİT, Türk ekonomisi içinde çok önemli bir bölümü teşkil etmektedir. Mevcut bilgilere göre KİT'in toplam varlığı şöyledir:

	Öz Kaynaklar (Milyar TL.)	Aktif Değerler (Milyar TL)	Bağlı Değerler (Milyar TL)	Bağlı Değ Aktif Değ (%)	Döner Değerler (Milyar TL)
1970	31.1	92.7	44.6	48.2	48.0
1971	40.7	108.9	51.6	47.4	57.3
1972	51.3	128.4	67.5	52.6	60.9
1973	65.0	165.0	91.7	55.6	73.3
1974	73.3	217.8	123.9	56.9	93.9
1975	107.0	302.9	154.9	51.1	148.0
1976	129.3	401.6	204.1	50.8	197.5

KİT Topluluğu 650 binin üzerinde kişiye doğrudan iş sağlamaktadır.

KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİNDE İSTİHDAM

Yıllar	Memur	Teknik Personel ^{1/}	İşçi	Toplam
1970	165738		196562	362300
1971	170601		204020	374621
1972	179921		212462	392383
1973	192360		233502	425862
1974	164007	15284	324543	503834
1975	171500	24479	348399	544378
1976	187753	28871	368964	585588
1977 (Tah.)	203067	39089	416159	658315

^{1/} 1970-1973 döneminde teknik personel, memur rakamları içinde yer almaktadır.

KİT Topluluğunun üretim değerleri ve yıllık doğrudan personel harcamaları (kıdem tazminatı vs.hariç) cari fiyatlarla yıllar itibariyle şöyledir: (Milyar lira olarak)

	Üretim Değerleri	Personel Harcamaları	%
1970	21.4	..	
1971	27.9	..	
1972	34.4	..	
1973	45.4	18.9	41.6
1974	71.5	28.3	39.5
1975	92.9	42.1	45.3
1976	127.1	47.2	37.1

KİT Topluluğu büyümeye devam etmektedir. Büyümek amacıyla yapılan yatırımların son yıllardaki seyri şöyledir:

KAMU İKTİSADİ TEŞEKKÜLLERİNİN
YATIRIMLARI

(1971 ve sonrası konsolidedir)

Yıllar	(Milyon TL.)	
	Yatırım Programı	Yatırım Gerçekleşmesi
1970	4.943	6.153
1971	6.975	7.244
1972	11.059	10.671
1973	12.600	12.915
1974	19.970	16.893
1975	25.035	26.177
1976	38.434	35.495
1977	62.000	-
1977 (revize)	49.448	-

Fakat KİT topluluğu, faaliyetleri sonucu giderek artan ölçüde zarar etmektedir.

Bu zararların yıllar itibariyle gelişimi şöyledir:

KİT TOPLULUĞU KAR VE ZARARLARI			(Milyon TL.)
	Kârlar Toplamı	Zararlar Toplamı	Fark
1970	+1.332.1	-1.924.4	- 592.3
1971	+1.919.4	-1.090.4	+ 829.0
1972	+2.623.2	-1.172.6	+1.450.6
1973	+2.250.7	-1.897.0	+ 353.7
1974	+3.329.2	-3.732.2	- 403.0
1975	-4.509.0
1976	-12.733.0
1977	-20.629.0

KİT topluluğu hem mevcut zararın kapatılması için ve hem de kaynak yaratmadıklarından öngörülen yatırımların finansmanı için kamu kaynaklarını kullanma durumundadır.

KİT topluluğunun kamu kaynakları üzerine yükü giderek artmakta ve bu durum ekonomideki sorunların büyümesine neden olmaktadır:

KİT YATIRIM VE FİNANSMAN DENGESİ

	(Milyon TL)			
	1975	1976	1977	1978
<u>Finansman Gereği</u>				
Kaynak-Ödeme Farkı (zarar)	4.509	12.733	20.629	25.000
Yatırımlar	26.177	35.495	49.448	60.000
Finansman Gereği	30.686	48.228	70.077	85.500
<u>Finansman Kaynakları</u>				
Bütçe	10.479	18.352	31.911	33.000
Dış Proje Kredisi	1.430	3.811	8.741	12.500
Devlet Yatırım Bank.	6.968	11.741	16.979	22.000
Fonlar	9.852	10.549	9.240	18.000
Dış Borçlanma	1.957	3.775	1.206	-

1978 BÜTÇESİ

Konsolide bütçe ödenekleri 1970 yılından buyana giderek büyümüş ve nihayet 1978 bütçe döneminde 260 milyar lira-ya ulaşmıştır.

KONSOLİDE BÜTÇE ÖDENEKLERİ

				(Milyar TL.)
	Cari Hizmet Ödenekleri	Yatırım Ödenekleri	Transfer Ödenekleri	Konsolide Bütçe
1971	20.0	7.9	10.5	38.5
1972	26.4	9.4	16.1	52.0
1973	28.6	15.6	18.5	62.7
1974	38.2	22.3	23.3	83.8
1975	48.2	30.6	30.5	109.2
1976	78.6	42.4	35.2	156.2
1977	94.8	69.2	68.7	232.7
1978	112.0	65.2	82.7	260.0

1978 Mali Yılı Bütçesi:

Genel Bütçe 256 milyar TL.
Katma Bütçeler 45.1 milyar TL.

olmak üzere toplam 301.3 milyar TL.

olarak bağlanmıştır.

Bu rakamdan, genel bütçeden katma bütçeye transfer olunan 41.4 milyar liralık Hazine Yardımı düşüldüğünde konsolide bütçe toplam ödenek tutarı 260 milyar lira olmaktadır.

Genel Bütçe içinde Milli Savunma, Eğitim, Sanayi ve Teknoloji, Enerji, Sağlık ve Sosyal Yardım ve Köy İşleri Bakanlıkları bütçeleri eski büyüklüklerini korumuşlardır.

Maliye Bakanlığı bütçesi bir çok fonları, transferleri, Katma Bütçeli Dairelere yardımları kapsadığından her yıl olduğu gibi yine en büyük bütçe olma özelliğine sahiptir.

1978 bütçesinin 240.706 milyon lirasını Genel Bütçe Gelirleri, 15.500 milyon lirasını iç istikraz, 3.793 milyon lirasını Katma Bütçe Gelirleri teşkil etmektedir.

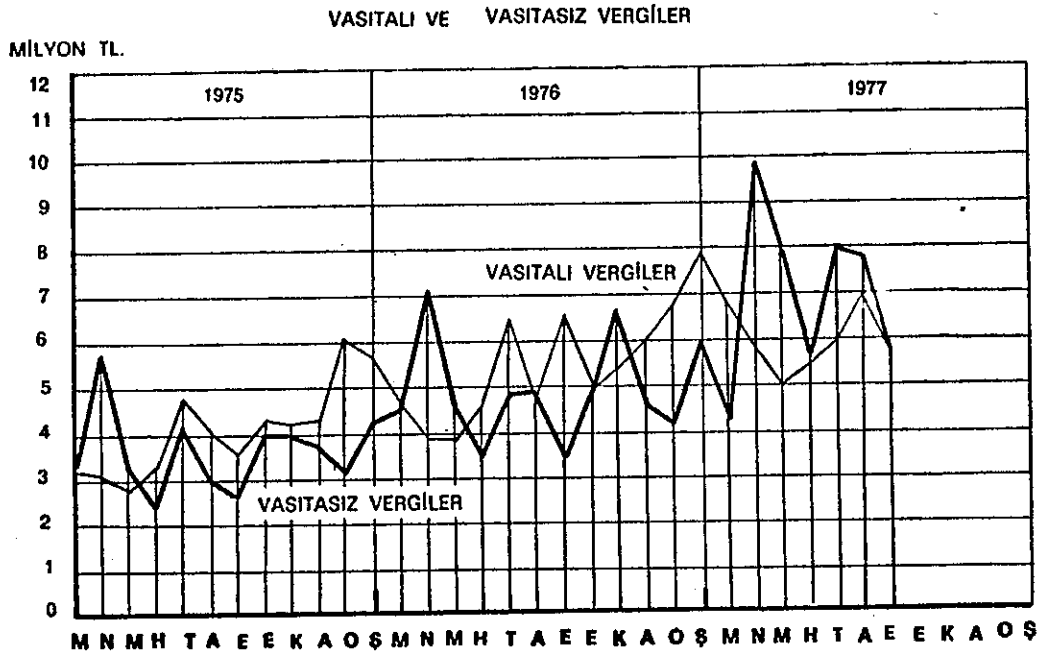
Genel Bütçe Gelirlerinin 222.370 milyon lirası vergi gelirlerinden, 15.528 milyon lirası vergi dışı normal gelirlerden, 2.808 milyon lirası Özel Gelirler ve Fonlardan sağlanacaktır.

Buna göre Genel Bütçe Gelirlerinin % 92.3'ünü vergi gelirleri, % 6.5'ini Vergi Dışı Normal Gelirler, % 1.2'sini Özel Gelirler ve Fonlar teşkil etmektedir.

Vergi gelirlerinin % 52.5'i Gelir Üzerinden alınan vergilerden beklenmektedir. Bunun miktarı 116 milyar 700 milyon liradır.

Servet Üzerinden alınan vergilerin bir önceki yıl tahsilat tahminlerine göre % 26.2'lik bir artışla 2 milyar 600 milyon lira olacağı tahmin edilmiştir.

1978 yılında mallardan alınacak vergiler toplam 42 milyar 160 milyon liraya ulaşacak, böylece 1978'de % 23.7'lik bir artış sağlanmış olacaktır.



GENEL BÜTÇEYE DAHİL DAİRELERİN 1977 YILI BÜTÇE KANUNUNDA
VE 1978 YILI BÜTÇE KANUN TASARISINDA YER ALAN ÖDENEKLERİ

(Milyon TL.)

DAİRELER	1977 Yılı Ödeneği	1978 Yılı Teklifi	% Değişme	Dairelerin Nisbi Payı 1977 (%)
Cumhuriyet Senatosu	105.0	169.8	61.6	0.05
Millet Meclisi	429.6	650.0	51.3	0.19
Cumhurbaşkanlığı	39.7	57.2	44.0	0.02
Sayıştay	139.4	153.5	10.1	0.06
Anayasa Mahkemesi	10.7	11.4	6.8	-
Yargıtay Başkanlığı	93.4	100.4	7.4	0.04
Başbakanlık	1.269.6	1.785.9	40.7	0.55
Devlet Planlama Teşk.	212.8	240.5	13.0	0.09
Danıştay Başkanlığı	84.6	96.2	13.7	0.04
Devlet İstatistik Ens.	182.8	341.4	86.7	0.08
Diyanet İşleri Başkanl.	1.508.7	1.594.8	5.7	0.66
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü	732.5	764.4	4.4	0.32
Adalet Bakanlığı	2.958.0	3.017.0	2.0	1.29
Milli Savunma Bakan.	42.500.0	52.860.0	24.4	18.50
İçişleri Bakanlığı	1.091.0	2.105.1	92.9	0.47
Emniyet Gn.Müdürlüğü	4.938.5	6.169.5	24.9	2.15
Jandarma Genel Ko- mutanlığı	3.918.0	4.283.9	9.3	1.71
Dışişleri Bakanlığı	1.631.8	1.738.8	6.5	0.71
Maliye Bakanlığı	91.042.7	103.559.7	13.7	39.64
Milli Eğitim Bakanl.	25.655.2	24.977.1	-2.6	11.17
Bayındırlık Bakanlığı	3.865.8	4.471.1	15.6	1.68
Ticaret Bakanlığı	184.2	197.0	6.9	0.08
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı	6.505.5	7.894.7	21.4	2.83
Gümrük ve Tekel Bakanl.	373.7	381.3	2.0	0.16
Gıda Tarım ve Hay- vancılık Bakanlığı	4.512.6	4.946.0	9.6	1.96
Devlet Meteoroloji İşleri Gn.Müdürlüğü	264.9	319.6	20.7	0.12
Ulaştırma Bakanlığı	183.7	177.1	-3.6	0.08
Çalışma Bakanlığı	277.7	314.9	13.4	0.12
Sanayi ve Teknoloji B.	14.755.8	15.592.5	5.7	6.42
Turizm ve Tanıtma B.	830.6	906.4	9.1	0.36
İmar ve İskân Bakanl.	2.707.1	1.716.0	-36.6	1.18
Köy İşleri Bakanlığı	11.257.7	7.732.1	-31.3	4.90
Toprak ve İskan İşleri Gn.Müdürlüğü	954.5	309.9	-67.5	0.42
Enerji ve Tabii Kay- naklar Bakanlığı	2.333.3	4.001.6	71.5	1.02
Orman Bakanlığı	929.9	1.157.0	24.4	0.41
Gençlik ve Spor Bakanl.	216.4	233.9	8.1	0.09
Kültür Bakanlığı	946.9	1.120.4	8.3	0.41
Sosyal ve Güvenlik B.	47.9	58.0	20.8	0.02

TOPLAM 229.693.0 256.206.9 11.5 100.00

Kaynak: Maliye Bakanlığı

KONSOLİDE BÜTÇE GELİRLERİ
1977 YILI TAHSİLATI, 1978 YILI BÜTÇE TAHMİNİ VE
ARTIŞ YÜZDESİ

	(Milyar TL.)		
	1977 Yılı Tahsilat Tahmini	1978 Yılı Bütçe Tahmini	Artış (%)
Konsolide Bütçe Gelirleri Toplamı	210.8	260.0	23.3
Genel Bütçe Toplamı	188.5	240.7	27.7
Vergi Gelirleri Toplamı	172.4	222.3	28.9
Gelirden Alınan Vergi	89.3	116.7	30.7
Gelir Vergisi	71.1	92.7	30.4
Kurumlar Vergisi	8.6	11.5	33.7
Gayrimenkul Kıymet Artışı Vergisi	1.1	1.3	18.2
Mali Denge Vergisi	8.5	11.1	31.2
Servetten Alınan Vergiler	2.0	2.6	26.2
Emlak Vergisi	1.0	1.2	15.4
Motorlu Kara Taşıtları Vergisi	0.3	0.4	28.6
Veraset ve İntikal Vergisi	0.6	1.0	41.8
Mallardan Alınan Vergiler	32.5	42.1	29.7
Dahilde Alınan İstihsal Vergisi	13.4	16.5	22.7
Akaryakıttan Dahilde Alı.İstihsal Ver.	1.1	1.2	9.1
Tekel Mad.Alınan İstihsal Vergisi	9.3	13.0	39.8
İşletme Vergisi	1.4	1.8	27.6
Şeker İstihlak Vergisi	1.0	1.1	10.5
Taşıt Alım Vergisi	1.6	2.0	25.0
Emlak Alım Vergisi	4.6	6.5	41.3
Kaldırılan Vergiler Artıkları	-	-	-37.5
Hizmetlerden Alınan Vergiler	18.4	23.8	29.5
Banka ve Sigorta Muameleleri Verg.	8.5	11.0	29.4
Nakliyat Vergisi	0.4	0.4	12.5
PTT Hizmetleri Vergisi	0.4	0.5	22.7
Bina İnşaat Vergisi	0.2	0.3	45.8
Spor Toto Vergisi	-	-	-
Damga Vergisi	7.2	9.5	31.9
Harçlar	1.7	2.1	22.7
Dış Ticaretten Alınan Vergiler	30.2	37.0	22.8
Gümrük Vergisi	6.4	7.7	20.3
Akaryakıt Gümrük Vergisi	0.7	0.8	11.4
Tek ve Maktu Vergi	0.1	0.2	26.7
İthalde Alınan İstihsal Vergisi	9.5	11.7	23.1
Akaryakıttan İthalde Alı.İstih.Verg.	5.2	5.8	11.5
İthalat Damga Resmi	7.2	8.6	20.1
Rıhtım Resmi	1.0	1.2	20.4
Dış Seyahat Harcamaları Vergisi	-	1.0	-
Vergi Dışı Normal Gelirler Toplamı	14.6	15.5	5.9
Kurumlar Hasılatı ve Devlet Payları	2.0	1.4	-31.0
Devlet Patrimuvanının Gelir	2.9	4.0	36.8
Faizler, Taviz ve İkraz Geri Alınan	1.8	2.2	18.0
Cezalar	1.1	1.4	26.8
Çeşitli Gelirler	6.7	6.5	- 3.0
Özel Gelirler ve Fonlar Toplamı	1.4	2.8	100.5
Özel Gelirler	0.9	0.6	-33.2
Fonlar	0.5	2.2	340.6
İç İstikraz	19.5	15.5	-20.5
Katma Bütçe Gelirleri	2.7	3.8	37.9

